

HRVATSKI VOJNIK

broj 15. godina II. 3. srpnja 1992. Zagreb cijena 200 HRD

VJEŽBOVNIK HRVATSKE VOJSKE

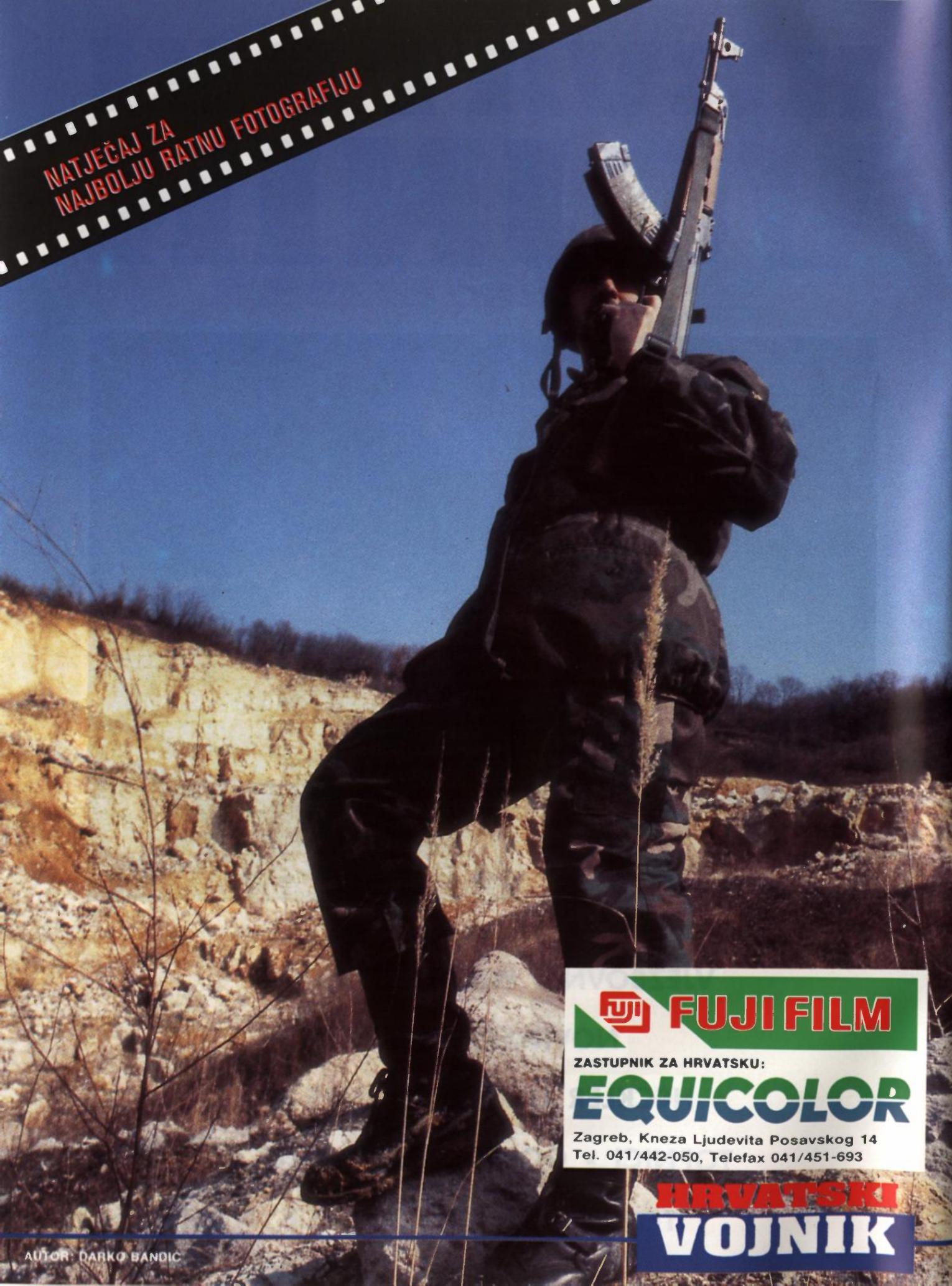
NOVINARI U RATU

HECKLER UND KOCH MP5 K

TOPNICI - GOSPODARI BOJIŠNICE

TENKOVI ZA 21. STOLJEĆE

NATJEČAJ ZA
NAJBOLJU RATNU FOTOGRAFIJU

FUJIFILM

ZASTUPNIK ZA HRVATSku:

EQUICOLOR

Zagreb, Kneza Ljudevita Posavskog 14
Tel. 041/442-050, Telefax 041/451-693

HRVATSKI
VOJNIK

AUTOR: DARKO BANDIĆ

HRVATSKI VOJNIK

GLASILO MINISTARSTVA
OBRANE REPUBLIKE
HRVATSKE

Odgovorni urednik:
brigadir Ivan Tolj

Glavni urednik:
pukovnik Krunoslav Matešić

Izvršni urednik:
Vidimir Raič

Likovni urednici:
Nenad Martić
Tihomir Bajtek

Urednik fotografije:
Stanko Herceg

Uređuje kolegij uredništva

Financije i marketing:
Gordan Bajtek

Adresa uredništva:
Zvonimirova 12, Zagreb

Telefoni: 467-957
467-956

Dizajn »Hrvatskog
vojnika« i dodatka
Tihomir Bajtek.

Grafičko-tehničko uredjenje:
Grafičko-tehnička redakcija
Hrvatska tiskara KTS

Tiskat:
Hrvatska tiskara, Zagreb

Godišnja pretplata 4.800 HRD

Sve promjene tiraže slati na Vjesnik
Tuzemna prodaja Slavonska avenija
4 tel. 341-256.

Upłata pretplate na račun
TRGOŠTAMPA 30101-601-32111
(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)

Inozemna pretplata: Zagrebačka
banka broj deviznog računa:
30101-620-16-25731-3296911
(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)

Cijene polugodišnje pretplate:
Njemačka 33 DEM, Austrija 234 ATS,
Kanada 26 CAD (avionom 48,90),

Australija 30 AUD (avionom 61,40),
SAD 22 USD (avionom 41,60), Švicarska
28 CHF, Nizozemska 37 NLG, Francuska
111 FRF, Svedska 125 SEK, Belgija 680 BEF,

Danska 126 DKK, Velika Britanija 11 GBP,
Slovenija 500 SLT, Italija 24700 ITL

Rukopise i materijale ne vraćamo

kazalo

3. srpnja 1992.

ustroj hrvatske vojske

4	5
5	6
6	7
7	8
8	10
10	11

aktualnosti

12	14
14	16
16	18
18	19
19	20
20	22
22	24

vojna tehnika

28	35
35	38
38	42
42	44
44	46
46	48

magazin

54	55
55	56
56	57
57	58
58	60

CJENIK OGLAŠAVANJA:

1/1 COLOR ZADNJA STRANICA 120 000 HRD
1/1 CRNO-BIJELA STRANICA 100 000 HRD

1/2 CRNO-BIJELA STRANICA 65 000 HRD
1/3 CRNO-BIJELA STRANICA 40 000 HRD
1 cm U STUPCU 2 000 HRD

Fotografiju na naslovnici snimio Hrvoje Gospočić

HRVATSKI VOJNIK

NOVAČENJE HRVATSKOG NOVAKA

Na najčešća pitanja o novačenju vojnika Hrvatske vojske odgovara pukovnik Zvonko Sesar iz Uprave za vojnu obvezu i mobilizaciju Ministarstva obrane

• ŠTO JE TO NOVAČENJE?

Novačenje je proces u kojem se na temelju prethodno obavljenih općemedicinskih sistematskih liječničkih pregleda, te psiholoških ispitivanja kao i plana novačenja, novaca određuje ocjena sposobnosti za vojnu službu, te rod, odnosno službu i vojno – evidencijsku specijalnost.

U Republici Hrvatskoj u tijeku su zdravstveni pregledi novaka u ovlaštenim organizacijama zdravstva. Na temelju prethodno obavljenih pregleda i ispitivanja, ovlašteni liječnici daju prijedlog ocjene sposobnosti za vojnu službu.

• KADA NASTAJE NOVAČKA OBVEZA?

Novačka obveza nastaje u kalendarskoj godini u kojoj gradanin navršava 17 godina i traje do stupanja na služenje vojnog roka, odnosno do prevodenja u pričuvni sastav, ako je obvezu služenja vojnog roka regulirao na drugi način ili do prestanka vojne obveze.

Tijekom novačke obveze novak podliježe liječničkim pregledima i psihološkim ispitivanjima koji su nužni poradi utvrđivanja sposobnosti za vojnu službu; novačenju; stupanju na služenje vojnog roka odnosno u civilnu službu; obvezu odazivanja općem ili jedinačnom pozivu, te drugim obvezama kojima se utvrđuje status novaka.

• TKO PODLIJEŽE NOVAČENJU?

Novačenje se provodi u kalendarskoj godini u kojoj novak navršava 18 godina.

Novak može na svoj zahtjev biti novačen u kalendarskoj godini u kojoj navršava 17 godina.

Ove godine novačenju podliježu novaci rođeni 1974. godine; stariji godišta koji do sada nisu novačeni; koji su bili ocijenjeni ocjenom privremeno nesposobnim za vojnu službu, a isteće im vrijeme trajanja privremene nesposobnosti, ili su podnijeli zahtjev za ponovnu ocjenu sposobnosti prije proteka vremena privremene nesposobnosti; koji su na ranijem novačenju ocijenjeni ocjenom sposoban za vojnu službu, a izjave da je nastala promjena zdravstvenog stanja od utjecaja na ocjenu sposobnosti za vojnu službu; rođeni 1975. godine koji podnese zahtjev za novačenje; za koje je Komisija za civilnu službu donijela odluku o upućivanju na civilnu službu.

• KAKO SE NOVAČE NOVACI KOJI SU PROGNANICI ODNOSENZO IZBJEGLICE?

Novaci – prognanci odnosno izbjeglice dužni su se prijaviti općinskom tijelu uprave za poslove obrane (sekretarijatu za obranu) na čijem području borave. Općinsko tijelo uprave za poslove obrane uvodi novake u vojnu evidenciju, ustrojava potrebite dokumente, te ih nakon toga upućuje na liječničke pregled, psihološka ispitivanja i novačku komisiju poradi donošenja ocjene sposobnosti za vojnu službu. Povjerenštvo Vlade Republike Hrvatske općinska tijela

uprave za poslove obrane dostavljaju popis vojnih obveznika – prognanika i izbjeglica s podacima iz matične knjige, a kada se stvore uvjeti odnosno nakon povratka u matične općine, dostavljaju i ostale dokumente vojne evidencije.

• KAKO SE NOVAČE NOVACI KOJI BORAVE U INOZEMSTVU?

Novaci koji borave u inozemstvu dužni su se prijaviti poradi uvođenja u vojnu evidenciju općinskog tijelu uprave za poslove obrane u Republici Hrvatskoj, aako to nisu u mogućnosti onda ovlaštenom diplomatsko-konzularnom predstavništu u inozemstvu.

Novak kojem je izdano odobrenje za boravak u inozemstvu ne poziva se u Republiku Hrvatsku poradi novačenja i upućivanja na služenje vojnog roka dok mu to odobrenje traje, a nakon proteka tog roka dužan je vratiti se u Republiku Hrvatsku ili produžiti odobrenje. Ako se novak kojem je isteklo odobrenje za boravak u inozemstvu, vrati u Republiku Hrvatsku dužan je prijaviti se općinskom tijelu uprave za poslove obrane kojega odmah upućuju na liječničke i druge pregledi i psihološka ispitivanja te ocjenu sposobnosti za vojnu službu.

Novačka komisija prilikom novačenja određuje jednu od sljedećih kategorija ocjene sposobnosti novaka za vojnu službu: sposoban za vojnu službu; privremeno nesposoban za vojnu službu; nesposoban za vojnu službu.

• ŠTO JE TO REVIZIJA OCJENE ZDRAVSTVENE SPOSOBNOSTI ZA VOJNU SLUŽBU?

Vojnom obvezniku koji je ocijenjen nesposobnim za vojnu službu prestaje vojna obveza. Međutim, osoba kojoj je promijenjeno zdravstveno stanje odnosno kod koje je bilo propusta prilikom liječničkih i drugih pregleda i psiholoških ispitivanja te doноšenja ocjene sposobnosti za vojnu službu a koja je mlađa od 40 godina, može se uputiti na revizijski pregled poradi provjere sposobnosti za vojnu službu.

Revizijskom pregledu podliježe svaki državljanin Republike Hrvatske kojem je vojna obveza prestala po osnovi nesposobnosti za vojnu službu. Zahtjev za revizijski pregled osoba koja smatra da je sposobna za vojnu službu, predaje općinskom tijelu uprave za poslove obrane. Odluku o revizijskom pregledu, osoba jednog ili više godišta, donosi ministar obrane, a za pojedine osobe, osoba koju on ovlasti.

Osobe koje na revizijskim pregledima budu ocijenjene sposobnostima za vojnu službu, ponovo postaju vojni obveznici i u svemu se izjednačuju s drugim vojnim obveznicima, te će mlađi od 27 godina biti upućeni na služenje vojnog roka, a stariji od 27 godina prevode se u pričuvni sastav Hrvatske vojske.

• TKO PROVODI I GDJE SE PROVODI NOVAČENJE?

Novačenje provode novačke komisije, koje osniva ministar obrane.

NAJBOLJI BORCI POSTALI ZAPOVJEDNICI

U časničkom centru Hrvatske vojske završila je školovanje I. generacija pričuvnih časnika i dočasnika

U časničkom centru Hrvatske vojske u zagrebačkom Crnomercu prigodom svečanošću obilježen završetak školovanja I generacije tečaja za pričuvne časnike i dočasnike HV. Tečaj je završilo 213 novih časnika i dočasnika a svečanosti su prisustvovali generali Antun Tus, načelnik Glavnog stožera HV, general-bojnici Zvonimir Červenka, Božo Budimir, Karlo Gorinšek i Ivan Štimac, predstavnici MUP-a te brojni ostali uzvanici.

Naglašavajući da se radi o važnom koraku u izgradnji i osposobljavanju časničkog i dočasničkog kadrira HV, načelnik centra brigadir Dragutin Šlopars je rekao da su prvi tečajevi počeli još u jesen prošle godine u oslobođenim vojarnama u Samoboru, Varadždinu i na zagrebačkom Borongaju. Tek nakon oslobođenja tadašnjeg Centra vojno tehničkih škola u Crnomercu je u prosincu 1991. zapovješću generala Tusu osnovan časnički centar HV, u kojem je objedinjena obuka časnika i dočasnika svih rodova i službi HV. Ukupno je na tim kratkim tečajevima dosada osposobljeno 1545 časnika i dočasnika svih rodova Hrvatske vojske od kojih većina nije ranije prošla nikakvo vojno školovanje. Svi su se oni nakon tečaja vratili u svoje postrojbe i bitno doprinjeli njihovim uspjesima, rekao je brigadir Šlopars.

Nakon toga su najbolji časnici i dočasnici dobili prigodne nagrade a u ime nagradjenih, praćen dugim pljeskom, zahvalio se bojnik Miko Kolić.

Djivo je vidjeti da su borci iz prvih borbenih linija, koji su to zasluzili svojom hrabrošću i povjerenjem svojih boraca, isto tako hrabro ponovo sjeli u školske klupu da steknu novo potrebljeno znanje, rekao je potom general-zbora Antun Tus, načelnik Glavnog stožera HV. Naše vojno školstvo se tek razvija pa još nije dovršen njegov konačni koncept. Hrvatska u budućnosti neće stvarati veliku vojsku i morati će imati profesionalne postrojbe zbog potrebe da mirno obu-

te iskustva dobivena na tečaju kao i ona s fronta, analizirajte eventualne ranije učinjenje pogreške kako bi vaše odluke i zapovjedanje postrojbama bilo što čava novake ali i trenutno uzvratiti eventualnom agresoru, kakvih će sigurno biti jer se sukobi neće odmah smiriti, rekao je general Tus.

Bliži se kraj rata, nastavio je, pa opstanak Hrvatske više nije u pitanju ali još moramo osloboditi i preostale privremeno zaposlenute hrvatske krajevenaglasio je na kraju svog govora general-zbora Antun Tus.

Nakon svečanosti smo od brigadira Stjepana Totha, zapovjednika prvih tečajeva za časnike i dočasnike, doznali da naredni jednomjesečni tečaj počinje 5. srpnja a od 1. rujna u časničkom centru HV počinje i redovno školovanje djelatnih časnika i dočasnika. Natječaji su već objavljeni u novinama a pri kraju je i izbor kandidata pa je već sada skoro sve spremno za početak tih u početku tro i šestomjesečnih tečajeva koji će se organizirati po uzoru na obuku armija zapadnih zemalja a pri kraju je i izrada koncepta buduće vojne akademije Hrvatske vojske.

Ž. B.

IN MEMORIAM

ISPRĀCĀJ RATNIKA

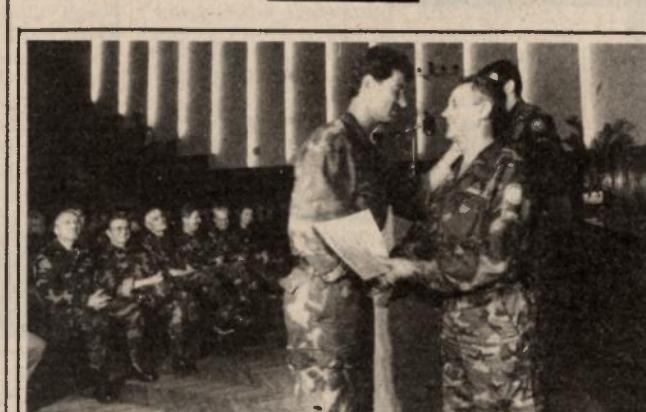
Hrvatska se oprostila od Mira Barešića

Gotovo godinu dana nakon pogibije hrvatskog borca i viteza Mire Barešića održana je komemoracija i pokop pod njegovim imenom. Na komemoraciji, održanoj 25. lipnja u Domu Hrvatske vojske i uz nazornost naruže rodbine, te predstavnika Vlade, ministarstva obrane, časnika i vojnika Hrvatske vojske, govorilo se o životnom putu Mire Barešića i njegovoj nadljudskoj borbi za slobodu i neovisnost Hrvatske, koju je vodio uz velika stradanja u zemlji i dijaspori, te o tragičnoj pogibiji na početku Domovinskog rata u Hrvatskoj, 31. srpnja prošle godine.

Odajući dužno priznanje legendi hrvatskog domoljublja i borbe za samostalnu državu, Hrvatska se oprostila od Mire Barešića na zagrebačkom groblju Mirogoj 26. srpnja. Dan kasnije, u prepunoj zagrebačkoj katedrali, braća dominikanci služili su Misu zadužnicu za Miru Barešića.

Dušebržnik i dugo-godišnji prijatelj pokojnika, velečasni Vjekoslav Lasić usporedio je Barešićev životni put sa Kristovim, koji mu je bio svjedok u pronošenju istine i vjere.

Posljednje riječi Mire Barešića bile su: „Čekam onaj dan kad će se vratiti u Hrvatsku!“ Miro Barešić je ostao i ostat će, ne samo pokopan u hrvatskoj zemlji, nego upisan u hrvatsku svijest i povijest neizbrisivim slovima.

TJELOVJEŽBA I ŠPORT U HRVATSKOJ VOJSCI

Sportsko-rekreacijske aktivnosti su prinos poboljšanju uvjeta življenja u postrojbama HV

Družba generacija novaka u Centrima za odgoj i izučavanje Hrvatske vojske ovih je dana dala svečanu prisegu i krenula na »put dug deset mjeseci«, put koji će im omogućiti stjecanje vojničkih vještina, sposobnosti, samopouzdanja, vjere u vlastite sposobnosti i pobjedničkog bojevnog morala.

Osim ostvarivanja ciljeva i zadaća iz bojne obuke vojnika, zadaće borbenog treninga, kao temelja tjelesnog vježbanja vojnika postižu se ostvarivanjem posebnog programa koji obuhvaća različite elemente fizičkih aktivnosti usmjerenih na razvijanje snage, izdržljivosti, uskladivanja, eksplozivne snage i temeljnih vojničkih vještina, kao što su trčanje, skakanje, nošenje i puzaće.

U programiranju borbenog treninga koristili smo iskustva i postignuća US ARMY, a težište je ovog raznolikog borbenog treninga na stjecanju vještina i tehniku koje vojniku u borbi mogućavaju pobjedu nad neprijateljem, stjecanje potrebitog samopouzdanja i vjere u vlastite sposobnosti, razvijanje odlučnosti i potrebitih fizičkih sposobnosti.

Navedeni ciljevi i zadaće borbenog treninga ostvaruju se kroz redovni program fizičke pripreme, pri izvođenju vojno-stručne vježbe, izvannastavnih sportskih i sportsko-rekreacijskih sposobnosti, natjecanja i sportskih susreta.

Održavanje i razvijanje funkcionalnih i motoričkih sposobnosti vojnika, zadovoljenje prirodne potrebe za kretanjem i igrana, te temeljna rješenost da se sustavno radi na poboljšanju uvjeta življenja pripadnika Hrvatske vojske, izvannastavnim sportsko-rekreacijskim djelatnostima daju posebnu i nadasve značajnu ulogu u obnašanju vojne obveze, odnosno služenju vojnog roka.

Relativno mali broj sati predviđenih za tjelesno vježbanje i programirani u borbenom treningu ukazuju na potrebitost učinkovitog planiranja organiziranja i izvođenja sportsko-rekreacijskih aktivnosti.

Raspoloživo vrijeme za ove aktivnosti nalazimo u razdoblju dnevnog i tjednog odmora.

Dnevne aktivnosti vojnika na vojnom vježbanju i redovni rad u postrojbi iziskuju značajna naprezanja koja izazivaju fizički, a još više psihološki humor. Taj humor najlakše se uklanja primjerenim sportsko-rekreacijskim djelatnostima u slobodnom vremenu.

Znanstvene spoznaje i iskustva Hrvatskih i svjetskih znanstvenika ukazuju na činjenicu da se najbolji rezultati ostvaruju ako se sportsko-rekreacijske djelatnosti izvode dnevno ili u vremenski određenim razdobljima. Vremensko određenje programa utječe na strukturu sadržaja tako da se već desetak godina u Hrvatskoj provode različiti modeli sportsko-rekreacijskih aktivnosti najčešće u obliku raznolikih fitness – programa.

Odredene modele, prihvaćene od Evropske federacije sportske rekreacije (EFCS), može se valjano primjeniti u organizaciji i planiranju sportsko-rekreacijskih djelatnosti i djelatnog odmora pripadniku Hrvatske vojske.

Dnevne sportske rekreacijske djelatnosti mogu se ostvariti tijekom dnevnih malih pauza i za vrijeme dnevnog odmora. Dnevne male pauze pojavljaju se kao prazan prostor u dnevnom rasporedu rada. Obično je to vrijeme od završetka prijepodneve izobrazbe pa do početka poslijepodneve izobrazbe, pauze između dviju planiranih djelatnosti itd.

Dnevni odmor je vrijeme od završetka planirane dnevne izobrazbe do noćnog odmora, ali može uključiti i dio noćnog odmora. To je najbolje vrijeme za organizaciju i izvođenje sportsko-rekreacijskih djelatnosti. S obzirom da su tada vojnici rasterećeni od dnevnih opterećenja i zadaća. Osim toga, mogućava najmanje 45 minuta a najviše 180 minuta vidnog vremena, pogodnog za sve vrste sportskih djelatnosti.

Tjedni odmor (subotom i nedjeljom) je vrijeme pogodno za planiranje i organiziranje cijelovitih raznolikih spor-

tsko-rekreacijskih djelatnosti, vezanih uz objekte i sadržaje u vojarni, ali i svekolike rekreacijske sadržaje u garnizonu odnosno, bližoj i daljoj okolini vojarni.

Ovo vrijeme omogućava izvođenje djelatnosti na objektima i sportskim terenima gradanskih sportskih organizacija i društava, kao i korištenje sportskih objekata i sadržaja u vojarnama za potrebe građana.

Na sadašnjem stupnju opremljenosti i izgrađenosti modernih višenamjenskih sportsko-rekreacijskih objekata u vojarnama Hrvatske vojske, nije moguće osigurati raznolike sportsko-rekreacijske sadržaje primjerene zahtjevima i potrebama Hrvatskih vojnika, stoga je nužno više suradivati sa sportskim organizacijama i društvima u garnizonu i koristiti njihove terene za ostvarivanje sportsko-rekreacijskih sadržaja.

Visoki zahtjevi, koji se postavljaju pred Hrvatsku vojsku, glede poboljšanja uvjeta življenja vojnika pred zapovjedništvom postrojbi stalno postavljaju pitanja: »Kako živjeti zanimljivo, sportski, lijepo i ugodno?«

Odgovor na to pitanje može se dati samo, ako sve znanstvene i stručne mogućnosti iz područja športa i sportske rekreacije u Hrvatskoj okupimo na ovoj zadaći!

Neka ovaj napis bude prvi povod za to...

MLAĐEN FIJEMBER

DOMOBRANSKE POSTROJBE U ZAGREBU

Na području hrvatske metropole ustrojiti će domobranske pukovnije po teritorijalnom principu, a predviđa se i ustroj zagrebačkog garnizona

Jedno od najstarijih zapovjedništava u Hrvatskoj vojski za sigurno je Zapovjedništvo obrane grada Zagreba, nastalo od Zapovjedništva operativne grupe Zagreb. Sa ovo Zapovjedništvo ima u svom sastavu nekoliko tisuća vojnika raspoređenih u devet brigada kojima izravno zapovjeda. Iz operativnog sastava ovog Zapovjedništva ustrojeno je nekoliko postrojbi na razini samostalnog bataljona te pristozernih, samostalnih, specijalističkih i drugih postrojbi. Zbog operativnog stanja te su postrojbe na ratištu širom Hrvatske, od istočnog do južnog bojišta gdje vrlo uspješno obavljaju svoje zadaće. Treba reći, da su te postrojbe sastavljene isključivo od pričuvnih vojnika koji su uspješni kao da su djelatni.

Iz razgovora s pukovnikom Darkom Grdićem, zapovjednikom obrane Zagreba, saznali smo da su predložili i dobili odobrenje Glavnog stožera, ustroj Hrvatske vojske na području operativne zone Zagreb a u tom kontekstu i obranu Zagreba. Zapovjedništvo obrane Zagreba obuhvaća sve gradske i prigradske općine, kao logično povezane gledje operativnog ustroja HV. Tako će, pored operativnih postrojbi koje će ostati u sastavu zagrebačke operativne zone biti i domobranske postrojbe. One će biti ustrojene na teritorijalnom načelu na razini pukovnija, a pokrivat će šire područje Zagreba. Već je dio radnji u tom smislu napravljen, pa su tako, po određenim kriterijima, odabrani ljudi koji su se prvenstveno istakli svojim angaž-

mnom u domovinskom ratu. U prvom odabiru kadrova većina je zadovoljila postavljene kriterije koji obuhvaćaju i stručnu spremu i činove. Ovi će se kadrovi raspoređiti u mirnodopske jezgre, a radit će na ustroju domobranksih pukovnija. U početku će biti mobilizirani, ali bi po daljnjem ustroju trebali biti djelatni. Postrojbe domobranstva popunjavati će se ovisno o materijalnim mogućnostima. Zagreb je raspologao sa značajnim količinama naoružanja i streljiva, ali je mnogo otišlo na bojišta širom Hrvatske.

Slijedeći prijedlog, koji je iz Zapovjedništva obrane Zagreba upućen u Glavni stožer, je formiranje zagrebačkog garnizona. Naime, u Zapovjedništvu obrane Zagreba već se i obavljao poslovni koj se obrađuju u garnizonu. Stoga je imenovan pomoćnik zapovjednika koji organizira sahrane vojnika, časnika i dočasnika poginulih u domovinskom ratu. Postoji i počasni kod koji daje počasne straže i počasne paljbe na sahranama poginulih vojnika ove zone zapovjedništva. Od drugih djelatnosti valja spomenuti i odjeljenje za socijalnu pomoć vojnim obveznicima i članovima njihovih obitelji, u skladu sa zapovjedništvo Ministarstva obrane. No, u Zapovjedništvu obrane grada drže da bi taj dio pomoći trebali obavljati civilni organi jer je to dodatno opterećenje za vojne postrojbe.

Ono što predstoji budućem zagrebačkom garnizonu je i obuhvaćanje svih vojarni i vojnih objekata na području Zagreba, s tim što je ključno pitanje raspodjele tih objekata

između Hrvatske vojske i civilnih organa i različitih institucija.

Zagreb također ima potrebu za osnivanjem garnisonske ambulante jer je pritisak vojnih obveznika iz postrojbi velik na postojeću ambulantu, koja bi u pravilu trebala imati samo plansku ulogu. Treba, osim toga, ustrojiti i službu koja će se baviti zdravstvenim i mirovinskim osiguranjem vojnih osiguranika, odnosno osoba koje obnašaju dužnosti u Hrvatskoj vojsci. Za sada članovi obitelji mobiliziranih vojnika nemaju zdravstveno osiguranje po osnovi vojne obveze.

Jedan od zadataka zagrebačkog garnizona morao bi biti i koordinacija vojno-policajskih i civilnih policijskih snaga u Zagrebu. U Zapovjedništvu obrane grada Zagreba drže da bi zagrebački garnizon trebao imati u svojoj nadležnosti održavanje reda i stege medu vojnicima u Zagrebu.

Svi ovi zadaci, koji bi u svojoj nadležnosti imao garnizon, predstavljaju zapravo mirnodopski ustroj. Za sve poslove koje bi obuhvaćao zagrebački garnizon i zapovjedništvo domobranksih postrojbi postoji svršishodan i dovoljan prostor u Branimirovoj 21. Ovakav smještaj, i porez nekih nedostataka, ima prednost, jer je u središtu grada i omogućava uskladivanje svih aktivnosti s jednog mesta.

MIRJANA KURETIĆ

DODJELA ČINOVA

Djetatnim i pričuvnim časniciima i dočasniciima Zapovjedništva obrane grada Zagreba dodijeljeni su činovi. U najvećoj mjeri činove su dobili demobilizirani časnici i dočasnici. Dio njih se vratio na svoje mirnodopske poslove, jer su tamo sada potrebniji. U Zapovjedništvu obrane Zagreba, bilo je čak dvadeset doktora znanosti, isto toliki broj uglednih direktora, inženjera i stručnjaka koji su se u pravom trenutku stavili na raspolažanje Hrvatskoj vojski. Prilikom dodjele činova, zapovjednik obrane Zagreba, pukovnik Darko Grdić im je zahvalio na doprinisu u borbi za slobodu i neovisnost Hrvatske.

U ovom Zapovjedništvu dočasnike činove dobilo je i nekoliko djelatnih i pričuvnih pripadnika Hrvatske vojske, a jedna je pripadnica dobila čin časnika PZO.

M. K.

CENTRALNA POZADINSKA BAZA

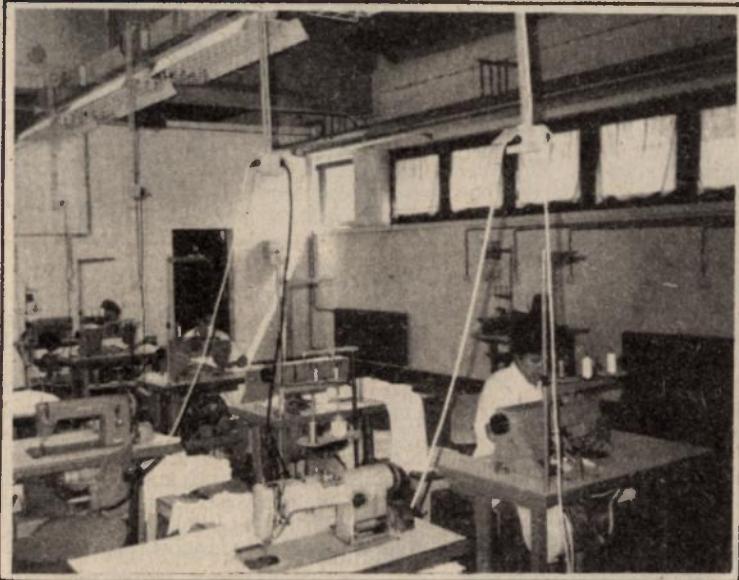
Središnja pozadinska baza Glavnog stožera HV spremna je za svaku zadaču logističke podrške postrojbama naše vojske

Ustranim, dobro ustrojenim vojskama uz svakog vojnika, računa se osam ljudi koji na odredene načine rade za njega da bi mogao ratovati. U mladoj Hrvatskoj vojsci situacija je gotovo obrnuta. No, i

rali smo s njenim zapovjednikom Ivanom Bećicom, a prigoda je godišnjica djelovanja. Baze koja se navršava 7. srpnja. Prije godinu dana po zapovijedi generala Martina Špegelja ustrojena je Pozadinska baza Zbora narodne garde ko-

telji poslova koji dobro poznaju problematiku pozadinske djelatnosti.

Prva zadača Centralne pozadinske baze bila je opskrba postrojbi na bojištima. Tijekom srpnja u postrojbe, koje su praktički ratova-

pored toga, pozadina je u domovinskom ratu odlično funkcionirala s obzirom na sve okolnosti i početak borbe za slobodu i nezavisnost Hrvatske. O logistici se malo ili gotovo ništa ne govori i to je sa stanovišta strategije i opravданo. No, ipak u pojedinim prigodama treba, o ljudima bez kojih se vojne operacije ne bi mogle odvijati neslo reći. Stoga ćemo u ovom tekstu predstaviti Centralnu pozadinsku bazu Glavnog stožera Hrvatske vojske.

O stvaranju i djelovanju Centralne pozadinske baze razgovara-

ja je do danas prerasla u Centralnu pozadinsku bazu. Njen prvi zapovjednik bio je Željko Jukić, a prvi nosioci opskrbe zaslužuju da im se objave imena. To su Bruno Čupić, Damir Brkić, Martin Omrčanin, Dmir Rubinčić, Željko Mareković, Dalibor Holer, Ante Mesić, Marijan Martinjak i Nevenka Kovač. Postrojba u kojoj su djelovali brojala je svega 39 ljudi, a većina su bili gardisti iz slavne I. brigade. Ta postrojba je postala kasnije svojevrsnim rasadnikom kadrova. Većina njih bili su prvi prebjegi iz bivše JNA i postali su stručni nosi-

le s dnevnim zalihami streljiva, doprema oko 1.200 tona oružja i streljiva došla je kao transfuzija i uvelike ojačala našu borbenu snagu. Kasnije se pak osvajanjem i predajom kasarni bivše JNA situacija poboljšala jer se došlo doista do značajnih količina oružja i streljiva.

Uz pomoć I. brigade ZNG i postrojbi Ministarstva unutarnjih poslova organizirano je izvlačenje, razvrstavanje i popravak oružja i streljiva koje je bivša JNA pokušala prilikom bijega i napuštanja vojarni uništiti a potencijalni borbe-

nih sredstava sve su više rasli. Istovremeno je započela i organizacija ratne proizvodnje u Hrvatskoj, u čemu Pozadinska baza ima ne male zasluge. Zbog sve obuhvatnijih zadaća koje obavlja ova baza po naredbi generala Antonia Tusa 14. listopada ustrojena je od Centralne baze ZNG Centralna pozadinska baza Glavnog stožera Hrvatske vojske. Zapovjednikom Baze imenovan je Miroslav Dobronić, a vojarna u Borongaju postaje njen sjedište. Do tada su skladišta bila smještena na različitim mjestima i bila su strogo čuvana tajna, što je i razumljivo jer je bivša JNA još bila u mnogim objektima.

U to vrijeme predavale su se kasarne bivše JNA, ostavljajući iza sebe pustoš iz koje su ipak naši momci uspjeli dosta toga spasiti.

Centralna pozadinska baza danas je osposobljena za cijelokupnu logističku podršku Hrvatske vojske i kroz rad stalno unapređuje opskrbu uskladjujući sve djelatnosti koje su neophodne da bi Hrvatska vojska u cjelini i po zonama imala sve ono što joj treba.

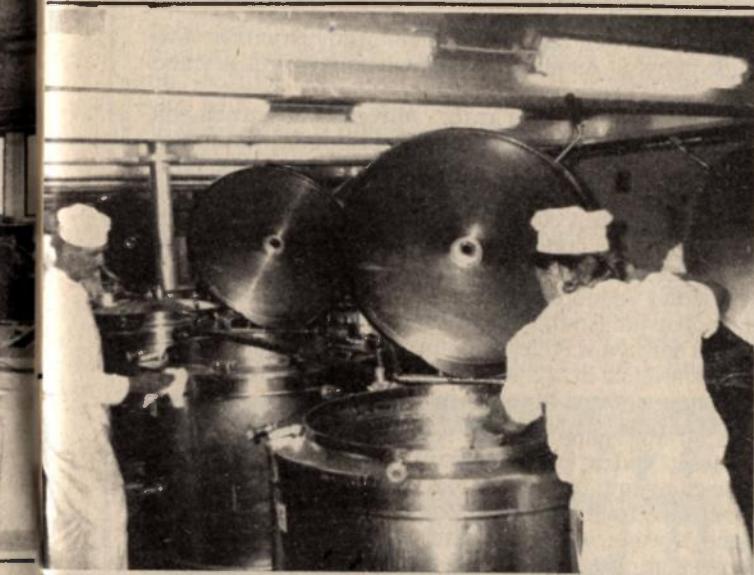
U proteklih godinu dana Centralna pozadinska baza je opskrbljala postrojbe Hrvatske vojske s tisućama i tisućama tona streljiva i oružja, intendantske opreme, pripremljeno je i odaslano na frontu na milijune obroka hrane, te tisuće tona lijekova i sanitetskog materijala.

Pekarnica, praonica rublja, kemijska čistionica i druge uslužne djelatnosti ove Baze opsluživale su postrojbe radeći svojim punim kapacitetom. Sav taj po-

Srećka Funarića, Nikicu Delaća, Hamzaliju Merdanovića, Josipa Zimeta, Ivana Nemeca, Pepu Piškura, te iz prvih dana Zdravka Pavlića.

Danas je Centralna pozadinska baza Glavnog stožera Hrvatske vojske postrojba razine brigade, spremna za svaku zadaču logističke potpore svih postrojbi Hrvatske vojske. Kapaciteti za prijevoz, smještaj i održavanje opreme, uslužne djelatnosti sa stolarskom i obućarskom radionicom, kemijskom čistionicom, suvremenom kuhinjom i drugim djelatnostima. Baza je jamstvo s bazama u operativnim zonama da se sve nabrojeno može i dalje i još bolje obavljati.

Novi posao koji očekuje pripadnike ovih postrojbi je vezan uz demobilizaciju koja je upravo u tije-

Iako su mnoga skladišta dignuta u zrak i minirani prilazi vojnim objektima, ekipa pirotehničara Centralne pozadinske baze uz stalnu životnu opasnost uspjela je razminirati i ukloniti oko 24 tisuće svih vrsta ubojitih sredstava sa oko 39 tisuća hektara zemljišta.

Zahvaljujući znanju i iskustvu cijela je ekipa prošla bez povreda i poginulih. Njihov zapovjednik je Mato Žulj a ostatak ekipa sačinjavaju Miroslav Krištofić, Josip Tušek, Nenad Viljevac, Vladimir Jakušić i Stjepan Hormoc.

sao obavljen je u neprekidnom, danonoćnom radu, često i pod uzbunama i paljborom neprijateljske vojske i četnika. Srećom, nitko nije smrtno stradao, ali su tri pripadnika bila ranjena.

U svim ovim zadaćama koje smo nabrojili ugrađen je predan rad cijelog sastava Baze i možda je nepravedno izdvajati neke pripadnike, ali zapovjednik Ivan Bećir, ipak posebno naglašava napore i uspjehe u radu Juraja Kučana i Mire Pavlovića, te Iliju Brkića, Josipa Mazulja, Vladu Vukušića,

ku. Trebat će prihvatići, razvrstati i popraviti oružje demobiliziranih vojnika i formirati i ešaloniranje streljiva, oružja i rezervnih dijelova uz stalne zadaće oko održavanja opreme, tehničko-materijalnih sredstava i oružja, koje treba biti uvijek spremno za obranu.

Dodajmo na kraju da će pripadnici Centralne pozadinske baze prvu godišnjicu svoga djelovanja obilježiti na skroman način 7. srpnja.

IVANA KELEMEN

NOVI ZAKON O ORUŽJU

Poštene kaznene sankcije prema prekršiteljima zakonskih odredbi o posjedovanju vatreng oružja

Kako maksimalno smanjiti broj zloupotreba oružja kao i tragičnih nesreća prouzrokovanih njegovom neopreznom primjerom? Suočena s tim sve važnijim pitanjem hrvatska Vlada je nedavno predložila a Sabor usvojio novi Zakon o oružju u kojem se točno propisuje način izdavanja odobrenja za nošenje i nabavu oružja te njegovo čuvanje, uporabe proizvodnje, prepravljanja i oduzimanja.

Osoba koja bez odobrenja nabavi, drži ili nosi oružje može biti kažnjena sa 20.000 do 50.000 dinara, a u nekim slučajevima može dobiti i mjesec dana zatvora. Prema drugoj odredbi, osoba koja neovlašteno nabavi, proda, izradi, drži, razmijeni ili nosi oružje, bit će kažnjena sa 30.000 do 100.000 dinara ili završiti 60 dana u zatvoru.

Prema novom zakonu kažnjeni mogu biti i skupljači starog oružja, i to u slučaju ako drže više od tri primjerka raritetnog oružja ili ih skupljaju bez odobrenja. Oružje se, prema zakonu, ne smije upotrebjavati na javnim mjestima, a kazna prijeti i onima koji oružje za samoobranu pokazuju na javnim mjestima. Trgovci oružjem, za svoj posao moraju imati dozvolu, kao i poduzeća koja ga proizvode a trgovcima je zabranjena prodaja oružja osobama koje ga po zakonu ne smiju posjedovati.

Za razliku od staroga novi zakon regulira i otvaranje sve popularnijih privatnih streljana, za što svi zainteresirani moraju imati odobrenje MUP-a. Na civilnim streljanama smiju pucati samo gradani koji za svoje oružje imaju oružni list, a mogu upotrijebiti i tude registrirano oružje ali samo ako je prisutan i njegov vlasnik.

Po odredbama novog zakona gradani će jednostavnije dosad moći steći pravo na držanje oružja (i dalje je potrebno uvjerenje ovlaštene zdravstvene ustanove), ali će se zabraniti nabava i držanje posebno opasnog oružja. Tako je, primjerice, izričito zabranjeno da civilni nabavljaju, nose ili drže vojno i policijsko oružje, bombe, mine ili bilo koju vrst granata uključujući i tzv. (kinder jaya), koja se danas mogu naći u mnogim stanovima.

Osnovni kriterij za nabavu, držanje i prepravljanje oružja kao i za otvaranje privatne streljane trebao bi biti pouzdanost podnositelja zahtjeva i jamstvo da oružje neće biti zloupotrijebljeno. Zakon dozvoljava i nabavljanje plinskega obrambenog oružja, ali uz odobrenje Policijske uprave. Dakako, podnositelj mora ispuniti i odredene uvje-

te — da nije osuden za kazneno djelo protiv Hrvatske, života i tude imovine, da nije prekršajno kažnjavan, da je punoljetan...

Za nabavu streljiva za kratko vatreno oružje treba imati odobrenje, dok se ostalo streljivo može nabavljati na osnovi oružnog lista, legalno. Vlasnik oružja istodobno može imati 50 komada streljiva ako mu oružje služi za samoobranu, 100 za lovačku i 300 za športsko oružje. Oružni list se ograničava na pet godina a dozvola za nošenje oružja traje dvije godine (osobe koje obavljaju poslove neposredne fizike zaštite). Jednom dano oružje može se oduzeti ako se promijene uvjeti ispunjeni prilikom davanja odobrenja, nakon čega se čuva u Policijskoj upravi. Pod jednakim uvjetima kao i hrvatski državljanini oružje mogu nabavljati i stranci kojima je odobren boravak u Hrvatskoj.

Po novom zakonu oružje se mora prijaviti najkasnije šest mjeseci nakon njegovog usvajanja, a stare se isprave moraju zamijeniti u roku od godinu dana. U MUP-u očekuju povećanje broja osoba s oružnim listom, zbog pojednostavljene procedure njegovog dobivanja kao i zbog činjenice da su tijekom rata oružje nerijetko nabavili i oni, koji o tome nikada ranije nisu ni razmišljali. Posljednji službeni podatak o broju vlasnika oružja od kraja prošle godine govori da je tada 322.791 komad oružja bio u posjedu gradana.

Najviše je bilo lovačkog — 155.550 komada te 148.545 pištolja i revolvera. Ostatak od 2226 komada je otpadao na zračno, športsko i vojničko oružje, a i tu je bilo najviše pištolja i revolvera.

Takav zakon, a naročito prilično poštene kaznene odredbe, trebao bi pridonijeti da se nakon završetka rata na fronti ne nastave novi, »ulični« i da se oružje, osim u određenim slučajevima zadrži na bojištu ili vojarnama, što je već, svojim propisima, odredila i Hrvatska vojska. To je i jedini način da se konačno smanji broj obiteljskih tragedija, koje uglavnom nastaju zbog neoprezognog rukovanja oružjem a najčešće stradavaju djeca.

Ž. B.

VJEŽBOVNIK ORUŽANIH SNAGA

Vježbovnik oružanih snaga Republike Hrvatske je, kako o njemu navode autori, temeljni propisnik kojim su utvrđeni načini i postupci desetina, vodova, satnija i bojni na kopnu, koje izvode sve jedinice vidova, rodova i službi.

Tvorci Vežbovnika slijedili su događanja i iskustva u razvoju oružanih snaga Republike Hrvatske. Do prosinca 1991., kada je započela izradba Vježbovnika, sve vježbowne radnje i postupci privremeno su rješavani kroz propise, spise i zapovijedi. Predsjednik Republike u svojstvu vrhovnog zapovjednika oružanih snaga potpisao je 8. svibnja konačnu verziju Vježbovnika, a njegovom objavom u »Narodnim novinama« prestale su vrijediti sve privremene zapovijedi i drugi spisi koji su regulirali vježbowne radnje u oružanim snagama Republike Hrvatske.

U predgovoru, koji su autori uputili korisnicima Vježbovnika, kaže se da u cijelini ovaj Vježbovnik primjenjuje tradiciju hrvatskih

oružanih snaga, te neke odredbe Vježbovnika Domobranstva iz preve polovine ovog stoljeća, neka prenesena i primjenjena strojeva pravila bivše JNA, te vježbovnika zapadnih vojski i konačno normi primjenjivanih pri osnivanju Zbora narodne garde od prošle godine.

Vježbovnik je pisan hrvatskim jezikom, a vojno nazivlje je prihvачeno od Radne skupine za jezik, čiji je rad odobrio predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman.

Treba reći da će Vježbovnik biti provjeravan u praksi tijekom slijedeće godine dana. Uočeni nedostaci bit će nakon provjere u svakodnevnom radu zamijenjeni boljim rješenjima pa će Vježbovnik dobiti svoj konačan oblik.

Davanjem Vježbovnika na uporabu osigurava se jedinstveno postupanje svih postrojb u oružanim snagama Republike Hrvatske.

U prvoj glavi kroz opće odredbe Vježbovnik propisuje i definira vježbowne postupke pojedinaca i poretki jedinica. U glavi II. opisuju se i ilustriraju fotografijama vje-

žbovni postupci stavova bez oružja, sa oružjem, kretanje i okreti. Glava III. određuje pozdravljanje, prilaženje časniku i dočasniku. U četvrtoj glavi propisuju se vježbowni postupci desetine i posada oklopnih borbenih vozila, u glavi V. strojevi postupci voda, u glavi VI. poreci i postupci satnije-bitnice, a u sedmoj glavi poreci i postupci bojne. U posljednjoj, osmoj glavi, pod ostalim odredbama propisuje se doček i ispraćaj, donošenje i vraćanje zastava na svečanoštima, počasni pucnji, te stavovi i postupci sa sabljom. U prilogu Vježbovnika je i tablica znakovlja koja određuje način zapovijedanja znakovljem u jedinicama.

U prilogu ovoga i slijedeća dva broja Hrvatskog vojnika objavljujemo poster s legendom svih vježbownih radnji i postupaka iz Vježbovnika.

IVANA KELEMEN

NA IZBORE BEZ ODORE

Raspisivanjem izbora za zastupnike u Saboru Republike Hrvatske i za predsjednika Republike, koji će biti održani 2. kolovoza ove godine, započela je i predizborna akтивnost, a u sklopu nje i kampanja svih političkih stranaka u Hrvatskoj. Nije stoga suvišno podsjetiti na neke posebnosti koje se odnose na pripadnike oružanih snaga Republike Hrvatske.

Pripadnici oružanih snaga i građanske osobe na službi u oružanim snagama Republike Hrvatske imaju prava kao i svih građani Hrvatske pa prema tome i biti članovima legalnih političkih stranaka. To znači da mogu biti nazočni i sudjelovati na skupovima političkih stranaka. Međutim, Službovnikom oružanih snaga zabranjena je svaka politička djelatnost, osnivanje stranaka, održavanje političkih skupova i manifestacija u oružanim snagama. Zabranjeno je, također, vojnim osobama i osobama na službi u oružanim snagama sudjelovanje u odori na skupovima, znači i ovim predizbornim, te na ophodima i demonstracijama.

DEMOBILIZACIJA DIJELA PRIČUVE

Predsjednik Republike i vrhovni zapovjednik Hrvatske vojske dr. Franjo Tuđman izdao je 18. lipnja Naredbu o demobilizaciji dijela pričuvnog sastava Hrvatske vojske. U Naredbi je navedeno da se ima demobilizirati 50 posto pričuvnog sastava prema određenom prvenstvu. Tako će najprije biti demobilizirane osobe zaposlene u poduzećima i u drugim ustanovama od posebne važnosti za obranu države, koje su neophodne za njihovo djelovanje, osobe zaposlene u poduzećima i drugim ustanovama od posebne važnosti za obranu općina, zatim učenici i studenti radi nastavka školovanja, osobe zaposlene u poljodjelstvu kojima su osigurani uvjeti za rad, osobe koje su zaposlene u drugim državama, te samostalni privredni i osobe neophodne za rad privatnih poduzeća.

Demobilizacija će se provesti do 31. srpnja prema posebnom provedbenom planu ministra obrane.

MIRJANA KURETIĆ

O razvitu postrojbi HRM razgovarali smo s načelnikom mornaričkog stožera, kapetanom fregate Karlo Grbcom

HRVATSKA MORNARICA BIT ĆE SUVREMENA I DJELOTVORNA

Kapetan fregate Karlo Grbac načelnik je stožera HRM. Rođen u Slavonskoj Požegi, gospodin Grbac je više od dvadeset godina na moru, prošaoši sve mornaričke škole, zaključno s »Komandno-štapskom akademijom«. Tu mu je nametnut diplomski rad s temom, čiji je besmisao karakterističan za doba »hunte«, kako hrvatski časnici nazivaju vrijeme JRM. Morao je, naime, isplanirati »operaciju« u tijeku koje će snage JRM uništiti jačeg protivnika na otvorenom moru, k tomu još i da dio JRM izvede udar po protivničkim uporistima.

Službovaо je na torpednim čamcima, a bio je i zapovjednik brigade raketnih čamaca. Poslije je radio u »štavima« JRM koju je napustio iz »Lore«, u kojoj opet stolje. Na prvi pogled, načelnik Grbac, ostavlja dojam promišljenog i uzdržanog, možda i hladnog sugovornika. Ako mu narav i nije takva, takav mu je posao, a to je nevolja za novinare. Stoga pokušavamo »proboj« jednim netipičnim pitanjem.

HV: Kad bi Ujedinjeni narodi sutra ukinuli zabranu na uvoz oružja i opreme u Hrvatsku, što biste odmah poželjeли nabaviti?

U tom slučaju prvo bi se pozabavio sa sredstvima za protuzračnu obranu, oponom za otkrivanje podmornica i mi-

na. U vezi PZO, trenutno imamo samo prenosive raketne koje nisu upotrebljive na srednjim visinama, od 5 km naviše. Trebamo, dakle, nabaviti takav raketni sustav s kojim bismo, nakon samo nekoliko aviona oborenih na većim visinama, neprijatelja zasigurno brzo primorali na odustajanje od borbenih zadataka iznad našeg prostora. Koliko nam je potrebna minolovna oprema, mislim da ne treba naglašavati. Pomislite samo da u zrak odleti samo jedan putnički brod, mogli bismo prekriziti turističku sezonom. Uveren sam da bi nam najviše koristio moderni sustav za otkrivanje, na dnu mora ležeci, mina. Tu su i neprijateljske podmornice. Iako ih je dobar dio neoperativan (kako velikih, tako i malih, diverzantskih) opasnost od njih nikako ne valja poticijeni. Tu je i pitanje helikoptera, kako promatračkih, tako i onih s naoružanjem zrak — brod. Kada bismo imali više borbenih brodova mogli bismo razmišljati i o raketenom oružju, no s obzirom na naše mogućnosti to u dogledno vrijeme ne možemo nabaviti.

Ciju bismo opremu nabavljali, sad je teško reći. Ima je toliko, vrlo kvalitetne, da bih se vrlo teško odlučio. Na zapadnom je tržištu teško naći »loše« oružje, no problem je u novčanim sredstvima. Veliko je pitanje koliko ćemo moći odvojiti za izuzetno skupe suvremene sustave.

HV: Tzv. JRM je napokon napustila

Vis i Lastovo. Koji su novi zadaci pred vama?

Uskoro ćemo na ta dva otoka uspostaviti zonu nadležnosti i osigurati plovibus kroz viški kanal. Imamo snage za organiziranje obrane ova otoka i njeno »pokrivanje« s obalnim topništvom. To ćemo učiniti upravo onako kako smo to uradili i s drugim dijelovima Jadran. Sumnjam, da će se neprijatelj usudit ponovno približiti našim vodama. Vjerujem da je tzv. JRM definitivno digla ruke od bilo kakvih vojnih djelovanja u hrvatskom dijelu Jadran, pri čemu ne treba isključiti napadačke terorističke preprade. Za bilo kakvo ratno djelovanje, većih razmjera, oni nemaju snage.

HV: Što stoji na raspolažanju Hrvatskoj ratnoj mornarici? Da li ona raspolaže dovoljnim snagama kako bi sve postavljene zadatke obavila na zadovoljavajući način?

Raspolažemo novom, modernom raketnom topovičačom, raketnim i torpednim čamcima, patrolnim brodovima, kao i desantnim i jurišnim čamcima. Tu su i pomoćni brodovi kao i oni za posebne namjene, poput hidrografskih istraživanja, kao i »Spasilac«. To je ono što smo uspjeli zarobiti, a znate i sami da je najveći dio brodova i opreme neprijatelj odvukao sa sobom. Većina toga danas je ipak zastarjela, no ponesto bi nam dobro došlo. Primjerice, moderna elektronska oprema. Želim istaknuti da već stva-

ramo vlastiti elektronski i informatički sustav za što postoji zanimanje u Ministarstvu obrane, Glavnom stožeru i Ministarstvu pomorstva Republike Hrvatske. Sustav će povezati sva naša zapovedništva i Glavni stožer, kao i svaku motričku i radarsku stanicu. Informacije će teći brzo, a sve zajedno biti će uključeno i u tzv. sustav za zračno more. U konačnom, dovršenom obliku, sustav bi trebao funkcionirati na način sličan američkom »AEGIS«-u — narančno u skromnijem opsegu i prilagođeno našim uvjetima i mogućnostima. O manjku brodova i oružja ne trebam govoriti, ali valja naglasiti da imamo kvalitetan vojnički i časnicički sastav, a to je najbitnije. Najbolji časnici ostali su u Hrvatskoj i na raspolažanju su našoj mornarici. Tu su, naravno, i ljudi odgovorni za održavanje brodova, te stručnjaci za elektroniku, hidrografiju i projektiranje. Spomenuo bih institute u Zagrebu, Splitu, Remontni zavod u Šibeniku, ali i brodogradilišta s mnogo korisnog iskustva. Tu su takoder raketna baza, koja je ostala netaknuta, kao i elektronski zavod. Ukratko rečeno, mornarica je i dosad, makar se skromnim sredstvima, pokazala kako je sposobna obaviti sve zadatke koji joj se postave. Pogotovo će to biti još pouzdanoje kad nabavimo moderno naoružanje i opremu.

HV: Što su vaša saznanja o stanju tzv. JRM?

Barem 50 posto opreme koje imaju, sasvim je izvan borbene uporabe. Većinu brodova, koje imaju neminovno čeka rezalište. Radi se o starijim brodovima, zastarjelijim i nepouzdanoj opremi koju će morati održavati »kanibalizacijom«. Oni su naposjekuti i novčano preslabi da održavaju sve brodove koje imaju. Vjerojatno će se morati zadovoljiti s onih nekoliko modernijih — raketnih topoviča i podmornica, a ostalo će morati otpisati. Vidjeli ste koliko su brodova imali na Visu, a dobar ih je dio neispravan. Raspolažemo podatkom da u ovome ratu, polovina njihovih jedinica nikada nije ni isplovila. Osim toga, oni nemaju ono najvažnije, ono što mi imamo, a to su ljudi. Nemaju dovoljno posada, stručnjaka za održavanje, brodogradilišta. Zbog svega toga ne treba čuditi da se već mjesecima nisu pojavljivali dalje od Visa i Lastova. Kada su, prije posljednjih zbijanja, plovili oko Dubrovnika, činili su to samo s prethodnom najavom. Vjerujete da smo ih mogli onemogućiti da smo to htjeli; za razliku od njih pridržavali smo se sporazuma o primirju.

Ko ilustraciju stanja u kojem se nalaze mogu navesti a su im, po našim saznanjima, od pet, samo dvije odmornice upotrebljive. Svi pet malih, diverzantskih, na suhom su doku. Od osam raketnih čamaca polovina je u plovnom stanju. Povrh svega, imaju i raketne stare generacije, nastale prije tridesetak godina, koje svaki iole djelotvorniji proturaketni sustav obara bez ikakvih problema. Spomenuo bih da u Boki nastoje pokrenuti novi elektronski centar, ali za sad bez uspjeha. Veliki dio elektronike, koju su odnijeli sa sobom, sasvim je neupotrebivo — nakon demontiranja se više nikada neće moći ponovo staviti u upotrebu.

HV: Što su prioriteti zadaci HRM?

Prvo i najvažnije je proširiti obalnu obranu na sve dijelove hrvatskog prostora koje su oni dosad držali. Pri tome mislim na Vis, Lastovo i dubrovačko primorje. Pojačati treba i postojeće snage obalne obrane, iako znamo da neprijatelj više nema snage za desantiranje ili slične prepade. Ono o čemu najviše vodimo računa jest onemogućavanje diverzantskih napada. Da bismo ih spriječili poduzimamo posebne mјere. Inače, kako ste primjetili, dosad za takve akcije nisu koristili podmornice već isključivo helikoptere. Pretpostavljamo da su to činili zato jer su svjesni da smo ključne prolaze pokrili s motrenjem. Bitno je, naravno, i na raspolažanju su našoj mornarici. Tu su, naravno, i ljudi odgovorni za održavanje brodova, te stručnjaci za elektroniku, hidrografiju i projektiranje. Spomenuo bih institute u Zagrebu, Splitu, Remontni zavod u Šibeniku, ali i brodogradilišta s mnogo korisnog iskustva. Tu su takoder raketna baza, koja je ostala netaknuta, kao i elektronski zavod. Ukratko rečeno, mornarica je i dosad, makar se skromnim sredstvima, pokazala kako je sposobna obaviti sve zadatke koji joj se postave. Pogotovo će to biti još pouzdanoje kad nabavimo moderno naoružanje i opremu.

HV: HRM je u posjedu stanovite kolice švedskih protubrodskih raketa RBS.15. Da li su spremne i može li se očekivati i njihovo uvođenje u obalni topničko-raketni sustav obrane?

Sve raketke, tog tipa koje je imala bivša jugomornarica, ostale su u nas. Sa sobom nisu uspjeli odvesti ni jednu, kao ni uređaje za njihovu upotrebu. Raketsna topovnjača »Petar Krešimir« sasvim je spremna i tu nema nikakve dvojbe. Mogućnost preinake, koja bi omogućila koristenje s kopna, doista postoji. Potrebno je samo oposobiti nosače, koji bi, usput rečeno, trebali biti učvršćeni i pokrenuti. O tome dokle su stigli radovi, ne bi trebalo ovom prilikom. Na žalost, o preciznim posebnostima raketa — kojih imamo oko 50 ne mogu Vam još ništa reći, pošto nije obavljeno probno lansiranje. Kada će do njega doći, ovisi o radovima koji su u tijeku.

U svakom slučaju, radi se o oružju da-leko ispred svega što njihova mornarica ima. Taj će sustav uspješno štititi cijeli naš »akvatorij«, i naše teritorijalne vode. Srpska flota neće moći izaći izvan Boke, a u slučaju da to pokuša bit će »poklopljena« već na samom izlazu. Čujem da neki njihovi admirali prije potapanjem »Kreše«. Ja Vam, pak, kažem da bidi u trenutku obraćuna volio biti na njemu, a oni nek budu na svojim patrolnim brodovima.

Mogu Vam reći i to da je topovnjača upravo danas bila na probno vožnji. Svi su sustavi radili bez ikakvih poteškoća. Tako mora i biti, jer njome upravljaju vrhunski stručnjaci, školovani upravo na nju.

HV: Što nam možete reći o razvojnim programima HRM?

Izradili smo plan o budućoj upotrebi mornarice, onako kako je mi vidimo. O njemom sustavu, ulozi i zadacima poslijednje će riječi dati Ministarstvo obrane. Glavni stožer i Predsjednik Republike Hrvatske kao vrhovni zapovjednik. Za sad možemo reći samo ono što mi, u mornarici, mislimo o tome. Po meni, buduće bi pomorske snage trebale biti mnogo manje od onih bivše JRM, barem pet puta, ali u isto vrijeme i mnogo djelotvorne. Težit ćemo nabaviti najmoderne opreme, i pri tome mislim da bismo se trebali orijentirati na zapad. Naoružanje i oprema trebali bi biti istog podrijetla, kako bi se izbjegli već poznati problemi s rezervnim dijelovima i održava-

njem, kakve je imala stara mornarica zbog nabavljanja stvari iz nekoliko različitih izvora. Sastav HRM trebao bi biti djelomično profesionalni, a djelomice pričuvni. Njena će veličina ovisiti i o ukidanju zabrane za uvoz naoružanja, potom novčanim mogućnostima, ali i drugim činocima. Pitanje je, naime, kako će biti organizirana obalna straža i da li će ona biti dio ratne mornarice ili ne?

HV: Naslijedili ste i objekte bivše JRM. Sto će biti s njima?

Radi se o 280 objekata različite veličine i namjene. Mi smo se već izjasnili da bismo se zasad zadovoljili s 80. I taj bi se broj smanjio nakon konačnog završetka rata. Dio objekata već je napušten. U Splitu je tako gradu prepusten niz zgrada, najpoznatija je svakako tzv. Banovića u kojoj se nekad nalazila komanda »Vojno-pomorske oblasti«. U Puli ćemo zadržati samo Katarinu i Muzil. Ostati trebaju svi objekti koji su strogo namjenski građeni, poput »Lore«.

HV: Dosadašnje ratno iskustvo HRM svakako će se moći iskoristiti i u budućnosti?

Bez ikakove sumnje. Najvrednije je to da smo pokazali da se uz dobru volju, odlučnost i hrabrost može učiniti mnogo, bez obzira na tehničku nedostatnost u opremi, spram neprijatelja. Podsetio bi Vas da u jesen prošle godine nismo imali ništa. Zna se kako su brodovi, koje smo zatekli, bili u različitim stupnjevima remonta, a obalna je obrana bila praktički onesposobljena. Na tom dijelu obrane, nismo imali niti jedan top u ispravnom stanju. Krajinim naporima, preinakama, ali i borbenim djelovanjem, uspjeli smo oposobiti »kašunsku« bateriju obalne obrane, potom onu na Smokvici, zatim Solti, Korčuli, Pelješcu i tako dalje. Sredstva koja smo koristili, za daljnisko navođenje i postavljanje mina, radili su vojni laici, ali ipak stručnjaci elektroničari, brodograditelji, pomori. Mogu spomenuti da smo mine postavljali i trajectom. Na jednu, tako postavljenu, naletjela je barkasa JRM nakon čega ni jedan njihov brod nije smio iz Lore. »Mukos« je potopljena uz pomoć daljinskog upravljanja. Doduše, on se »podmetnuo«, pravi je cilj bila topovnjača. Nakon tогa krenuli su u bombardiranje Braća, potom i Pelješca gdje ih je dohvatalo naše obalsko topništvo. Svjetla je točka bio i Dubrovnik, točnije, smjelost naših ljudi koji su brodovima ispred nosa neprijatelja, prebacili tone i tone strelija, vojnica, sanitet i sl. Uspjeha HRM bio je citav

I na kraju: spomenuli ste nam da Vam je kao tema diplomatskog rada u bivšoj JRM nametnuta borba s, ni manje ni više nego Šestom američkom flotom. Danas je potencijalni protivnik samo jedan?

Točno tako. Ne znamo još tko će nam biti susjed na jugu, no bez obzira bila to Jugoslavija, Srbija, Crna Gora ili kakva kombinacija, na njih ćemo morati uvijek računati. Oni će nam biti, sve mi se čini, glavni protivnici dugo vremena. Na nama je da sukob, za koji se nadam da će ipak izostati, dočekamo spremni!

**FRANE PLANČIĆ
ZDENKO KAČIĆ MOVRIĆ**

GOSPIĆKA RATNA PRIČA

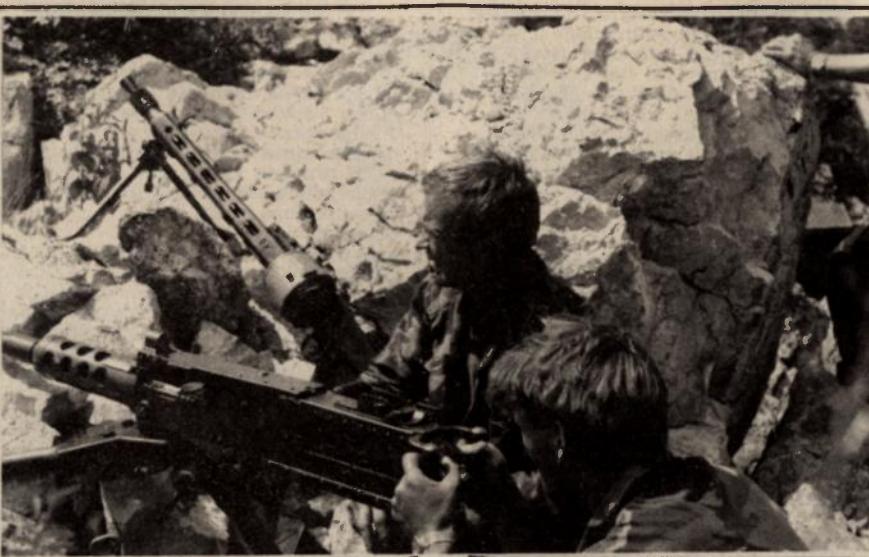
U Gospicu je više od trećine kuća teško oštećeno, ali ta stradanja samo jačaju vjeru u sretnu i mirnu budućnost ličkog središta

Setajući ulicama nekog grada, čovjek mnogo toga nauči o njemu kao i o njegovim žiteljima. Setujući onim što se, ne tako davno, nazivalo ulicama jednog grada čovjek nauči mnogo više. Naročito ako se radi o gradu, koji bi se sasvim slobodno mogao prozvati „Ličkim Vukovarom“. Naravno, radi se o Gospicu, gradu koji se uz Vukovar i Pakrac svrstava među najrozarenije gradove u Hrvatskoj. Više od tri četvrtine kuća i objekata, uključujući i novoizgrađeni hotel u središtu grada, je uništeno ili teško oštećeno, dok je dvije trećine pučanstva moralo iseliti.

Ipak, grad Gospic se spominjemo samo zbog njegovih ruševina i prognanika. Veliki broj Gospićana je ostao braniti svoj grad i svoju Liku. Prvi susret s gradom i njegovim borcima potvrđuje ovu tvrdnju. Liku brane dečki, ali i žene, iz svih krajeva Hrvatske, no njezino je srce ipak u Gospicu. Dolaskom u gospičku vojarnu susrećemo Krešu Tomljenovića, referenta za IPD 118. brigade Hrvatske vojske. Nedaleko od ulaza ionako oštećene vojarne, zgrada na kojoj još uviđek stoji tekst zakletve jedne izumrle armije i njezine ideologije.

Kroz prvi razgovor s gospodinom Tomljenovićem, stičemo prva saznanja i prve dojmone o dogadajima koji su započeli u ljetu prošle godine. Svoje poznavanje povijesti Like, kao i sudjelovanje u osnivanju 118. brigade, upotpunjuje pričom o stvaranju saniteta i uspostavljanju rada gospičke bolnice. Veliku većinu osoblja bolnice činili su Srbi, koji su početkom rata napustili svoje pacijente i pobegli na suprotnu stranu. Bolnica je praktično ostala bez osoblja. Moralo se početi od ničega. Kao medicinski tehničar, uz veći broj dobrovoljaca, Krešo se uključio u stvaranje prve sanitetske ekipe. Dolaskom prvih lječnika i kirurga kao i pratećeg osoblja, bolnica je ubrzo počela prihvatići prve ranjenike.

Tražeći dozvolu za odlazak na teren, kratko susrećemo i zapovjednika 118. bri-

de, pukovnika Mirka Norca. Ta je brigada iznijela veliki dio terata u borbama za oslobođenje Like kao i samog Gospica. Oformljena je pretežno od dobrovoljaca, a nezin je zapovjednik prava legenda ovog kraja. Jedan od mlađih visokih časnika Hrvatske vojske koji su svoju slavu stekli na bojnom polju.

U pratnji nekolicine boraca odlazimo u smjeru Ličkog Osika. Šest kilometara udaljen od Gospica, podijeljen na stari i novi dio, Lički Osik predstavlja liniju razgraničenja. Novi Lički Osik je još uviđek privremeno zaposjednut od jugo vojske i četnika. S istrenog motrišta promatramo što se dogada na drugoj strani. Uočavamo vozilo UNPROFOR-a koje u pratnji jedne Lade napušta mjesto. Očito je da su došli na razgovore sa srbo-četničkom vojskom. O čemu su razgovarali, znaju samo oni. Na našim je položajima smjena. Preuzimaju ih Riječani. Vraćamo se istim putem preko rijeke Like improviziranim drvenim mostom, postavljenim uz

onaj veliki betonski koji je srušen. Obilazimo onaj najrazoreniji dio Gospica, u kojem nije baš ništa ostalo izložiti. Ruševina do ruševine.

Tijekom putovanja bolje upoznajemo svoje pratioce. Jednog zovu Živa, a drugog Dida. Kasnije doznajemo da su vrlo popularni u gradu. Dida, inače Gospičanin, živi u gradu sa svojom obitelji, zaradio je nekoliko teških rana od tenkovskih granata. Dida je iz Zagreba. Svoju obitelj i posao ostavio je kod kuće i dobrovoljno se pridružio braniteljima Like. Glazbeno obrazovan, prireduje nam u Kulturnom domu nesvakidašnje iznenade, i pravi glazbeni doživljaj. Odloživši svoj FAL na klavir, odsvirao je nekoliko starih vječnih melodija.

Možda samo simboličan gest jednog ratnika, ali gest koji ukazuje da je Gospic počeo oživljavati i liječiti svoje rane.

SINIŠA HALUŽAN

NAJJAČE ORUŽJE - ISTINA

Novinari su u domovinskem ratu pokazali svu važnost i požrtvovnost svog zvanja

Kada je Republici Hrvatskoj nametnut rat, malo je ljudi u svijetu znalo o čemu se u stvari radi. Beograd-ska tvornica laži radila je punom parom, te su neke zemlje Europe i Amerika dugo smatrale da se radi o etničkim sukobima. Tek sada im je jasno da se radi o napadac-koj, osvajačkoj, rušiteljskoj i mržnjom zadojenoj politici Srbije. Hrvatska politika i Hrvatska vojska su nesumjivo odnijele pobedu, a tome su veliki doprinos dali i novinari. Dokaz tome je i intervju istaknutog francuskog slavista Paul Garde u kojem kaže kako se mladi naraštaj Francuza, neopterećen predrasudama, opredijelio za Hrvatsku — jer se uvidjelo da je ona napadnuta, a mladi se, po Garde-u, opredijeljuju zbog načela, a ne zbog simpatije ili savezništva. Isto je tako kazalo kako je, citajući srpski tisak, doživio političku propagandu mržnje i nepravde, dok je po njemu hrvatski tisak mnogo nijansiraniji, ne poziva na mržnju, ton je ozbiljniji, nije strastven kao u srpskim novinama.

Svugdje u svijetu smatra se normalnim da novinari moraju otkrivati istinu, pa i o ratu, i to bez obzira kakvim se opasnostima moraju izložiti. Ali nitko nije znao na što će u ovome ratu naći novinari i koliko će oni sami stradati.

Po podacima o osobama stradalim u ratnim sukobima na strani Republike Hrvatske, pristiglim do 14. VI. 1992. poginula su dvadesetidva novinara. I to po regijama:

Banija — 10, Dubrovnik i južna Dalmacija — 1, Istočna Slavonija — 7, Kordun — 2, Lika — 1, Nepoznata regija — 1.

Ranjeno je sedam novinara. Na Baniji je stradao jedan, u Istočnoj Slavoniji dva, na Kordunu tri, u Zapadnoj Slavoniji jedan.

Svi oni su samo željeli prenijeti istinu o ratu u Hrvatskoj, a ta istina nikako nije odgovarala Srbiji. I zato su morali poginuti.

Tko se ne sjeća Gordana Lederera. Snimatelja kojega je neprijatelj namjerno ubio u okolini Hrvatske Kostajnice. Kasnije su se čak hvalili razbojni-

kom koji je to učinio. Međutim, Goran Lederer nikako nije zaboravljen i ne može biti.

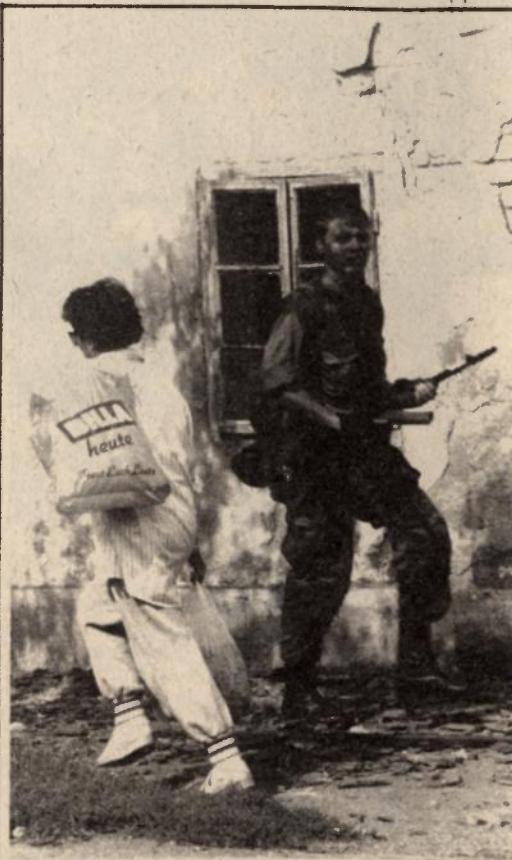
Zagrepčanin Mario Filipi proveo je kao novinar dva i pol mjeseca u Osječku, Novoj Gradiški, Baranji, Ilok, Belišču, Vukovaru i okolini Vinkovaca, gdje je ranjen. Izgubio je ruku i nogu. Sa skupinom ranjenika prebačen je u Austriju gdje je u bolnici proveo četiri i pol mjeseca na liječenju i gdje je operiran protezama za desnu nogu i lijevu podlakticu. A po povratku kući udonio je devet prognanika iz okoline Dervente.

Ovogodišnja nagrada za televizijska dostignuća -Ivan Sibi- dodijeljena je Siniši Glavaševiću, još uviđek utamničenom, i Silvanu Mendošiću. Siniša Glavašević je bez imalo sumnje junak rata za slobodu Hrvatske. U razrušenome Vukovaru on je smogao snage da istovremeno izvijesti o svemu što se u tim trenucima događalo u Vukovaru i da ne oda ništa što bi neprijatelju koristilo. Jedan je od onih koji su podigli razinu ratnog izvješćivanja. Za Silvana Mendošić možemo reći samo ono što je već o njoj napisano — pravi čovjek na opasnim mjestima.

Amerikanci su u Vijetnamu naučili kako treba snimati rat. Trideset kilometara od prvih borbenih linija, ili iz štabova. -Pustinjska oluja- je to ponovo pokazala. Poznati CNN, koji se bavi jedino vijestima iz dana u dan, vrtio je iste snimke -nevidljivih- zrakoplova na pisti i svakodnevno prikazivao bezbrojne konferencije za tisak. Izuzetak su bila izvješća iz Bagdada, ali tamo Amerikanci nisu gadali civilne ciljeve. I novinari su ostajali živi.

Novinari se u ratu u Hrvatskoj nisu držali tih pravila. Izvješćivali su s bojišnica, iz okruženih i napadanih gradova. I naši i strani novinari. Tako da su četnici ubili čak i dva ruska novinara. To što su im Rusi prijatelj njih se nije ticalo. Očito, novinari su vidjeli nešto što nisu smjeli.

Sada, poslije udaraca koje je u Hrvatskoj doživjela, Srbija pokušava agresijom zavladati Bosnom i Hercegovinom. I tamo im smetaju novinari.

16. lipnja nakon što je ranjen u sarajevskoj četvrti Dobrinja, gdje su vođene žestoke borbe, preminuo je slovenski novinar Ivo Štandekar, fotoreporter tjednika -Mladina-. Predstavnik srpske televizije je agenciji AFP izjavio kako je Ivo Štandekar bio već mrtav kada je dovezen u bolnicu na Palama. Američka foto-reporterka Jane Schneider bila je ranjena zajedno sa Štandekarom, ali joj život nije ugrožen.

U zadnje vrijeme crno se piše i novinama koji izvješćuju iz Srbije. Jer svakim objektivnim izvješćem, suprotstavljaju istinu najcrnjim lažima Slobodana Miloševića i njegovog režima.

A tada je u blizini uvek Miloševiću vjerni -vojvoda-. Vojislav Šešelj i njegovi razbojnici kojima nije ništa neobično prijetiti i pucati na novinare. Sve to dokazuje kako su istina i pravedna stvar najjače oružje.

ALAN PRIKRATKI

ŽELJE I STVARNOST

O životu modrih kaciga na okupiranim područjima postoje mnoge dvojbe u hrvatskoj javnosti. Naš novinar je na terenu provjeravao što »plavci«, zapravo, rade

čanstvo ih vrlo često dočekuje kao spasioce i čudotvorce koji će prekinuti rat i zaustaviti njihove patnje. Međutim oni to nisu! Oni nisu nikakvi čudotvorni spasioci.

Boraveći na području zapadne Slavonije, koja pripada tzv. Zapadnom sektoru (Sector West) koji dolazi pod kontrolu UNPROFOR-a, pokušali smo ponešto saznati o njihovim zadacima, načinu rada kao i o njima samima. Zapadni je sektor podijeljen u četiri zone odgovornosti, nad kojima nadzor preuzimaju vojnici UN-a četiriju zemalja. Te zemlje su: Argentina, Kanada, Nepal i Jordan. Na prvi pogled je potpuno jasno da oni dolaze iz četiriju potpuno različitih dijelova Svetog. Dijele ih različita podneblja, različite kulture, različite vjere, različiti jezici kao i različita povijest. Kanada je visoko razvijena zemlja, zavidnog životnog standarta. Smještena na samom sjeveru sjevernoameričkog kontinenta, po svojoj razvijenosti spada u sam vrh zemalja zapadne civilizacije. Uz to na svom teritoriju u novijoj povijesti nije doživjela ratne sukobe.

Suprotnost joj je Argentina, smještena na samom jugu Južne Amerike. Bojate prošlosti i civilizacijskih tekovina od svog je osnutka razdirdana političkim sukobima, kao i ratovima.

Druge dvije zemlje pripadaju azijskom kontinentu, ali se opet razlikuju jedna od druge u mnogo čemu. Nepal je mala kraljevina smještena na obroncima Himalaja i pored deviznih prihoda od turizma, veliki priliv deviza otvaraju njeni vojnici. U Svetu poznate nepalske ratnike možemo naći u vojskama triju zemalja, samog Nepala, Indije i Velike Britanije. Jordan, također kraljevina, smještena je na jednom od najvećih kriznih žarišta Svetog, Bliskom istoku. Od svršetka drugog svjetskog rata prošla je nekoliko ratova i neprestano je na granici ratnog sukoba.

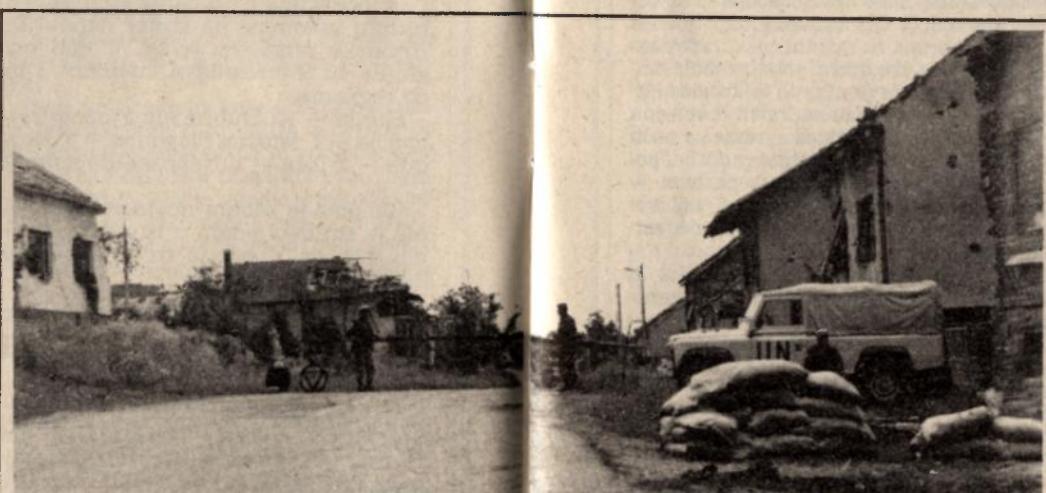
Pitanja, koja se posljednjih mjeseci neprestano nameću pučanstvu diljem Hrvatske, su ona koja se odnose na dołazak »plavih kaciga«. Tko su oni, što su, odakle dolaze i ono najvažnije, što nam zapravo donose.

Njihova prošlost koja je od dana osnivanja Organizacije ujedinjenih naroda, na neki način, vrlo proturječna stvara prilično veliku dozu zbumjenosti i nedoumice u prosječnog čovjeka, a osobito prosječnog vojnika Hrvatske vojske koji još uvijek, kao i mjesecima unazad, krvari i gine u obrani svoje domovine. Boravak i samo djelovanje vojnih postrojbi Ujedinjenih naroda na mnogim kriznim žarištima svijeta, od Koreje preko Sinaja i Cipra do posljednjeg njihovog angažiranja u Hrvatskoj i Kampučiji, ostavlja varljiv dojam njihove učinkovitosti. Diljem Svetog pu-

Nabrojali smo njihove razlike, međutim u ovom trenutku oni moraju djelovati kao jedan organizam i jedna vojska podredena svom glavnom zapovjedniku, a to je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda. Oni su profesionalci i u skladu s time i obavljaju svoj posao za koji su plaćeni. Tu činjenicu najbolje ilustrira razgovor s argentinskim majorom Williamom Lopezom, glasnogovornikom zapovjednika Sektora zapad. Na naše pitanje kako može funkcionišati suradnja četiriju različitih naroda na jednom prostoru, on vrlo jednostavno odgovara: »Mi smo profesionalci i svi govorimo engleski jezik.« Uz osmijeh na licu želi nam objasniti što to otrilike znaci. Prije desetak godina su Argentinci i Nepalci, pripadnici britanske vojske ratovali, jer im je tako zapovjedeno. Sada suraduju, jer im je tako zapovjedeno. Kod pripadnika Hrvatske vojske ponekad, kao i kod lokalnog pučanstva njihovo ponašanje izaziva podsmijeh. Na primjer jedan poslijepodnevni jogging ulicama Daruvara, ili bilo kojeg drugog mesta, trojice pripadnika UNPROFOR-a u šarenim bermudama i svijetlo plavim kapama ne može ostaviti drukčiji utisak na čovjeka koji je možda u ovom prljavom, nametnutom ratu izgubio obitelj. Iduće naše odredište je tzv. crta raz-

ograničenja koju nadziru pripadnici UNPROFOR-a. Uz kratak dogovor i uz prihvatanje vlastite odgovornosti, prelazimo tu crtu i odlazimo na privremeno okupirano područje. Bliski susret s tzv. JNA i pregovori o zamjeni zarobljenika u pratinji časnika UNPROFOR-a. Pratimo njihovo ponašanje. Pregovori teku bez »većih« problema, a »plavci«, uz pomoć prevodioca, samobilježe za njih bitne podatke. Jer u danom trenutku to je njihov posao.

Kontakt s časnima i vojnicima UNPROFOR-a završavamo, namjerno, s njihovim glavnim zapovjednikom, tj. sa zapovjednikom Zapadnog sektora. To je general Carlos Maria Zabala, general argentinske vojske. Uz pomoć satnika Šargača uspijevamo obaviti kratak, ali izuzetno zanimljiv, razgovor s generalom Zabalom. Prvi susret i razgovor na no-

vinara ostavlja dojam jednog jednostavnog, susretljivog čovjeka. A general Zabala to zaista i je. Vojnik od glave do pete, ali pored toga i veliki diplomat. Vojnik i diplomat koji voli igrati tenis. Koji, kada obuće civilno odijelo, pruži ruku novinaru i ima toliko vremena da izmjeni nekoliko riječi.

Organizaciju, zadatke i naoružanje pripadnika UNPROFOR-a objasnit ćemo na primjeru njihovih kontingenata iz Kanade i Argentine. Osnovni dio zadataka se svodi na tri dijela. To je kao prvo nadziranje kontrolnih točaka (check point) na komunikacijama, koje služe za nadziranje i kontrolu izvlačenja naoružanja. Drugi dio su promatračke točke, a treći patrolni pravci. U tu svrhu kanadski kontigent raspolaže sa 109 oklopnih transporterom M-113, naoružanih mitraljezima tipa Browning, kalibra 12,7 mm, na koje se prema potrebi mogu postaviti automatski top, kalibra 50 mm i 2 protuoklopni sustav tipa Carl Gustav. Standardno pješačko naoružanje čine puške M 16, kalibra 5,56 mm i to kanadska preinaka, koja se razlikuje od originala po tome što čahuru metka izbacuje okomito, a ne u stranu. Kanadski časnici su naoružani pištoljima tipa Browning, tzv. duga devetka, koji se također od originala razlikuju po okviru koji nije 14+1, već 12+1, zbog pravilnije ravnoteže u ruci.

U argentinskom sastavu se nalaze oklopni transporteri njemačkog podrijetla tipa murder, ali također argentinska inačica. Osnovno pješačko naoružanje su poznate puške tipa FAL, argentinskog podrijetla. Zanimljivo je istaknuti da postrojbe UNPROFOR-a nisu formacijski podređene postrojbama matičnih zemalja, već prilagodene sastavu UN-a. Nepalsko i jordansko naoružanje nije potrebno posebno naglašavati, jer te dvije zemlje nemaju značajnih mogućnosti za proizvodnju ili preinacavanje naoružanja.

SINIŠA HALUŽAN

"KRMAČE" IZ NUŠTRA

Nuštar, jedna od najistočnijih bojišnica, u potpunosti je razoren, ali nikako i osvojen. Zato su zaslužni mnogi hrabri gardisti, koji su položili i svoje živote, mnogi mali ljudi, koji su preko noći postali junacima, junacima slobodne Hrvatske koja će ih uvijek pamtit. Takvi mali ljudi, junaci domovinskog rata su i pripadnici saniteta 2. gardijskog bataljuna 3. gardijske brigade, popularne »Krmače«.

»Krmače« su poznate širom Slavonije upravo po svojim podvizima u boju, ogromnoj hrabrosti i zalaganju za spas svakog ranjenog gardiste ili nedužnog civila, bez obzira gdje se nalaze i pod kojim uvjetima. To je jedinica zadužena za prijevoz i pružanje prve pomoći na samoj bojišnici. Djeluju usred najtežih borbi, pod kišom granata, snajperskih zrna, pravog pljuska olova.

Osnovane su još onda, kad je rijetko tko od nas mogao zamisliti svu četničku i vojnu brutalnost, krvavu agresiju na slobodnu i demokratsku Hrvatsku i krvava sanitetska vozila puna mrtvih i ranjenih nedužnih civila i gardista. 15. 6. 1991. zasigurno je datum koji je označio prekretnicu u životu osnivača »Krmače«. Njezini prvi borci i osnivači bili su Dujmić, zatim Karlić, koji je tragično poginuo u jednoj od akcija spašavanja ranjenih boraca, te tako ostao simbolom borbe svih pripadnika postrojbe. Lukačević, koji je teško ranjen i Dražen Pliml, koji je takoder ranjen, ali poslije brzog oporavka obnaša dužnost zapovjednika »Krmače«. Za dosadašnje djelatnosti »Krmače« su s položaja izvukle, usred krvavih i teških borbi za svaku grudu naše zemlje, preko 250 ranjenih i veliki broj mrtvih, što gardista, što nedužnih civila, koji su stradali u krvavom vrtlogu četničke agresije. Uvijek ih zovu, a i oni se vrlo rado odazivaju na ratišta gdje su najčešće

Sanitetsku jedinicu za prijevoz i pružanje prve pomoći na samoj bojišnici posjetio je naš reporter

börbe, gdje je neprijatelj najjači i najnemilosrdniji. Oobišli su sva ratišta istočnog dijela Slavonije, često se povlačeći među zadnjima. Ništa ih nije obeshrabril, već naprotiv ulilo im nove snage da izdrže, jer svakim smo danom sve jači, a agresor sve slabiji i slabiji. Preživjeli su teške i krvave bitke u Sarvašu, Tenji, Bogdanovcu, Antunovcu, Đeletovcima, Vukovaru, Vinkovcima i Nuštru, gdje su trenutačno.

U akcije izvlačenja se odmah izlazi po pozivu, bez obzira na jačinu borbi i tonama olovnih kiša smrti. Nitko se na to od njih ne obazire, sasvim im je normalno da je to tako, jer nitko ne očekuje od četnika i njihove JNA da poštuju oznake saniteta i kola prve pomoći. Bezbroj puta smo se uvjerili, još od početka rata, na svim ratištima da im je to najdraža meta. Svako je njihovo vozilo pogodenje, a 4 su vozila u potpunosti uništena. Savaj užas nije moguće opisati, to treba doživjeti, treba posjetiti Nuštar i odati veliko priznanje »Krmačama«. Gospodin Dražen Pliml vrlo rado nam objašnjava čitavu povijest »Krmače«, te iznosi: »Jedini spas za našeg ranjenika je dobar auto, hrpa lijekova da izdrži do bolnice, pun gas, dobar vozač i molitva. Ništa drugo ne preostaje.«

Nikakvo drugo rješenje ne postoji. Što stvari borba od ljudi, to je nemoguće opisati, to može shvatiti tek onaj koji je to i sam osjetio, našao se u oči sa smrću. Što se tiče ljudi oni su sve izdržali, ospozobili su se za sva-

D. F. G. L.
HRVATSKI VOJNIK

MILIJUN PODLIH UBOJICA

Kako se zaštiti od nebrojenih minskoeksplozivnih sredstava koje je neprijatelj tijekom rata razasuo po Hrvatskoj?

Prema procjenama stručnjaka, dosad je širom Republike Hrvatske ostalo rasuto više od milijun raznih vrsta mina, te veliki broj neaktiviranih projektila, zrna i drugih ubojitih sredstava. Već su pale i prve žrtve među kojima je mnogo školske djece, upozorenje je ovih dana na konferenciju za novinare u Glavnem stožeru Civilne zaštite Republike Hrvatske.

Unatoč čišćenja zaostalih minskih polja, u kojima sudjeluju specijalizirane inženjerijske postrojbe Hrvatske vojske i Civilne zaštite, za pretpostaviti je da će mnoga mina ostati neotkriveno i još godinama prijetiti ljudima a posebno značajnoj i zaigranoj djeci. Dokazuju to i iskustva iz ostalih rata. Tako je unatoč opsežnih pretraživanja terena i uništavanju pronadjenih mina, nakon II. svjetskog rata na području bivše Jugoslavije registrirano čak 12.000 nesreća. U njima je 5000 osoba poginula na mjestu nesreće ili kasnije od posljedica ranjavanja, 3000 ljudi su ostali teški tjelesni ili psihički invalidi, a više od 800 osoba je oslijepilo. Slična tragična bilanca zabilježena je, kažu stručnjaci, i u Vijetnamu kao i na ostalim poprištima nekog od novijih ratova.

Našim specijaliziranim postrojbama ionako težak i odgovoran posao dodatno otežava činjenica da često ne posjeduju planove zaostalih minskih polja jer ih je napadačka vojska uništila, krovno ucrtala a nerijetko ih nije ni napravila jer su mine bacane i ukopavane nasumice. Kod većine vojarni bilo je dogovoreno da prije njihove predaje u ruku Hrvatske vojske jugoarmije, ukloni sve mine, ali dogadalo se da, bježeći glavom bez obzira, zaborave na takve dogovore a nerijetko su namjerno postavljali velike količine eksploziva i razne mine iznenadenja kako bi razobilili neke važne objekte ili barem otežali posao Hrvatskoj vojski.

Naročito u početku čišćenja minskih polja i traženja raznih vrsta neeksploziranih bombi i projektila posao je ote-

žavao i nedostatak stručnjaka pirotehničara, posebno izvježbanih za njihovo sigurno dezaktiviranje kao i premali broj detektora za metal koji ubrzavaju i olakšavaju cijeli posao. Bez njih sve treba raditi ručno i još pažljivije jer se u tom poslu greške ne oprštaju a pirotehničari dobro znaju da mogu pogriješiti samo jednom u životu.

Unatoč svih problema Hrvatska vojska i Civilna zaštita su, kako je to nedavno rekao dr. Franjo Gregurić, već pronašli i uklonili oko 30.000 raznih mina i projektila ali to je samo manji dio ubojite gomile koja je još rasuta Hrvatskom. O kojim se količinama radi govor, primjerice, podatak da su samo pirotehničari i inženjerijske postrojbe pričuvnog sastava HV na riječkom području prikupili više od 40 tona minsko-eksplozivnih naprava koje je, povlačeći se s tog područja, namjerno ostavila neprijateljska armija. Čišćenje je trajalo četiri mjeseca, a svakog je dana radilo 40 do 50 ljudi. Samo u zoni Pulac i Zahum, na 245 hektara riječki su inženjeri prikupili 1154 granate, 3476 mina raznih vrsta i namjena, 1717 raketa i 516 metaka većeg kalibra. Veći dio je bio neispravan ali svejedno opasan za ljudi. Koliko je takav posao koristan i na drugi način govor podatak da je ta inženjerijska postrojba na licu ratišta uputila petnaest kamiona punih ispravnih eksplozivnih sredstava. Tako su napadački vojnici ubrzo morali sami strijepiti od mina koje su namijenili stanovnicima Rijeke i okoline.

Ako su tolike količine nadene na riječkom području, koje je uglavnom bilo pošteteno većim napadima i ratnih razaranja pitanje je što će se tek otkriti u istočnoj Slavoniji, Baniji ili Dalmaciji. Količina opasnost prijeti na tim područjima već su se više puta uvjerili i pripadnici mirovnih snaga UN, čije su postrojbe, posebice u Slavoniji, takoder sudjelovali u čišćenju terena. Prva nesreća dogodila se prije mjesec dana kad je njihovo vozilo u Dalmaciji naletjelo na

minu pa je nekoliko vojnika UNPROFOR-a ranjeno. Druga, još tragičnija nesreća dogodila se ovih dana nedaleko od Sinja. Prema informacijama Zavodjedinstva 126. brigade Hrvatske vojske vozilo s dvojicom pripadnika policijskih snaga UNPROFOR-a naletjelo je na cesti između Peruće i Vrlike na minu koju je postavila neprijateljska vojska. Policijaci su poginuli a vozilo je završilo u obližnjoj provalji.

Osim pripadnicima UNPROFOR-a i Hrvatske vojske, koji su uvježbani da lakše prepozna neeksploziranu minu ili projektil, puno veća opasnost přjeti lokalnom stanovništvu a posebice djeci. Zato je Glavni stožer Civilne zaštite u suradnji s UNICEF-om napravio cijeloviti program obavljanja lokalnog stanovništva o opasnostima koje im prijeti a akcije će prvo krenuti na osječkom, sisackom, karlovačkom i dubrovačkom području. Istodobno hrvatska Vlada i Ministarstvo obnove također vode brigu o tim prikrivenim opasnostima kod izrade planova za povratak prognanika, čemu će obvezno prethoditi čišćenje neeksploziranih naprava. Unatoč tome, mnogi s razlogom upozoravaju da bi nakon rata zbog velikog broja ukopanih i u poljima neotkrivenih mina najopasnije zanimanje u Slavoniji moglo biti traktorstvo.

ŽELJKO BUKŠA

UVIJEK SPREMNI VIROVITIČANI

Proslavljenja 127. virovitička brigada, koja je sudjelovala u oslobođenju velikog dijela zapadne Slavonije, spremna je izbaciti neprijatelja i sa zadnje stope hrvatske zemlje

Posjetili smo pripadnike 127. brigade na njihovoj bojišnici, negdje na obroncima Papuka, u Bučju, gdje hrabro drže položaje usprkos stalnim neprijateljskim provokacijama na koje ne uzvraćaju. 1. bataljun, koji je zapravo sarađnik srbija, bio nam je uzorit domaćin. Zapovjednik bataljuna gospodin Mirko Brajtigam, te zapovjednik satnije gospodin Ivica Vampovac i gospodin Gojko Mijatović vrlo rado su nam bili vodičima u obilasku položaja. Dobro utvrđene zemunice, rovovi, sve su to novi domovi mnogih naših hrabrih gardista, pa i 127. brigade.

Lošim, improviziranim putevima, koji za snažna terenska vozila nisu nikakvi problem, stigli smo do 3. voda i njegovih ljubimaca – minobacača. Nalazimo se naoko 800 metara od neprijatelja i svaki čas očekujemo njegov napad. Svi su spremni da samo u krajnjem slučaju žestoko i za razliku od njih ciljano uzvrate neprijatelju. Bajica, Cigo, La, Kićo, komandir odjeljenja Stjepan i još mnogi pričaju nam o stalnim provokacijama i napadima PAM-ovima, minobacačima, a ponekad i pravi otvoreni pješački napad. Usprkos tomu i snažnoj neprijateljskoj tehničici, mi smo sve jači. Ogromna je bor-

bena poletnost ovih momaka, svi su dobrotvorni i svaki čas čekaju komandu za kretanje u napadaj. No, ona ne stiže usprkos tome što je ponašanje UNPROFOR-a krajnje nekorektno, a ima i primjera otvorene suradnje s četničkim bandama. Očigledno je da časnici UNPROFOR-a nisu u stanju kontrolirati svoje vojnike. Naši momci imaju strpljenje i čekaju svoja 24 sata kada će stići trenutak da stanu na obalu Save, na granicu slobodne i neovisne Hrvatske, koja je prošla krvavi put do slobode.

Uz naprezanje motora naših vozila polako krećemo dalje. Vozimo polako i oprezno, jer nikad nije dovoljno opreznosti i pozornosti. Blizina četničkih rovova dovoljan su jamac da nema mira. Stižemo do Gojka, Bere, Sixa, Pere, Zebe, Nikija i Bikca. Uvijek na oprezu, objašnjavaju nam trenutačno stanje i organiziranje života i smještaja na bojišnici. Naglašavaju zahvalnost Srbima, koji su ostali i dobrotvorno se od prvog dana uključili u obranu i njihove domovine, što je dovoljan protodgovor tvornici laži u Beogradu. Na položajima su svi iskusni borci, i nikoga ne treba posebno isticati, to su junaci u anonimnosti. Istočno kako im nikakvo isticanje i zahvalnice ne treba, jer ono što oni čine domoljubna je dužnost svih gradana slobodne nam Hrvatske i sasvim normalna pojava, nasprot nasilnim mobiliziranjima po Srbiji. Istočno jedino redovnu opskrbu, jer nije lako osigurati redovan dotok opreme i hrane na vrlo dugoj i razvedenoj bojišnici. Živi se u zemunicama i priručnim nastambama koje su vrlo dobro gradene i utvrđene od mogućih neprijateljskih projektila, što ovdje nije nikakva rijekost. Položaji su preuzeti od 123. brigade koja je krenula na nove zadatke. Moral svih, zapovjednika i vojnika, je više nego odličan. Pravi

zapovjednici, kao što su zapovjednici u 127.-oj su pravi borci, proistekli iz borbe i upravo u borbi se dokazali. Odnos njih i vojnika je najkorektniji, jer svi su na istom zadatku, najsvetijoj dužnosti – obrani Domovine.

Dobrovoljnost, visoki borbeni moral, požrtvovnost, hrabrost, snalažljivost, sve su to odlike nove i snažne Hrvatske vojske koja je uspješno obranila svoj dom. Svi su u ovoj postrojbi toga svjesni i to potvrđuju iz dana u dan. Promatrači javljaju pokretanje neprijatelja i s oprezom se spuštamo u robove. Za sada je mirno, no oprez nije nadmet. Dobro je, njihovo pokretanje je odlazak na jelo, svjesni su da naša strana nikada prva ne napada i to iskoristavaju, no mi si ne možemo priuštiti taj luksuz. Bez obzira na to obroci redovno stižu u svaki naš rov. Svi su jako zadovoljni prehranom, no s gorčicom se prisjećaju kako četnicima redovno pristaje prehrana upravo iz hrvatskih trgovina. Razlog je poznat, vojnici UNPROFOR-a, koji za devize vrlo rado švercavaju prije svega alkohol četničkoj bandi i ostacima JNA.

Polako izlazimo iz rovova i polusagnuti stižemo do vozila, neprijateljski snajperi stalno vrebaju i nije nam želja da se nademo na njihovom današnjem djelovniku. Sljedeći naš cilj su dečki Zunzi, Džambo, Pezo, Perhan, Soka, Bolto. Saznavši za naš dolazak, preko uvijek aktivne motorole Džambo, uzima gitaru u ruke i pjeva nam »Pjesmu Virovitici«. Pjesmu koja nas sve podsjeća na domove, ali i svima daje snage za možebitno novo djelovanje. Velika je prednost što se svi otprije znaju, znaju se svačije vrline i mane, ništa nije nepoznato u djelovanju. Upravo zbog toga, usprkos dalekom ratnom putu, gubici nisu bili veliki. Od karaule

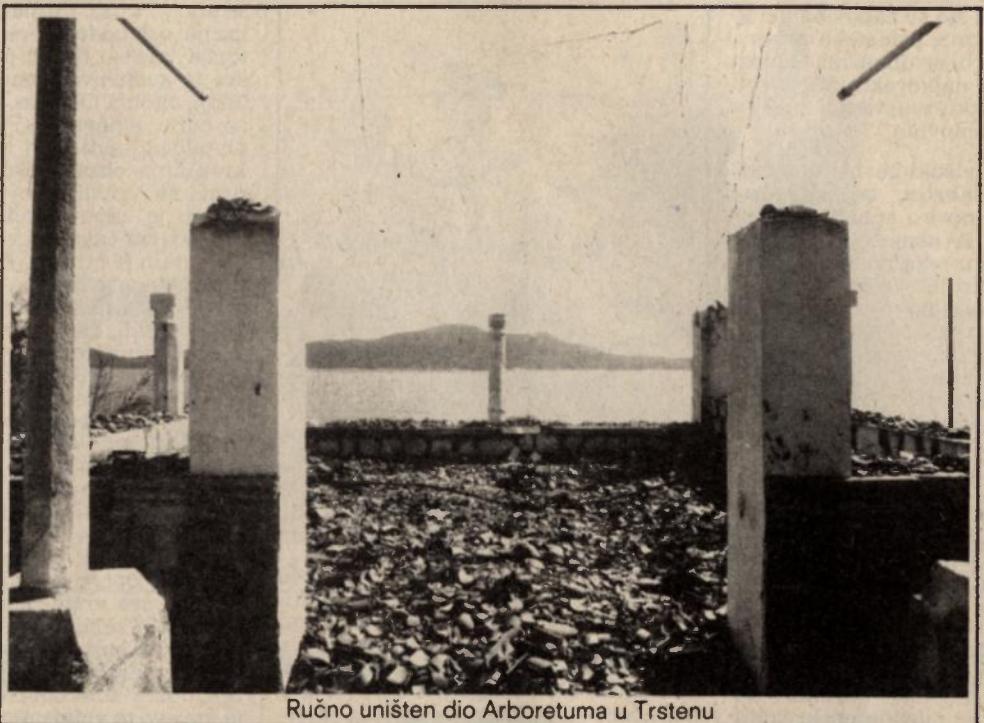
u Terezinom polju, sve do Bučja, sve su to podvizi obrambenih snaga Virovitice, predočenim u ovim hrabrim i nadasve jednostavnim momcima koji s ponosom u srcu pričaju o mnogim ratnim zgodama i nezgodama. Pričaju o najvećem trudu koji je uložen da se organizira život na bojišnici, pričaju i ističu kako ono pravo tek predstoji, jer isto tako, s istim zanosom moramo obnoviti sve porušeno i krenuti dalje. Uzimamo šrapnеле za uspomenu i upućujemo se u stožer bataljuna u Bučju.

U razgovoru sa zapovjednikom bataljuna, gospodinom Brajtigamom, saznajemo sve o ratnom putu bataljuna, a on je i težak i krvav, ali ponajviše slavan. Gospodin Brajtigam ističe: »I. bataljun je zasigurno kostur ove brigade, a čitava je brigada proistekla iz 6. satnije, osnovane 28. 06. 1991. Dakako, još davno prije, tj. od 10. mjeseca 1990. naše obrambene snage, tj. dobrotvori iz Virovitice djeluju i počinju raditi u okviru MUP-a. Kako bi sprječili izravne napade na Viroviticu, opkolili smo selo Levinovac, koje je bilo jako četničko uporište, a iz njega se često napadalo na naše patrole. Zasigurno ćemo svi dobro zapamtiti datum 18. 08. 1991. kada smo razbili tamošnje četničke bande. Time je sprječeno da Virovitica dođe pod direktno udare topništva. Ni smo stali, krenuli smo dalje. Čitav smo 11. i 12. mjesec proveli u početnim djelatnostima čišćenja Jasenaši, Gakovo, Jasenovac, Kostajnica, sve su to bile krvave bitke, no četnici su nas zasigurno dobro zapamtili. Brigada je krenula i dobro je izvršila čišćenje područja Daruvara, koje je bilo prepuno ubačenih četničkih bandi i lokalnih bandi koji su uz pomoć JNA i Srbije terorizirali i ubijali nedužne civile. Tomu smo uspješno stali na kraj, a na Božić smo

se spojili s 123. i time je završena operacija oslobođenja velikog dijela teritorija koji su držali četnici i JNA. Uz sve to sudjelovali smo i u borbama u Tenji, okolici Osijeka, Antunovcu. Naši su borci, uglavnom, ljudi srednje dobi, obiteljski ljudi koji su sve napustili krenuli u obranu Domovine. Svi kadrovi su izrasli u borbi, vrlo uspješno, jedino je zapovjednik I. satnije prije bio aktivni časnik s velikim znanjem i time nam je mnogo pomogao u borbi. Obuka je vršena u borbi. Moram istaknuti, a naši borci su vam to zasigurno rekli, da u našim postrojbama imamo pripadnike svih nacionalnosti, uz 10% Srba, koji su svih dobrovoljno javili, i to od početka i time dokazali svoju vjernost zajedničkoj nam Hrvatskoj. Veliki je broj vojnika koji su prebjegli iz JNA, da bi se stavili u obranu Domovine. Poslije dosluženja redovno su dobrovoljno ostajali, a imamo slučajevi da su se čitave porodice uključivale u obranu, svatko prema svojim mogućnostima. Dobro smo opremljeni, posudjujemo sve vrste naoružanja, i to zahvaljujući za lagajušu svih ljudi u Virovitici, koji su nam maksimalno izlazili u susret. Poslije pada vojarne u Virovitici, dobili smo ogromna sredstva, jer je upravo ta vojarna bila najjači prototoklopni divizion na području Hrvatske, zbog neke navodne opasnosti od NATO-a. U zarobljenim neprijateljskim kamionima i drugim vozilima, u čemu smo također uspješni, redovno smo pronašli ogromne količine materijala, hrane. Trenutno je ovo rovovski rat, rat u zemunicama i podzemnim bunkerima, dok našom bojnom moralu mnogo više odgovara otvorena borba. Uz sve to, te ogromne uspjehe ova brigada, a posebice ovaj bataljun nije imao ni dana odmora, smjene se vrše na terenu, sve je 24 sata djelatno i niti se jedan od nas ne želi demobilizirati dok rat traje. Mi ostajemo. Zahvalio bih našem zapovjedniku, brigadiru Duri Dečaku, koji nas uspješno vodi i čitavom pučanstvu Virovitice koje nam je pomoglo u radu.«

praštajući se, svima nam misli tonu u one dane kad su mnogi oficiri četničke JNA harali po Hrvatskoj, a na to nas podsjećaju kilometri i kilometri uništenih polja i voćnjaka, ubijenih životinja, još svježi grobovi nedužnih civila i hrabrih gardista, onih koji su hrabro pali, braneći vlastiti dom, svoju grudu hrvatske zemlje. No, svi smo u jedno, u potpunosti sigurni, gotovo je s osvajačkim planovima Srbije i režima u Beogradu. Na putu im stoje postrojbe Hrvatske vojske, postrojbe poput 127. brigade, hrabri momci iz Virovitice i čitave nam slobodne države Hrvatske.

**GORDAN LAUŠIĆ
DEJAN FRIGELJ**

Ručno uništen dio Arboretuma u Trstenu

GRAD SLOBODE

Prvi dio priče o dubrovačkom ratištu

Svako naše malo mesto ima svojeg narodnog heroja. Pjesma ide tako nekako, ispravite me ako grijesim. Ston je imao Baldu, ali sada je od Balde ostalo samo postolje sa spomen-pločom koja kazuje kako je tu nekada stajao Baldo?

Istini za volju, postolje nije potpuno neiskorišteno jer na njemu je kip jedne divlje životinje. Tigar? Tigar. Stonjan kažu da je to Baldo promijenio lik i da će se i sada boriti za slobodu. Tako kažu Stonjan.

No, Ston, osim Stonjana ima i još koju tisuću stanovnika više, kažu da tako nije bilo ni u najposjećenijoj turističkoj sezoni. Ti novi stanovnici tvrde i zaklinju se da su vidjeli Balda s kovčezima kako bježi u šumu. Odakle je i došao. Prije pedeset godina.

Biti »tigar« doista znači dati sebe, a zauzvrat primiti malo ili ništa. No, to su ljudi kojima sloboda svakog dijela domovine nije malo ili ništa, već sve.

Zašto bi inače jurišali na dobro branjena neprijateljska uporišta, zašto bi probijali i najčvršću liniju, zašto četnici drhte kada čuju za njihov urluk?

Uostalom, zašto je pobjegao Baldo?

Jedan simpatičan tigrić, inače jedan od trojice izuzetaka koji su stariji od dvadeset i pet godina, opisuje im kako će izgledati spomenik tigrovima na samom vrhu Prevlake. Svadamo se da li je Prevlaku bolje iskoristiti za spomenik ili za lansirne rampe raketa zemlja-zemlja. Na kraju se mirimo u konцепciji kako ćemo raketama naslikati tigrove glave.

Druženje s tigrovima doista opija, pa je pomalo takav i ovaj dio teksta.

MOŽE LI SE SUSRESTI BOGA U ARBORETUMU

Priznajem da mi moje strasti prema Dubrovniku, tj. želja da što prije stignem tamu, nisu nikada dozvoljavale da se na trenutak zaustavim u Trstenu i posjetim čuveni Arboretum, iako sam

znao da je to jedan od najstarijih i najljepših botaničkih vrtova na svijetu.

Moj sadašnji, ratni posjet Arboretumu imao je zato nekakav hodočasnički značaj, kao da sam se osjećao krvim što dolazim tek sada kao da me je privuklo samo to što je neprijatelj uništavao i palio to predivo djelo, zajedničko Bogu i čovjeku.

Natpsi tipa »Ne gazite travu« ili »Prije obilaska potražite stručnu pomoć čuvara« sada izgledaju smiješno.

Ulazimo oprezno jer nas stanovnici upozoravaju kako ima dosta zaostalih mina.

U zelenim krošnjama sačuvanih stabala pjevaju ptice. Znaju li zašto im je netko uništilo stabla i njihova gnezda na njima? Pjevaju. Tu simboliku pjevanja usred teške nevolje naći ćemo po cijelom Dubrovniku. Mora se ići naprijed, pa makar i još mjesec dana pili samo »kuhanu« (tursku) kavu jer nema struje za espresso.

Zašto su četnici razrušili unutrašnjost male kapelice u Arboretumu,

iskidali slike, šarali po zidovima... a ostavili potpuno nedirnutu Bogorodičinu sliku na glavnom oltaru? Da li je netko od tih zvijeri postao u trenutku čovjekom, da li je shvatio kako možda njegova majka ima sličnu sliku i kako Netko s te slike gleda u njega i njegova djela?

Tko će znati. Mi slike po crkvama nismo uništavali. Netko nas gleda i mi to znamo.

ULAZAK U PAKAO

Pitati čovjeka da opiše koja mu je nadraža uspomena s dubrovačkim ljetovanjem, osobito nekog kazališnog čovjeka koji je proveo gotovo svako ljetno na dubrovačkim ljetnim igrama, uzaludan je posao. Dubrovnik je toliko bogat slikama, mirisima, bojama, tihom i jakom pjesmom, licima, osmjescima i pokojom suzom, bjelinom kamena, bitinom mora, čudom Lokruma... O nekim pojedinačnim uspomenama može se pričati s ljetovanja iz npr. Istre, Makarske, Splita, ali iz Dubrovnika ne. Dubrovnik je Dubrovnik. On je sve u jednom, jednostavno Grad.

lo bilo mi je doček, dobrodošlica u Grad slobode.

Ako sve ovo prode, Bože moj, kako li ču sjediti u Dubrovniku za deset, dvadeset godina?

Hoću li na bijelim zidovima samo ja vidjeti lice poginulih ili rupe od geleira?

Kako se brišu slike koje su nam usudili protiv naše volje?

KAKO ZAPRAVO NASTAJU GRADOVI

Dok smo stizali gliserom prema Dubrovniku shvatio sam kako nastaju gradovi, kako uopće neko mjesto postaje vrijedno življena, kako dobije svoje legende, mitove, redikule i mjesto u pričama.

Gledao sam u Mokošicu, novoizgrađeno stambeno naselje koje mi se prije činilo kao grubi urbanistički klin u pitomi, mediteranski krajolik Stare Mokošice.

Nakon višemjesečne okupacije, zgrade su dobile svoje oziljke. Rupe od tenkovskih projektila, cvjetovi granata, crnilo fosfornih bombi...

društвom uz riječi: »Ma daj dida dosadile su mi više te tvoje ratne, zenga priče!«

KAKO PREPOZNATI HEROJA

Kad smo prvi put vidjeli Cvijetu, činio se poput stotine drugih mladića koji se motaju po ratištu ili pozadini, a da zapravo ne znaš što rade. Već u sljedećem trenutku našli smo se kako jurimo preko dvjesto na sat u njegovom autu, razrovanim putom prema Kuparima.

Nekako smo već tu naslutili da Cvijeto nije običan, jer njegove priče odravale su prokušanog ratnika, a istovremeno nisam mogao uhvatiti onaj dobro poznati ton hvalisavca. Ne, Cvijeto je bio smiren, siguran i uzbuden situacijom u kojoj se tog trenutka nalazi, prošlost mu je služila samo kao materijal za zabavne pričice.

Naime, kada su jesenjas tenkovi srpsko-crnogorskih hordi krenuli u konačan napad na Srd, jedini je Cvijeto imao prisobnosti suprotstaviti im se i to preciznim hicem iz protuoklopničke u čelni tenk. Ta hrabrost vratila je na položaj njegove suborce koji su od-

Da se vidi kako su oni tu bili

Ne ponovilo se

Prebacujemo se gliserima iz Rijeke dubrovačke prema luci Gruž. Tek u tom brzom čamcu postajem svjestan maskirnih uniformi koje me okružuju, crnih zgarišta na okolnim brdima, nedostatka svih onih detalja koji su činili jedinstveni osjećaj pod imenom Dubrovnika.

Usamljeni galeb nad zaljevom doimao se sablasno, nimalo romantično, a nešto slično ćemo doživjeti poslije, u starom Gradu, pjev legendarnih čipa uzaludno je dozivao ljude. U spaljenoj luci Gruž prelazim zapravo preko svoje emocionalne granice. Naime, istovremeno dok izlazim iz glisera, pristaje drugi, s Lokruma, i iz njega iznose tijelo poginuloga hrvatskog heroja, stradalog u jutrošnjem napadu.

Moj vršnjak, njegovo iznemoglo tje-

A opet, na balkonima mali lončići cvjeća, posvuda hrvatske zastave, one koje su se čuvali ispod ormara i bile zakopane po vrtovima.

Odjednom i te moderne kutije za stanovanje dobivaju svoj udio u povijesti. Od sada će dugo u noć stari djedovi, današnji mladići, pričati svojim unucima o danima okupacije i rata u Mokošici. Svaka ulica imat će svoju tajnu, svaka veža priču o tajnim ljubavima, noćnim opasnostima i okupator-skoj okrutnosti.

Mokošica je dobila svoj razlog postojanja, stopila se sa čipkastim krajolikom prošlosti među kojim je dosad samo stršila.

Zarko želim da što prije dode vrijeme kad će naši petnaestogodišnji unuci odmahnuti rukom i otici seigrati s

mah počeli zasipati kolonu tenkova flakovima i protuoklopnicima. Tenkovi su se ubrzno vratili nazad. Tako je bio obranjen Srd, tako je u tom trenutku obranjen Dubrovnik.

Anegdota koju rado priča govori o njegovu direktnom telefonskom razgovoru s nekakvim crnogorskim oficirom koji ga je, nakon što je saznao kako je Cvijeto dio svojeg školovanja proveo u Boki, pitao što radi kod »ustaša«, a on mu spremno odgovara - »A što ćeš, pobro, drži me strana valuta!«

»Sa Srda vila kliće – zdravo srpski Dubrovnici!«

Dok je Cvijete, nikada
[nastaviti će se]

LEO KATUNARIĆ

ŠTO JE NOVO U CARSTVU ZLA?

Srbijanska »oporba« ne priznaje da je srbijansko ratovanje za hegemonističke ciljeve dovelo do međunarodne izolacije

•Lažemo da bismo obmanuli sebe, da utješimo druge, lažemo iz samilosti, lažemo da nas nije strah, da ohrabrimo, da sakrijemo svoju i tudu bjedu. Lažemo iz ljubavi, čovječnosti, lažemo zbog poštenja, lažemo zbog slobode. Laž je vid našeg patriotizma i potvrda naše urodene inteligencije. Riječi su to Dobrice Čosića. Da, Dobrice Čosića, zvanog Geda, polupismenog i neobrazovanog nekadašnjeg boljevičkog funkcionara, koji je netom postao predsjednik •države«, ako tvorevinu koja se naziva •Saveznom Republikom Jugoslavijom« možemo nazvati državom. Takvu protuhu samo nacija upitnih moralnih vrijednosti i žalosne kulturne razine može smatrati •književnim bardom« i promaknuti ga u •besmrtnika«, pravoga člana nacionalne akademije. Kada taj povrh toga postane i šefom države, jasno je da se to može dogoditi jedino u zemljama potpuno srušene moralne, u carstvu laži.

Moralna kriza, prema tipologiji sociologije politike, najdublji je oblik krize u koju nacionalna država može zapasti. Tada više nema čvrste točke, ni u normama, ni u običajima, koja bi omogućavala kakvu-takvu izvjesnost i sigurnost pojedinca, sve je upitno, a pojedinačni život i egzistencija tek su mornore vrijednosti. U takvim je okolnostima mogući ili totalitarni poredek, ili anarhija u kojoj se •vlast valja ulicama«.

Uspješni američki predsjednik Ronald Reagan, kazuju zli jezici, opsesivno se posvetio rušenju komunističkoga poretku, koji je, po njemu, bio glavni generator zla na međunarodnoj političkoj sceni. Kao odgovoran političar nastojao je u svakome trenutku biti u toku s političkim procesima u Sovjetskom Savezu, ključnom komunistič-

kom državom. Dan je otpočinjao pitanjem: •Što je novo u carstvu zla«. Utrajna i strpljiva djelatnost, u kojoj mnogo toga i nije bilo slučajno, završila je raspadom komunističkoga imperija mnogo prije nego što se i moglo pretpostaviti.

Za Sloveniju, Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, a i ostale države u ovome prostoru, savršeno je jasno da zlo dolazi iz Srbije. Stoga bi odgovorni političari ovoga prostora, pa i politička javnost, svoju pažnju morali osvrnuti na osluškivanje procesa u Srbiji, tražiti odgovor na Reaganova pitanje. Što je, dakle, novo u carstvu zla?

Carstvo zla u svjetskoj je izolaciji. Srpsko političko tijelo počelo se dijeliti u dva bloka, između kojih gotovo da i nema političkih razlika, ali u zemlji političke tradicije kakva je srpska, gdje je tiranicid i urotništvo Princip •demokratskih promjena«, i takva podjela može voditi u gradanski rat. Čosić bi, stoga, trebao biti osoba •pomirenja«, ovih dviju struja, jer, paradoksalno, neobrazovani boljevik u Srbiji može biti ujedno i •nacionalni gradanski intelektualac«.

Dogovor vlasti i •opozicije« nije ni nemoguć, jer cijelokupna •opozicija« danas jasno pokazuje da Miloševiću zamjera samo jednu stvar, da su on i njegova komunistička vojna hunta bili nedovoljno djelotvorni i sposobni da ostvare zajedničke ciljeve. Da je tome tako potvrđuje i njihova •politička strategija«. U središtu retorike osporavanja Miloševićeva režima, od onih Draškovićevih, Mićunovićevih, pa do onih koji dolaze iz Srpske akademije, institucije koja je, nota bene, stvorila Miloševića i kreirala mu političku strategiju, naglašavanje je da je Srbija u svjetsku samicu dospjela zbog značaja režima. Drašković će tako govoriti o to-

Srbiju nitko u svijetu ne bi isključio iz sudjelovanja u međunarodnome životu samo zbog komunističkoga značaja režima. Komunistički režim danas će u svijetu teško stjecati prijatelje i saveznike, ali to još uvijek nije put u ovaku izolaciju. Čak ni činjenica gruboga narušavanja ljudskih prava i prava nacionalnih manjina, poput bestijalnih progona Albanaca na Kosovu, nisu dovele do potpune izolacije srpske despotije. Razlog izolacije je međunarodno napadačko ponašanje, presizanje svojih granica i remećenje kakve međunarodne ravnoteže. Srbi-

janska •oporba«, međutim, neće jasno dati do znanja da je srbijansko ratovanje dovelo do izolacije, već si pokušava ostaviti prostor da odmijeni Miloševića i njegovu komunističku nomenklaturu, a da pritom ne promijeni i značaj vodene politike.

U srbjanskoj politici, nadalje, možda je već i postignut konsenzus o mogućem manevru povlačenja Miloševića, čime bi se prema svijetu pokazalo da se Srbija i njena Jugoslavija odazivaju na međunarodno upozorenje izrečeno izolacijom. Značaj dominantne politike, međutim, ne bi bio promijenjen, i valjalo bi samo pričekati povoljnu priliku i nastaviti •Miloševićovo djelo«. Da nešto takvo postoji, govori nam Miloševićeva •ponudena ostavka«, izrečene, pa demantirane Jovanovićeve izjave o Mićunovićevu postavljanju za predsjednika •Jugoslavije«, savjet generala Pekića Miloševiću da se privremeno povuče, a na kraju krajeva i njava Aleksandra Karadžorđevića da se spremam vrati u zemlju i preuzeći krunu. Neki od tih poteza posve su sigurno uskladeni s vlašću, a neki se, možda, odvijaju i mimo nje.

Za vladajuću nomenklaturu opasno bi moglo biti pojавljivanje skupine koju je okupio Aleksandar Karadžorđević i nazvao je •Krunskim vijećem«. U toj skupini istaknuta poziciju uživa Matija Bećković koji se sada snažno angažira na •uklanjanju Miloševića«. Neki su analitičari, naime, spekulirali o tome kako bi moglo doći čak i do restauracije monarhije, a da to ne bi trebalo značiti pad Miloševića. Milošević je, izgleda, politički mrtav, ali ostat će načelo: i nakon Miloševića – Milošević. Njegov odlazak iz političkoga vrha, naime, u značaju politike ništa neće promijeniti.

U izboru Miloševićeva nasljednika značajnu će ulogu, vjerojatno, odigrati Srpska pravoslavna crkva, koja je ovih dana, ogradjući se od Miloševićeve politike napravila potez bez presedana u svojoj povijesti.

Srpska nacija, očito je, u ovome trenutku ne može ponuditi niti jednu političku opciju koja bi iz temelja promijenila značaj vladajuće politike. Mogući su samo •liftinzi« koji bi prikrili perpetuiranje postojećega stanja. Takvo stanje djelomično je posljedica prožetosti političkoga naroda •velikodržavnom idejom«, ali i činjenicom da je takva politika čvrsto usidrena u srpsku tradiciju. Nepostojanje bilo kakva ozbiljnog osporavanja dominantnih vrijed-

nosti takve politike pokazuje kako su sva naklapanja o srpskim liberalnim tradicijama puka tlapnja.

Ako je medu Srbima nemoguće naći snagu za zaustavljanje napada i rušenje dominantnoga političkoga usmjerjenja, ne treba zaboraviti da je •Savezna Republika Jugoslavija« nacionalno složena država, a da napadačku politiku podupiru samo Srbi. Međunarodnu bi podršku, dakle, valjalo pružiti svim političkim organizacijama nacionalnih manjina. Međunarodna blokada već je izrečeno izolacijom. Značaj dominantne politike, međutim, ne bi bio promijenjen, i valjalo bi samo pričekati povoljnu priliku i nastaviti •Miloševićovo djelo«. Da nešto takvo postoji, govori nam Miloševićeva •ponudena ostavka«, izrečene, pa demantirane Jovanovićeve izjave o Mićunovićevu postavljanju za predsjednika •Jugoslavije«, savjet generala Pekića Miloševiću da se privremeno povuče, a na kraju krajeva i njava Aleksandra Karadžorđevića da se spremam vrati u zemlju i preuzeći krunu. Neki od tih poteza posve su sigurno uskladeni s vlašću, a neki se, možda, odvijaju i mimo nje.

Za vladajuću nomenklaturu opasno bi moglo biti pojавljivanje skupine koju je okupio Aleksandar Karadžorđević i nazvao je •Krunskim vijećem«. U toj skupini istaknuta poziciju uživa Matija Bećković koji se sada snažno angažira na •uklanjanju Miloševića«. Neki su analitičari, naime, spekulirali o tome kako bi moglo doći čak i do restauracije monarhije, a da to ne bi trebalo značiti pad Miloševića. Milošević je, izgleda, politički mrtav, ali ostat će načelo: i nakon Miloševića – Milošević. Njegov odlazak iz političkoga vrha, naime, u značaju politike ništa neće promijeniti.

U izboru Miloševićeva nasljednika značajnu će ulogu, vjerojatno, odigrati Srpska pravoslavna crkva, koja je ovih dana, ogradjući se od Miloševićeve politike napravila potez bez presedana u svojoj povijesti.

Srpska nacija, očito je, u ovome trenutku ne može ponuditi niti jednu političku opciju koja bi iz temelja promijenila značaj vladajuće politike. Mogući su samo •liftinzi« koji bi prikrili perpetuiranje postojećega stanja. Takvo stanje djelomično je posljedica prožetosti političkoga naroda •velikodržavnom idejom«, ali i činjenicom da je takva politika čvrsto usidrena u srpsku tradiciju. Nepostojanje bilo kakva ozbiljnog osporavanja dominantnih vrijed-

kako bi ona postala mostom kojim Srbija izbjegava blokadu. Činjenica je, međutim, da crnogorska oporba, koja je, doduše slaba i žalosno razjedinjena, za razliku od srpske, izjeda titulus •svoga režima«, ne priznaje legitimitet •SR Jugoslavije« i deklariра spremnost za samostalnu nenapadačku politiku svoje države.

Tek izvlačenjem Crne Gore iz srpske dominacije Srbija bi zapala u potpunu izolaciju, postavši land lock country, izgubila bi i svako prometno značenje. Oslobadanje Crne Gore rušenje satrapskoga režima u njoj i njeno artikuliranje u samostalnu državu valjalo bi poduprijeti jednostavno stoga što bi to ubrzalo i centrifugalne procese u ostalom dijelu države, koja bi se tada brzo svela na teritorij •uže Srbije«.

Ona će, pak, još dugo morati biti svjetskim izopćenikom, jer su Srbi narod koji svojim •vrijednostima« ne mogu korespondirati sa svijetom. A nekog Andenauera, koji bi kreirao novu nacionalnu etiku i dao nadu u budućnost, jednostavno nema na obzoru. Uostalom, da li je on ikome u Srbiji i potreban.

Cinjenica da srpska nacija nije sposobna stvoriti gradansku političku platformu kojom bi bilo moguće zaustaviti napad, a da ipak nema ni vojni ni materijalnih potencijala, a ni saveznika koji bi joj omogućili ostvarivanje ekspanzionističkoga cilja, zakonomerno vodi tome da će Srbija iz rata izći s ostvarenim deklariranim ciljem – svi Srbi u jednoj državi. Međutim, •greška« je jedino u tome što ta Srbija granicama neće biti po mjeri politike koja je ove prostore gurnula u rat. Srbi će se morati zadovoljiti onim prostorom iz kojega su krenuli u širenje – •Užom Srbijom«.

Zadatak je hrvatske politike u ovakvim okolnostima da što prije osloboди svoj nacionalni teritorij. Nisu vremena za kavanske povike dobrodošnoga Šveika – •Na Beograd«. Hrvatskoj je potrebna odmjerena i hladna politika koja će svijetu uvjerljivo parafrasirati staroga Katona sentencem •Ceterum censeo Singidunum esse delendum« (Uostalom, smatram da Beograd valja razoriti). Upravo tako, jer i u širem se okruženju sve jasnije razumije da je taj Beograd danas •carstvo zla, laži i prevara«, ne samo za Hrvatsku.

DAVOR GJENERO

BLISKI ISTOK NAKON RATA U ZALJEVU

Premda je riješen jedan problem — ekspanzionizam Iraka — ostaje još mnoštvo drugih, starih i novih nesuglasica u ovoj uvijek nemirnoj regiji svijeta

Dogadaji na prostoru bivše Jugoslavije i Nagornom Karabahu uvjetovali su da dogadaji na Bliskom istoku dođu u drugi plan zanimanja europske javnosti. Međutim, za SAD kao glavnog arhitekta »Novog svjetskog poretka«, to je područje i dalje od iznimne važnosti. Zbog toga za razumijevanje »novog svjetskog poretka« i američke vanjske politike važno je sagledati posljedice Zaljevskog rata, kako bi se bolje razumjeli i neki procesi na području Balkana.

Neposredne posljedice rata u Zaljevu su svakako dvojake: novo reguliranje strukture odnosa u području Bliskog istoka na bazi vojnog poraza Iraka i oslobodenja Kuvajta, zatim iniciranje pregovaračkog procesa za rješavanje arapsko-izraelskog konflikta, u prvom redu palestinskog problema, mada izgleda na duži rok i vjerojatno u više faza. Na to se nadovezuje proširena uloga Vijeće sigurnosti i OUN, odnosno njihovog Glavnog tajnika, u stvari sve veće angažiranje stalnih članova Vijeća, odnosno, pet velikih sila na čelu sa SAD. To se reflektira ne samo u pogle-

du situacije u Zaljevu, i rasplitanja nekih starih, ali i novonastalih problema, već dolazi do izražaja i na prostoru Balkana i bivšeg SSSR-a s naznakom budućeg djelovanja svjetske organizacije na putu izgradnje novog međunarodnog poretka i globalne sigurnosti.

Nakon Zaljevskog rata na tom je prostoru došlo do pregrupiranja odnosa snaga s posljedicama i na svjetskom planu. U tom smislu prisutne su dvije osnovne interpretacije. Prema jednoj, rat je dalje uvrstio prevladavajuću poziciju SAD (arbitarnu), kao jedine prave supersile. Prema drugoj, koja ne negira premoć SAD ali ukazuje da ni ove ne mogu same dominirati u ovoj regiji i u svjetskim poslovima, naročito ne u gospodarskim odnosima.

Američko vojno učešće u Zaljevu, uz pomoć multinacionalnih snaga iz tridesetak zemalja, imalo je svestranu podršku organizacije UN i gotovo svih zemalja u svijetu s ciljem da se ukloni napadačko ponašanje jednog lokalnog moćnika u kakvog je u proteklom desetljeću izrastao Irak pod vodstvom Sadama Huseina i oslobodi Kuvajt kao žrtvu iračke agresije.

Sezdeset su dana trajali sustavni napadi iz zraka multinacionalnih snaga, prije svega američkih, na ciljeve širom Iraka i Kuvajta. Pri tome izgubljeno je samo nekoliko zrakoplova na početku oružanog sukoba, dok još iračka protuzrakoplovna obrana nije bila neutralizirana. Nakon toga, teritorij Iraka i Kuvajta predstavljali su vježbalište za isprobavanje najmodernijeg američkog klasičnog naoružanja i posebno elektronske opreme. Iračani su bili nemocni da se tim djelovanjima suprotstave. Bolje reći, oni nisu imali odgovarajuće snage i sredstva za koliko-toliko

ravnopravnu bitku u zračnom prostoru, već su jedan dio zrakoplova sklonili u Iran, a postrojbe KoV su našle zaštitu u skloništima pod zemljom, gdje su bile prikovane i paralizirane. Ono malo ispaljenih raketa Scud s iračke strane nije zabrinjavalo Amerikance, ali je uzbudilo gradane Izraela.

S vojne točke smotrišta Amerikanci su u »Pustinjskoj oluci« najavlivali jednu modernu varijantu »zračno-kopnenе bitke«. Međutim, oni za takav model djelovanja nisu imali odgovarajućeg protivnika. U zračnom prostoru bitke zapravo i nije bilo, a na kopnu ona je potpuno izostala. Za svega četiri dana, ili točnije za 100 sati, iračke su snage glavom bez obzira napustile Kuvajt maksimalno tučene iz zraka, uz prijetnju da budu od krilnih grupacija multinacionalnih snaga opkoljene i potpuno uništene.

Na teritoriju Kuvajta i na jugu Iraka Iračani su prije početka kopnene ofenzive multinacionalnih snaga imali 42 divizije, od čega je izbačeno iz stroja 29, uz gubitak oko 3800 tenkova, 1900 oklopnjaka i borbenih vozila pješaštva i 2400 topničkih oruđa. Vojni analitičari procjenjuju da je Irak u ovom ratu izgubio 3/4 svoje ukupne oružane sile, pri čemu je poginulo oko 100.000 iračkih vojnika i oko 150.000 civila. S druge strane multinacionalne snage izgubile su ukupno oko 100 vojnika.

Nakon obustavljanja neprijateljstva, u uvjetima iračkog vojnog poraza, Irak je znatno oslabljen i trenutno ne možeigrati samostalnu ulogu, već je u položaju strane koja prima odluke drugih, tj. Vijeća sigurnosti — u kojem SAD imaju najveći utjecaj. Pored vojnog poraza, dodatne komplikacije i neizvjesnosti Iraku su donijele i unutrašnje pobune, naročito Kurda ali i domaćih Shi-

ta. Diktator Sadam Husein nastoji ostati na vlasti, ali njegova vlada nije zasad pravi partner u rješavanju strukture odnosa u Zaljevu, iako sudjeluje i dalje u radu Arapske lige.

Vijeće sigurnosti je nakon rata usvojilo dvije važne rezolucije koje se odnose na Irak i uopće na posljedice rata u Zaljevu. Prva je temeljna, jer rješava niz

bitnih pitanja; od Iraka traži bezuvjetno prihvatanje niza odredaba koje mu određuje Vijeće sigurnosti na osnovu ovlaštenja iz glave VII. Povelje. Tako se zahtjeva da Irak neizostavno poštuje nepovredost međunarodne granice prema Kuvajtu, s time da Vijeće sigurnosti garantira tu granicu preko promatrača UN, tzv. UNIKOM koji na toj granici dodatno nadgledavaju demilitariziranu zonu — pet kilometara unutar Kuvajta i deset u Iraku. Značajno je da se za to nije tražila suglasnost obje strane, što je bila dosadašnja praksa u slučajevima upotrebe takvih snaga

UN, kao i u slučaju UNPROFOR-a. Da-

lje, slijedi dalekosežna odluka po kojoj je Irak obvezantan da bezuvjetno prihvati uništenje i likvidaciju svih kemijskih i bioloških oružja, kao i svih balističkih raketa s radijusom više od 150 kilometara. U tom cilju Irak je dužan podnijeti listu takvih oružja i prihvati inspekciju na licu mjesta od strane međunarodne komisije koju će odobriti Vijeće sigurnosti, kao i da neće ubuduće proizvoditi takva oružja. Uz to, ide i zabranu Iraku da posjeduje ili razvija nuklearna oružja što će isto tako biti pod nadzorom Međunarodne atomske agencije.

Pored toga Irak je obvezan i platiti kompenzaciju Kuvajtu i drugim vladama za sve štete koje su rezultirale iz njegovog napada, a ima i obvezu zaštite ljudskih prava, posebno Kurda.

Za neke arapske zemlje Irak je prije »Pustinjske oluje« bio ne samo simbol već i »realna snaga« u borbi za »arapsku stvar«, a protiv cionizma. Izgubljenim ratom u Zaljevu, kao i svim onim što se kroz unutarnje tokove i procese sada događa u Iraku, težiće borbe protiv »cionizma« prenositi se na Siriju. To će izazvati nova prestrojavanja među arapskim zemljama, pri čemu u žarištu svih arapskih streljena i dalje ostaje palestinsko pitanje.

Medu posljedice nasilnog oslobođenja Kuvajta ide i osuđenje ciljeva PLO, kao i to što je sad malo vjerojatno da bi se mogla uspostaviti palestinska država na teritorijima koje je okupirao Izrael — što je bio glavni cilj ne samo arapskih država. Tome su indirektno pridonijele same arapske države, osobito Irak, Egipt, Saudijska Arabija, Sirija i zemlje Zaljeva.

Dodatajni rezultat oslobođenja Kuvajta je golemo jačanje Izraela, ekonom-

kako arapske tako i palestinska i izraelska delegacija, došli su u Madrid i nitko se nije usudio demonstrativno napustiti konferenciju unatoč svima neugodnih pregovora. Ipak je izraelski ministarski predsjednik Jicak Shamir iskoristio prvu priliku da optuži sirijsko vodstvo za terorizam i zločinstva, a zaplitanjem o proceduralna pitanja uvjetovalo je da pregovarači još uopće nisu počeli pregovarat o važnim pitanjima, o povratku okupiranih područja u zamjenu za mir i rješenje palestinskog pitanja.

Izraelsko zavlačenje mirovnih pregovora dokazuje da ih desničarska vlast u Jeruzalemu ne prihvata, da se vremena nisu promijenila i da su upravo na Bliskom istoku neprijateljstva još posebno opasna. Zbog toga Izrael svakim danom jača svoju vojnu snagu. Koliko je Izrael vojna država, kaže podatak, da za vojnu industriju radi svaki deseti zaposleni. Svoje vojne proizvode izvoze u 60 država i time zarade milijardu i pol dolara na godinu, tako da se država sa 4,4 milijuna stanovnika ubraja među najveće izvoznike oružja na svijetu.

S obzirom da izraelska vojska želi još uvijek ostati najvažniji dio izraelskog društva, Izraelci neće dopustiti nikakve ozbiljnije mirovne procese na Bliskom istoku jer bi u protivnom presušila rijeka darovanog vojnog novca, koji za sada dotječe u Izrael. Ovakav svoj stav Izrael tumači činjenicom, da ljudima koji sada vladaju u arapskim prijestolnicama, nije za vjerovati, jer većina ima diktatorske sklonosti. Zbog toga spirala bliskoistočnog neprijateljstva tako može donijeti samo nove rata, kakav je bio u Zaljevu, s tim da možda idući neprijatelj neće biti tako lako pobijediv, kao što je to bio Sadam Husein.

Više nego Izraelu, najvažniji ljudi američke administracije dugovali su zahvalnost za pobjedu nad Irakom nekim arapskim državama koje su se u ratu postavile na američku stranu i time sprječile Sadamu Huseinu stvaranje opasne postrojbe arapske fronte protiv Sjedinjenih Država.

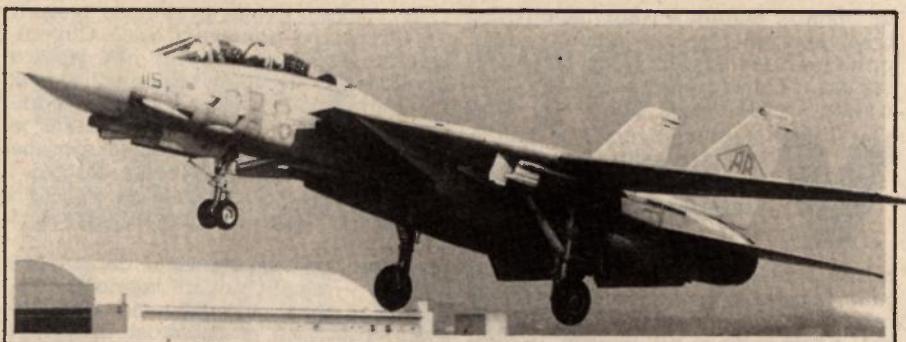
Bush i Baker su prije Zaljevskog rata spoznali da bi deseljica nerješenog palestinskog pitanja lako mogla minirati cijelu američku akciju, ako bi Sadamu uspjela prozirna taktika i ako bi ga Arapi prihvatali kao zaštitnika palestinskih interesa. Amerikanci mogu zahvaliti samo sreći i istinski munjevitoj pobjedi nad Sadatom Huseinom, da nisu Iraku naklonjene arapske mase minirale one režime, koji su podupirali Amerikanke. Baker i Bush su također spoznali, da su stara vremena tijesnog saveznika s Israelom prošla, da Sjedinjene Države na Bliskom istoku trebaju mir i stabilnost, konkurenčne cijene naftne. Zbog toga su Amerikanci s približkom na Izrael organizirali mirovnu konferenciju o Bliskom istoku.

Jedan problem, problem ekspanzionizma Iraka, je riješen, ali će mnoštvo drugih, starih i novih, biti otvoreno. Oni, objektivno, neće moći biti riješeni na palubama američkih nosača zrakoplova već (kad-tad) u konferencijskim dvoranama u kojima će morati sjetiti sve zainteresirane strane. Neke od njih s oslabljenim, a nake s pojačanim adutima u rukama.

F-14 TOMCAT (TREĆI DIO)

Tajna lovačko-presretačkih sposobnosti ovog zrakoplova jest u kombinaciji rakete AIM-54 Phoenix i AWG-9 sustava

Tomcat F-14 je zrakoplov izuzetno složene konstrukcije kod koje je velik broj egzotičnih tehničkih rješenja i osebujan dizajn zahtijevao upotrebu skupih materijala i jedinstvenih tehnoloških postupaka, koji su svojom visokom cijenom gotovo ugrozili opstanak cijelog projekta. Pri konstruiranju Tomcata napušten je tradicionalni oblik ovalnog presjeka trupne konstrukcije, te je primjenjen revolucionarni plosnat oblik koji omogućuje da trup vrši ulogu trećeg krila bitno pridonoseći nosivosti zrakoplova, što je odlika velikog broja današnjih suvremenih zrakoplova nove generacije. Uloga flotnog presretača i namijenjeno mu raketno naoružanje velikih dimenzija (Phoenix AIM-54), zahtijevan veliki dolet, nužnost dva pogonska motora, dva člana posade i kompleksnost ugradene avioničke uvjetovale su da Tomcat F-14 bude krupan avion, te su konstruktori Grummana nastojali upotrebom novih materija i -držati- težinu aviokonstrukcije blizu optimuma, nastojeći izbjegći degradiranje proraču-

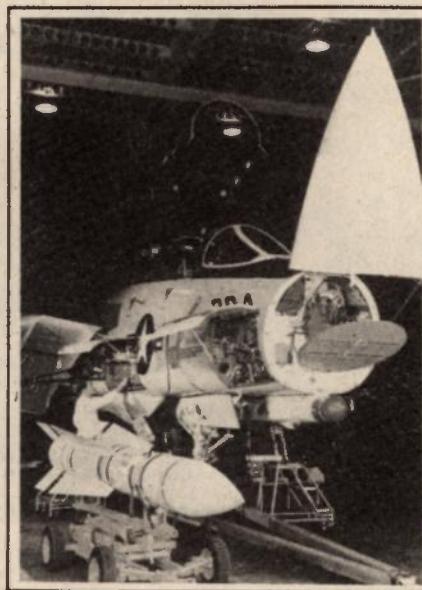

natih performansi Tomcata povećanjem težine, što je gotovo pravilo kod razvojnih projekata novih zrakoplova. Korišten je titan (25%) zbog male težine, velike čvrstoće, otpornosti na koroziju i visoke temperature, čelik (15%), aluminij (36%), te kompozitni materijali. Primjenjena je i nova metoda obrade titana, posebno većih elemenata, putem mehanizma za promjenu geometrije krila, koji je izložen velikim opterećenjima, čime je bitno uštedeno na težini, jer bi isti mehanizam od čelika bio za 400 kg teži. Budući da avionsko krilo bitno utječe na letne osobine, a u klasičnoj nepromjenjivoj konfiguraciji predstavlja kompromis jer je optimizirano za određen letni režim, uz gubljenje učinkovitosti pri odstupanju od tog režima, konstruktori su Tomcata opremili s krilima promjenjive geometrije. To mu omogućuje uspješno obavljanje dviju bitno različitih uloga: lovačke koja traži veliku manevarsku sposobnost, dobru upravljivost pri velikom napadnom kutu te naglo ubrzanje, i presretačku za čije je uspješno obavljanje potrebna velika brzina, dolet i autonomija leta. Kut zakošenosti krila promjenjiv je u rasponu od 22° do 68°. Krajnji položaj zakošenosti od 68° koristi se pri brzinama od 1,2 do 2,35 Macha. Krila se sklapaju brzinom od 4–7,5°/sec, ovisno o brzini i visini leta, kao i o opterećenosti u manevru. Pri brzinama iznad 1,4 Macha CADC izbacuje, ispred koriđena krila smještena, mala krilca koja Tomcatu omogućuju bitno bolje manevarske sposobnosti. Od ostalih klasičnih letnih kontrolnih površina Tomcat posjeduje dvostruko kormilo pravca (rep), kormile visine (taileroni) koji djelomično zamjenjuju ailerone na krilima, zakrilicima, manevarska predkrilica i spojlere, a sve su upravljane putem CADC računala. Tomcat F-14 nosi ukupno 7348 kg goriva interno, u dodatnim podvjesnim spremnicima još 1632 kg, a sonda za dopunu gorivom tokom leta smještena je desno ispred kabine. Uvodnici zraka odmaknuti su 20,3 cm od bokova trupa, te je time otklonjena potreba za posebnim mehanizmom za uklanjanje graničnog, turbulentnog sloja zraka uz trup. Tako je osiguran preduvjet za pouzdan rad pogonskih motora, uz uštedu težine i troškova. Gornja ploha uvodnika je izvučena naprijed radi učinkovitosti pri letenju pod velikim napadnim kutem. Da bi se osigurala optimalna brzina ulaska zračne mase u kompresorsku jedinicu pogonskog motora, primjenjeno je Bernulijev načelo usporavanja fluida pri ekspanziji, što je postignuto kombinacijom rampi promjenjive geometrije, smještene u gornjem dijelu uvodnog kanala, a u optimalnom položaju ih postavlja CADC računalski sustav. Zbog postizanja većeg potiska, mlažnici motora su divergentno-konvergentne konstrukcije s promjenjivom geometrijom (od 0,33 m² do 0,7 m²). Teški i zahtijevni uvjeti eksplatacije tokom pomorske službe Tomcata F-14 tražili su od Grummanovih konstruktora da naročitu pozornost posvetne robusnosti i čvrstoći aviokonstrukcije, a posebno stajnjog trapa, te je Tomcat dizajniran da izdrži bez oštećenja kontrolirani gubitak visine, -pad-, na palubu brzinom od 7,53 m/sec, pri slijetanju na nosač aviona. U slučaju fatalnog oštećenja ili kvara tokom leta posada koristi katapultiranju s jedala Martin Baker GRU-7A učinkovita do brzine od 800 km/h, s 0-0 značajkom. Manji broj Tomcata opremljen je poboljšanim modelom Martin Baker SJU-17A/V NACES katapultirajućeg sjedala učinkovitog do brzine od 1200 km/h, s 0-0 značajkom.

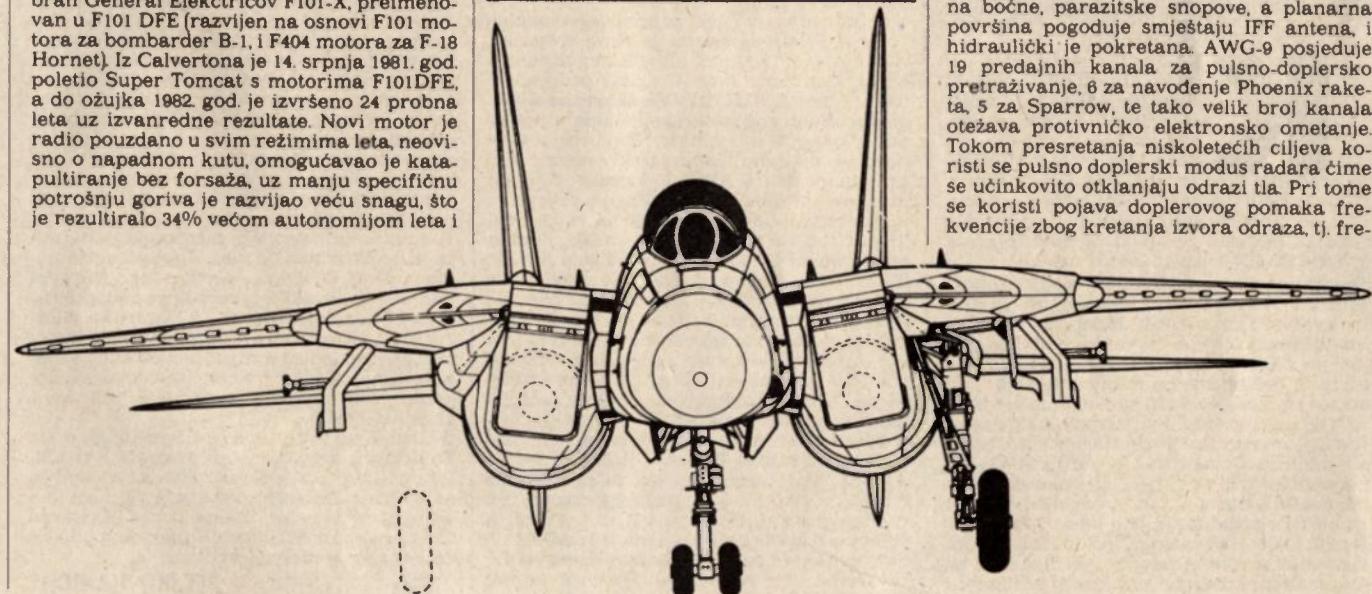
Veliči borbeni dolet nužan za učinkovito vršenje presretačkog zadatka postavljen je kao imperativ, te je kao prvojni pogonski motor za Tomcat F-14 odabran turboventilatorski motor Pratt & Whitney TF30-P-412 s dodatnim sagorijevanjem, prvotno kao TF30-P-12

namijenjen za pogon neuspjelog F-111B. Zbog, već na samom početku uočene nedostatne potisne snage (5800 kp, forsaz 9480 kp), TF30 je držan privremenim rješenjem, te je razvijan novi Pratt & Whitney motor F401-PW-400, koji je trebao osigurati 40% veći potisak, uz 30% manju specifičnu potrošnju goriva i znatno manju težinu samog motora, no zbog brojnih tehničkih problema i enormnih troškova njegov je razvoj prekinut u travnju 1974. godine. Tako je TF30 unatoč poznatim nedostacima ostao u operativnoj upotrebi (uz manje preinake) do 1979. godine. Pratt & Whitney TF30-P-412 težak je 1800 kg, dug 5,97 m i najvećeg promjera 1,27 m, ventilatorski rotor i stator izrađeni su od titana, a visokotlačni i niskotlačni kompresorski stupnjevi izrađeni su od titana, celika i slitine nikla. Zbog preslabih pogonskih motora Tomcat F-14A posjeduje slab odnos potisne snage i težine, što se donekle negativno odrazilo na Tomcatovu manevarsku sposobnost, ubrzanje i uspinjanje, iako je to djelomično kompenzirano zahvaljujući mogućnosti promjene geometrije krila. No pravi problemi započeli su uvedenjem Tomcata u operativnu uporabu. Prvotno razvijen za F-111B TF30 nije konstruiran za učestale promjene režima rada koji su neizbjegljivi tijekom brojnih letnih manevara koje Tomcat poduzima pri lovačko-presretačkim borbenim zadacima. Tokom letenja pri velikom napadnom kutu neizbjegljivo se javlja neujednačeno opskrbljivanje zrakom kompresorske jedinice motora, što je kod TF30-P-412 dovodilo do zastoja kompresora i -gušenja- jednog, a ponekad i obaju motora, uz katastrofalne posljedice. Teški uvjeti eksplatacije motora dovodili su do loma lopatica rotora i požara, pa je motor TF30 stečao izuzetno lošu reputaciju. Ne imajući na raspolaganju prikladnu zamjenu, vršene su na TF30-P-412 manje konstrukcijske preinake, čime je postignuta veća pouzdanost i izdržljivost, ali ne i veća potisna snaga. Na osnovi TF30-P-412 razvijena je inačica P-412A, P-414 i konačno, od 1981. godine TF30-P-414A koji i danas pokreće oko 80% Tomcata u operativnoj uporabi. Početkom 80-ih je američka mornarica i USAF odlučila finansirati razvoj novog turboventilatorskog pogonskog motora za F-14, F-15 i F-16, te je odabran General Elektricov F101-X, preimenovan u F101 DFE (razvijen na osnovi F101 motora za bombarder B-1, i F404 motora za F-18 Hornet). Iz Calvertona je 14. srpnja 1981. god. poletio Super Tomcat s motorima F101DFE, a do ožujka 1982. god. je izvršeno 24 probna leta uz izvanredne rezultate. Novi motor je radio pouzdan u svim režimima leta, neovisno o napadnom kutu, omogućavajući katalupiranje bez forsaza, uz manju specifičnu potrošnju goriva je razvijao veću snagu, što je rezultiralo 34% većom autonomijom leta i

TAKTIČKO-TEHNIČKE ZNAČAJKE F-14 TOMCATA
raspon: 11,65 do 19,54 m
dužina: 19,10 m
visina: 4,88 m
težina praznog: 18191 kg
najveća težina: 33724 kg
brzina (10000 m): 2,34 Mach (2485 km/h)
brzina (300 m): 1,2 Mach (1468 km/h)
plafon leta: 15240 m
uspinjanje: 9140m/min
dolet: 3220 km

62% većim borbenim radijusom. USAF je 3. veljače 1984. izabrao F101DFE preimenovan u F-110-GE-100 za pogon F-15 i F-16. Ekonomičnost i izuzetne performanse naveli su mornaricu da GE F110 motor preimenovan u F110-GE-400 izabere za pogonski motor usavršene inačice Tomcata F-14B i F-14D. Smještaj motora omogućuje lak pristup pri vršenju popravaka i inspekcije pred let, a prema Grummanu, čak 80% na motoru redovnih korekcija vrši se bez demontaže motora iz trupne konstrukcije.

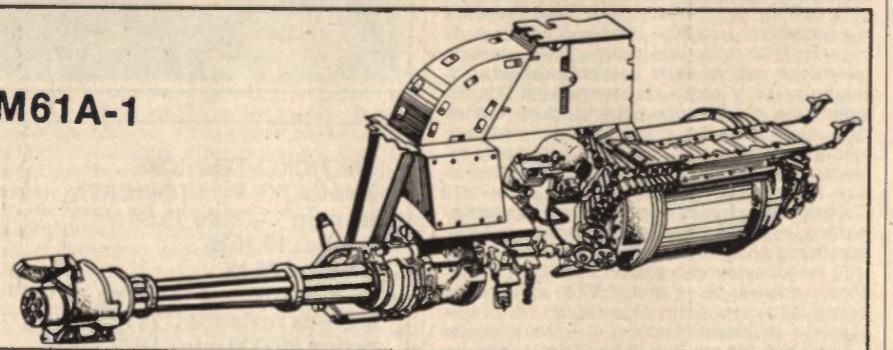
Sposobnost učinkovitog presretača u ulozi flotnog presretača Tomcat zahvaljuje prije svega raketnom projektu zrak-zrak Phoenix AIM-54 dalekog dometa i Airborn Weapon Group AWG-9 sustavu za otkrivanje cilja i izvršenje napada, koji objedinjuje više podsustava. AWG-9 ne čini samo radar, već i visokointegrirani sustav za upravljanje paljibom Tomcatovog ubojnog arsenala, IC detektorski sklop, računala, displej, dvosmjerna veza prijenosa podataka itd. AWG-9 je prethodno razvijan (kao i AIM-54) za Tomcatove prethodnike Misseliera i F-111B. Za primjenu na Tomcatu bitnu mu je smanjen volumen i težina, a povećan mu je opseg djelovanja. Multipliciranjem vitalnih podsustava mu je uvećana pouzdanost. Računalski sustav analizira taktičku situaciju i predlaže posadi u tom trenutku upotrebu najprikladnijeg naoružanja. Sve bitne navigacione operacije izvodi AMCS Airborn Missile Control System, što isključuje potrebu za posebnim navigacionim kontrolnim sustavom. U novoj konfiguraciji (za F-14) AWG-9 je prvi put isprobana u travnju 1970. godine. Detektorski sklop AWG-9 sustava zasnovan je na sustavu ASG-18 konstruiranom za nerealizirane prenosa F-108 Rapier, visoke je osjetljivosti što omogućuje detekciju cilja na velikoj udaljenosti, a predajnik radara snage 102 kW do prinosi učinkovitosti radarskog presretanja i bitno smanjuje mogućnost ECM elektronskog ometanja od strane protivnika, probijajući se i prekrivajući ometajući signal Radarske antene, promjera 914 mm, planarnog je tipa, većeg je pojačanja no parabolična antena iste veličine, i otpornja na ometanje. Znatno manje je rasipanje izražene energije na bočne, parazitske snopove, a planarna površina pogoduje smještaju IFF antena, i hidraulički je pokretana. AWG-9 posjeduje 19 predajnih kanala za pulsno-doppersko pretraživanje, 6 za navođenje Phoenix raket, 5 za Sparrow, te tako velik broj kanala otežava protivničko elektronsko ometanje. Tokom presretanja niskoletičih ciljeva koristi se pulsno dopplerski modus radara čime se učinkovito otklanjavaju odzaci tla. Pri tome se koristi pojave doplerovog pomaka frekvencije zbog kretanja izvora odzaka, tj. fre-

zrakoplovi

kvencija povratnog signala se razlikuje kod pokretnog (zrakoplov) i nepokretnog (tlo) objekta. Podatke radarskog opažanja AWG-9 pokazuju na dva katodna displeja, DDD displej s podacima o cilju (brzina, visina, smjer, udaljenost, i TID displeju s taktičkim obavijestima o »bojištu« u zraku, i označenim prioritetima uništenja ciljeva prema kriteriju najveće prijetnje po flotu. Pulsno-doplinski način rada uključuje PDS pulsno-doplinski pretraživanje, RWS mjerjenje udaljenosti uz pretraživanje, TWS praćenje do 24 objekta uz skaniranje (trajanje 13 sekundi, 65° obostrano) i PDSTT pulsno-doplinski praćenje pojedinačnog cilja. U PDS modu Tomcat otkriva ciljeve (5m na udaljenosti od 121 km, u RWS modu domet detekcije je 166 km, TWS mod se koristi za simultani napad s više AIM-54 Phoenixa na veći broj ciljeva (do 6). PDSTT mod služi za pojedinačni napad Phoenixom na cilj na velikoj udaljenosti (116 km), te raketama Sparrow AIM-7E (do 70 km) i Sidewinder AIM-9 (do 18

Tokom 1974. i 1975. god. u vrijeme vladavine Šaha Reze Pahlavija u Iran je izvezeno 80 Tomcata F-14A i 284 raketa Phoenix AIM-54A koji su kasnije, nakon izvršene islamske revolucije korišteni u Iračko-iranskom ratu. Iranci su tada, zbog nemogućnosti kupnje naoružanja od zapadnih zemalja, ponudili Sovjetskom Savezu nekoliko Tomcata i Phoenixa u zamjenu za veću količinu oružja. Taj posao stoljeća je ostvaren, te je omogućio sovjетima da razviju raketu AA-9 Amos i radarski sustav za MiG-31.

M61A-1

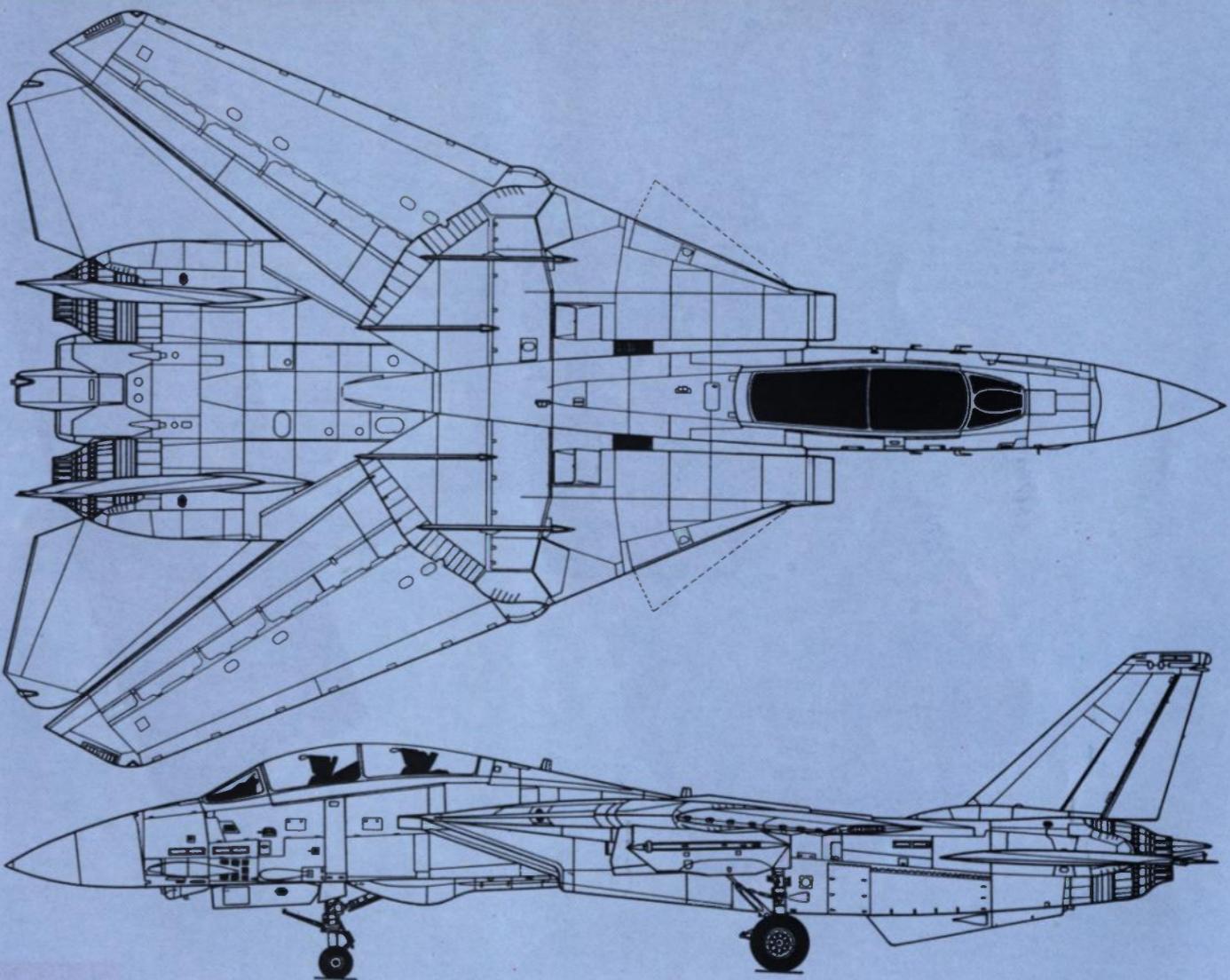
km). U svim modovima rada pri borbi na bliskim udaljenostima, računalo kontinuirano projicira mogućnost lansiranja pojedinih tipova raket na HUD displej (Kaiser Aerospace) čiji je sastavni dio ravna vjetrobranska ploha poklopca kabine.

Kao dopuna radarskom sustavu koristi se IC pasivni detektor AN-ALR-23 smješten ispod kućišta radarske antene, a pri napadu raketama AIM-7 i AIM-9 na srednjim i malim udaljenostima. On pruža podatke o udaljenosti, elevaciji i azimutu cilja, a koristi se samostalno ili suradnji s radarskim sustavom. Kod novijih Tomcata (F-14B i F-14D) je ispod »nosa« ugrađen i TCS Television Camera System, elektrooptički senzor s dva moda rada, širokokutni za pretraživanje i uskokutni (tele) za vizualnu identifikaciju ciljeva na velikim udaljenostima, pri čemu je slika cilja automatski stabilizirana bez obzira na pomicanje cilja. TCS sustav se može koristiti samostalno ili vezan uz radarski sustav. Svi sustavi, uključujući AWG-9, vezani su konverterom računskih signalnih podataka koji povezuje AWG-9 s displejima koji pokazuju podatke dobijene od ostalih sustava. CADC središnje računalo za obradu podataka o letu kontrolira zakonsenost krila, HUD displej, INS inercijalni navigacioni sustav. Analogni AFCS sustav za automatsku kontrolu leta sadrži autopilot i

autostabilizator u sve tri osi, te određuje visinu i pravac prilaska cilju. Komunikacijsko-navigaciona oprema uključuje APX-72 IFF transponder, APX-76 IFF interrogator, ARC-51 i 158 UHF radio, ARI-69 prijemnik, KY-58 kriptograf, ASN-92 INS sustav, APN-194 radarski visinomjer, ARN-84 taktičko navigacioni sustav i ARA-50 sustav za automatsko određivanje smjera.

U posljednju serijski proizvedenu inačicu Tomcat F-14D ugrađena je nova avionika, radar AN/APG-71, kokpit je kompatibilan s NNM, ugrađen je novi IC sustav pretraživanja i praćenja, ALR-87 RWR sustav za detekciju protivničkog radarskog snopa, a poklopac kabine je monolit. Novi AN/APG-71 novi je digitalni procesorski sustav koji zamjenjuje stari AWG-9, i omogućuje još učinkovitiju detekciju i praćenje ciljeva, te upotrebu AIM-54C Phoenixa na većoj udaljenosti, pa i u uvjetima jakog elektronskog ometanja. APG-71 razvijen je na bazi APC-70 (F-15E Strike Eagle) i sadrži 60% zajedničkih sastavnica. Za vršenje izvidanja na malim i srednjim visinama Tomcat koristi od 1981. godine poduprno učvršćeno TARPS (Tactical Airborne Reconnaissance Pod System) gondolu opremljenu KS-87b i KA-90 kamerama, AAD-5 IC skanerom i drugim senzorima. Raspršivač toplinskih i radarskih mamac ALE-39 i ALQ-100 ECM gondola pružaju dodatnu zaštitu Tomcatu. Raketa Phoenix AIM-54 koju Tomcat koristi za presretanje ciljeva na velikim udaljenostima duga je 3,96 m, raspona krizišnih krila 0,91 m i promjera 0,38 m, a teži 443 kg. Razvijena je iz AIM-7 A Falcon raketne za F-108 Rapier neostvarenim presretačem. Za navodenje Phoenix koristi

ŽELJKO HANICH

HEKLER UND KOCH MP5 K

HRVATSKI
VOJNIK

HEKLER UND KOCH MP5 K

**HRVATSKI
VOJNIK**

osobno pješačko oružje

H&K MP5 K s dva spremnika streljiva, opremom za brzo punjenje/praznjnenje spremnika, priborom za čišćenje i remenom — velika snaga za tridesetak centimetara metala

MALO, MANJE, NAJBOLJE...

Uporaba zategnutog remena i prednje ručice nadomješta kundak

Koje su značajke serije malih strojnica serije MP5 poznatog proizvođača Heckler und Koch koje ih čine tako izuzetnim?

Uklasi malih strojnica izvedbe SUB (submachine guns) porodica njemačkih strojnica Heckler&Koch MP 5 sa svojim brojim inaćicama, uz legendarni britanski Sterling i sveprisutni Uzi izraelske proizvodnje, predstavlja najpopularnije vatreno oružje među vojnicima i policajcima širom svijeta.

Konstrukcijskim rješenjima skraćivanja puščane cijevi i ugradnjom preklopnih kundaka na jurišnim puškama promjera 7,62 mm (Kalašnjikov) i 5,56 mm (Colt, Beretta, H&K, FN itd), pedesetih godina ovog stoljeća, što je bitno smanjilo veličinu pušaka, opravданo se postavilo pitanje da li će male strojnice s pištoljskim streljivom (najčešće 9 mm para) i automatski pištoljići izići iz uporabe. No, val terorizma še-

zdesetih i sedamdesetih godina pokazao je da će se jači kalibri streljiva i dalje upotrebljavati isključivo na klasičnoj bojišnici, dok je za poslove osiguranja VIP osoba, borbu u urbanim okružjima, policijske zadatke i antiterističke djelovanja podesnije streljivo manjeg (pištoljskog) kalibra. Puščano streljivo odlikuje snagu, što rezultira većim dometom i većom probojnošću. To su, realno gledano, za borbene uvjete na malim razdaljinama, potpuno irelevantne značajke. Osim toga, puščani kalibri zbog svoje snage mogu nepotrebno ugroziti slučajne promatrače prilikom antiterističkih djelovanja.

Visoka kakvoća izradbe i univerzalnost konstrukcijskih rješenja (većina dijelova strojnice MP5 kompatibilna je s dijelovima standardne H&K G3)

osobno pješačko oružje

Sa strojnicom H&K MP5 može se gadati kao s pištoljem

osnovna je značajka svih izradivina renomiranog proizvođača oružja Heckler und Koch. Kao i prethodni modeli ove tvrtke i strojnica HK M5 i sve njene inačice djeluju na principu povratnog trzaja zatvarača i imaju stacioniranu (učvršćenu) cijev.

Učinkovitost H&K M5 počiva na jednostavnosti konstrukcijskih rješenja, što omogućava lagano održavanje, ali i uspješno kloniranje originalnih ideja Heklerovih inženjera. Cijela se strojница sastoji od sedam lako zamjenjivih sustava.

OPIS STROJNICE H&K MP5

Osnovni dio strojnice je sanduk s cijevi, zatvaračem, zateznom polugom i ciljnici. Sanduk je izrađen od posebnih legura čelika tehnologijom prešanja metalnih listova (19 slojeva). Izljebljena cijev spojena je sa sandukom. Zatezna je poluga smještena iznad cijevi i predviđena je za ručno

punjjenje i pražnjenje oružja, te služi kao osiguranje zatvaraču u njegovu stražnjem položaju.

Strojnice grupe MP5 opremljene su mehaničkim ciljničkim sustavom sačinjenim od prednjeg ciljnika (u čijem se promjeru nalazi mušica), postavljenim iznad usta cijevi i rotacionog stražnjeg ciljnika. Potonji predstavlja nadasve originalno konstrukcijsko rješenje: ring koji čini osnovu stražnjeg nišana ima četiri podioka od 25, 50, 75 i 100 metara i zajedno s prednjim omogućuje dobru preciznost za udaljenostima do sto metara. Ring je moguće nakoniti, tako da na pomenutim daljinama prilikom gadaanja strijelac može prilagodavati ciljnik, odnosno uračunati nagib terena ili jakost vjetra.

Sustav zatvarača s povratnom oprugom donosi, zabravljuje i ispaljuje metak, te zateže udarač, a namjena mu je i izbacivanje čahure nakon opaljenja metka.

Jednostavnost izrade i malo djelova osigurava jednostavnost održavanja

osobno pješačko oružje

POSEBNE TEHNIČKE ZNAČAJKE INACICA STROJNICE H&K MP5

model:	MP5 A2	MP5 A3	MP5 SD1	MP5 SD2	MP5 SA3	MP5 K
ukupna dužina:	680 mm	490 mm	550 mm	780 mm	610 mm	325 mm
dužina cijevi:	225 mm	225 mm	146 mm	146 mm	146 mm	115 mm
težina:	2.5 kg	2.9 kg	2.9 kg	3.1 kg	3.4 kg	2 kg
metaka/min.	750	750	650	650	650	840

INAČICE I PRIBOR STROJNICE H&K MP5

U standardni pribor malih strojница serije MP5 spadaju okviri različitih kapaciteta i veličina, dodaci za brzo punjenje i pražnjenje, remenje raznih namjena, pribor za čišćenje i održavanje itd. Također se isporučuju sustavi za izmjenu promjera streljiva (0.22 inchi), te sustav za izbacivanje protuklopnih granata čije se djelovanje zasniva na iskoristenu energiju potisnog plina.

Promjenom položaja birača paljbe strojnicu je spremna za djelovanje. Opaljenje metka se pokreće pomicanjem okidača koji oslobada i udara udarnu iglu. Barutni plinovi koji se stvaraju aktiviranjem metka vrše pritisak na osnovnu čahuru. Posredstvom zabravljujućih valjaka stvorena energija omogućuje povratni pokret zatvarača uz pomoć povratne opruge. Kada se zatvarač ponovo nađe u prednjem položaju, gornji metak se skida iz spremnika i uvodi u ležište, a izvlakač pada u odvodni žlijeb čahure.

Nadje, korisnicima stoji na raspolaganju iznimno velik izbor raznih optičkih, ciljnika, zatim IC ciljnici za noćno djelovanje, te sustav za tzv. »slijepo gadjanje«. Riječ je o vrlo učinkovitom ciljničkom sustavu koji je namijenjen bliskoj borbi u slabim svjetlosnim uvjetima gdje je ciljanje otežano. Na strojnici se nalazi uređaj koji emitira laserski snop. On je balistički usklađen s cijevi oružja i jednostavan je za refleksivnu uporabu u teškim uvjetima bliske borbe. Dovoljno je na neprijateljevu tijelu uočiti odraz laserskog snopa (najčešće u obliku crvene točice). Uporaba ovog dodatka ne zahtijeva klasično podizanje strojnice na rameno strijelca u visini očiju i omogućuje otvaranje paljbe i u netipičnim situacijama (iz okreta, u padu, s boka itd.). U kombinaciji s trometnim paljboredom (modus rada koji imaju neke inačice strojnice MP5) ovaj je sustav vrlo učinkovit.

Porodica malih strojница H&K MP 5 ima razne tipove kundaka: učvršćene ili sklopive, dok su najmanji modeli MP5 SD1 i MP5 K, zbog minijaturizacije svih dijelova, konstruirani bez kundaka i završavaju sandukom. No uporabom prednje ručice, koja je novost u odnosu na prijašnje modele, i remena strojnice ispunjava se osnovna uloga kundaka – oslabljenje trzaja prilikom opaljenja.

Mala strojnica Heckler und Koch MP5 na osnovu koje je tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina razvijen čitav niz inačica predstavljena je javnosti 1960. godine. Od tada je ušla u operativnu uporabu u mnoge vojne i policijske postrojbe svijeta. Sesnaest godina kasnije, 1976. godine konstruiran je model MP5 K, najsavršenija inačica osnovnog modela, namijenjena za posebna djelovanja. Gotovo da danas u svijetu nema postrojbe specijalne namjene (bilo policijske, bilo vojne) koja u svoje naoružanje nije uvrstila i ovu malu strojnicu.

ZDENKO MUHAR

PANORAMA

Da bi se ispunio uvjet panoramskog i periskopskog motrenja, osim optičkih elemenata panorama ima i mehanizme u obliku pužnog i diferencijalnog prijenosa...

O
ruda koja najčešće gadjaju na posredan način primjenjuju tzv. dvodjele ciljničke sprave. One imaju međusobno odvojene mehanizme ili sklopove za zauzimanje kuta, u okomitoj i vodoravnoj ravni. Sastoje se od mehaničkog sklopa za usmjerivanje oruda po visini — daljinara i od optičkog sklopa dogleda — optičkog ciljnika za usmjerivanje oruda po pravcu. Optički ciljnik izveden je u obliku periskopskog — panoramskog dogleda koji se jednostavno naziva "panorama". Daljinari i panorame, svaki za sebe, jesu konstrukcijske cjeline izvedene u različitim oblicima, a koje se prije usmjerivanja oruda spajaju u jedinstvenu ciljničku spravu.

Konstrukcijska izvedba i raspored mehaničkih sklopova i optičkih elemenata panorame omogućuju motrenje, odnosno ciljanje u krugu od 360° pri nepromjenjenom položaju okulara, a time i glave ciljača. Osim toga, panorama je i periskopski optič-

ki instrument, jer postoji visinska razlika između ulaznog i izlaznog otvora svjetlosnih zraka.

Panorama, kao optički instrument u sklopu dvodjele ciljničke sprave, služi za ciljanje i zauzimanje kuta po vodoravnom usmjerivanju oruda i za mjerjenje i zauzimanje mjesnih kuta ciljničke točke.

Optičko — kinematska shema panorame prikazana je na slici 1.

Optički sustav panorame čine slijedeći optički elementi: zaštitno staklo (1), pravokutna prizma (2), Dove prizma (6), objektiv (7), krovna prizma (8), končanica (10) i okular (11). Zaštitno staklo (9) je prozorič za osvjetljenje končanice prirodnom svjetlosti u dnevnim uvjetima rada, a u noćnim uvjetima se osvjetjava priborom za osvjetljenje.

Da bi ispuila uvjete panoramskog i periskopskog motrenja i ciljanja, osim optičkih elemenata panorama ima i mehanizme u obliku pužnog i diferencijalnog prijenosa.

Pužni se prijenos (3) rabi za mjerjenje i zauzimanje mjesnih kuta ciljničke točke (pijet ili kolimator). Mechanizam pužnog prijenosa (4) služi za zauzimanje vodoravnih kuta na kutomjeru prije usmjerivanja oruda po pravcu i ciljanja na ciljničku točku. Diferencijalni mehanizam čine tanjurasti zupčanici (12) i (14), koji su u zahvalu sa zupčanicom — trkačem (satelitom) (13). Svi ti mehanizmi otklanjanju optičku crtu ciljanja iz svog osnovnog položaja po pravcu za vodoravni kut ciljanja, a po visini za mjesni kut ciljničke točke.

Zaštitno je staklo (1) planparalelna staklena ploča na ulazu svjetlosnih zraka u panoramu, a štiti unutrašnjost od vlage i nečistota.

Pravokutna prizma (2) smještena u glavi panorame, skreće zrake svjetlosti za 90° , a preko pužnog mehanizma (3) može se zaokrenuti po visini za $\pm 3-10^\circ$ (tisućitih). Kutomjerni mehanizam (4) omogućava okretanje glave panorame za 360° (neograničeno) u odnosu na nepokretni okular.

Dove prizma (6) smještena je u nosač (5), a preko osovine zupčanika-trkača (15) kinematski je vezana za zupčanike diferencijalnog mehanizma. Na taj se način ostvaruje okretanje Dove prizme oko svoje duže osi i s pravokutnom prizmom (2) omogućava panoramsko motrenje u krugu od 360° . Ona zaokreće sliku cilja za 180° po visini. Konstrukcijska izvedba Dove prizme, nastala od pravokutne ravnokrake prizme odsijecanjem kuta od 90° usporedo s hipotenuznom stranom, omogućava još jednu njenu osobinu. Zaokretanjem Dove prizme oko svoje duže osi, za određeni kut (na primjer $\alpha = 45^\circ$), slika cilja se zaokreće za dvostruko veći kut, tj. $2\alpha = 90^\circ$. (sl. 2).

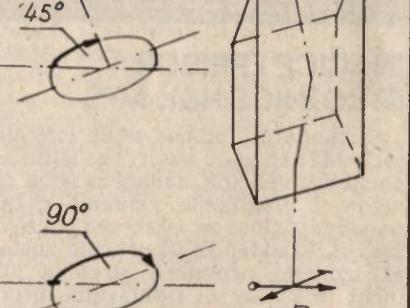
Pravokutna (2), Dove (6) i krovna prizma (8) čine preokretni sustav panorame i zajedno ostvaruju panoramsko — periskopsko motrenje i ciljanje.

Končanica (10) je providna staklena planarne ploča s izgraviranim ciljničkim označama i kutnim vrijednostima za ciljanje pri neposrednom i posrednom gadjanju.

Okular (11) je simetričnog tipa. Nepokretn je, a namješten na optičku jačinu od -0.5 do -1 dioptrijske.

KINEMATSKA JE OVISNOST ZUPČANIKA DIFERENCIJALA

Diferencijalni mehanizam je sustav zupčanika s kosim Zubima. Donji tanjurasti zupčanik (12) je nepokretan i čvrsto spojen s donjim tijelom panorame. Gornji tanjurasti zupčanik (14) ima čvrstu vezu s pužnim zupčanicom kutomjernog mehanizma (4) i glavom panorame i pokreće se zajedno s njima. Između tanjurastih zupčanika uzubljen je zupčanik — trkač (13) koji se slobodno okreće oko osovine (15), a preko osovine i nosača (5) nosi Dove prizmu (6). (sl. 4).

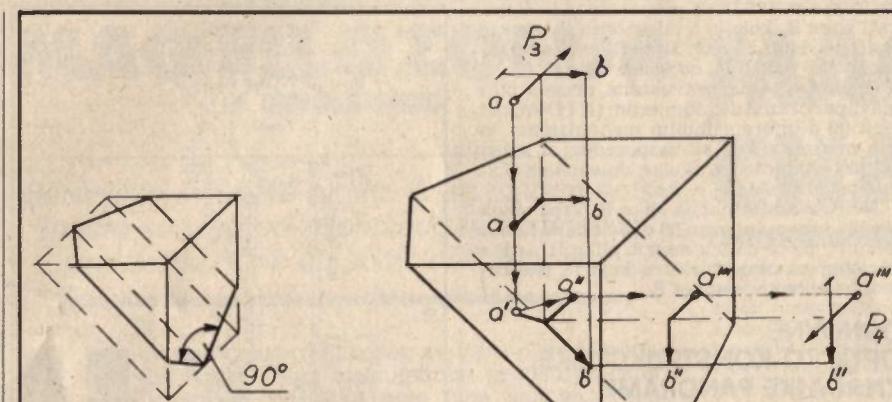
Sl. 1. Optičko — kinematska shema panorame

1 — zaštitno staklo, 2 — pravokutna prizma, 3 — visinski mehanizam (pužni prijenos), 4 — kutomjer (pužni prijenos), 5 — nosač, 6 — Dove prizma, 7 — objektiv, 8 — krovna prizma, 9 — zaštitno staklo, 10 — končanica, 11 — okular, 12, 13 i 14 — zupčanici diferencijalnog mehanizma, 15 — osovina zupčanika-trkača.

Objektiv (7) formira sliku cilja u svojoj žarišnoj ravni koja je obrnuta po pravcu i visini za 180° .

Krovna prizma (8) mijenja pravac i smjer svjetlosnih zraka za 180° po pravcu (a — a'')

i 90° po visini (b — b''), (sl. 3). Nastala je od pravokutne ravnokrake prizme odsijecanjem hipotenuzne strane pod kutom od 90° u obliku krova.

Sl. 3. Krovna prizma i njena značajka u zaokretanju slike

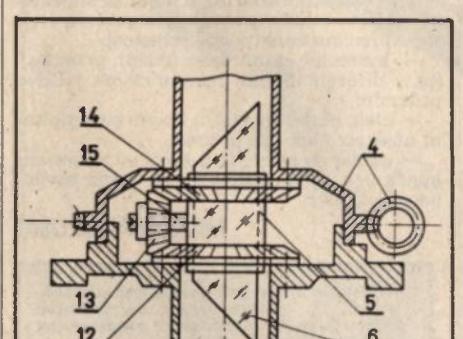
trkač okreće se oko svoje osovine (15), ali i po nepokretnom zupčaniku (12) oko okomite osi panorame, vodeći pritom i nosač (5) s Dove prizmom. Za koliko će se okreneti Dove prizma može se vidjeti iz kinematske ovisnosti zupčanika diferencijala i njihovog međusobnog prijenosnog odnosa, (sl. 5).

Ako se gornji zupčanik (14) okreće tanjencialnom brzinom V_t oko trenutačnog pola okretanja, točka D će u tom trenutku imati brzinu $V_d = 0$, a brzina točke T, osovine trkača (13), bit će prema planu brzina (sl. 5b) jednak V_t . To znači da će u točki G gornji pokretni zupčanik (14) i trkač (13) imati jednaku brzinu V_{max} , a u točki D, donji nepokretni zupčanik (12) i trkač (13) imat će također jednaku brzinu $V_d = 0$. Brzina se mijenja linearno između te dvije granične brzine, pa se iz sličnosti trokuta DGG' i DTT može odrediti brzina osovine zupčanika (13), odnosno točke T na udaljenosti r od trenutačnog pola D.

$$\frac{V_t}{r} = \frac{V_{max}}{2r}, V_t = \frac{V_{max}}{2}$$

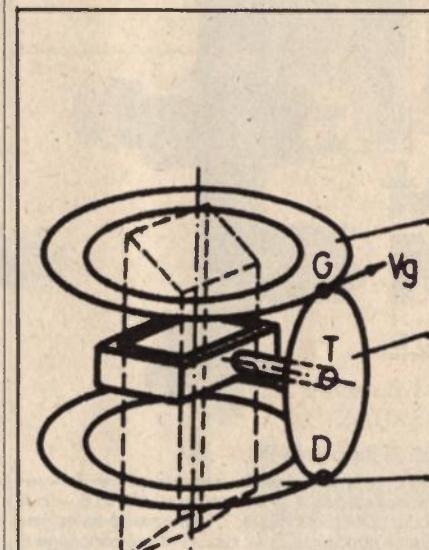
$$a \text{ to znači da je } V_t = \frac{V_s}{2}$$

Iz ovoga se može zaključiti da će se osovina (15) zupčanika — trkača (13), a time i Dove prizma s nosačem (5) okretati dvostruko brže od gornjeg zupčanika — trkača (13). To odgovara funkciji Dove prizme, jer se pri njenom zaokretanju za kut $\alpha/2$ slika motrenog predmeta zaokreće za kut α . Dove prizma se zaokrene za kut $\alpha/2$. To odgovara funkciji Dove prizme, jer se pri njenom zaokretanju za kut $\alpha/2$ slika motrenog predmeta zaokreće za kut α , a toliko je zaokrenuta i glava panorame s pravokutnom prizmom (2).

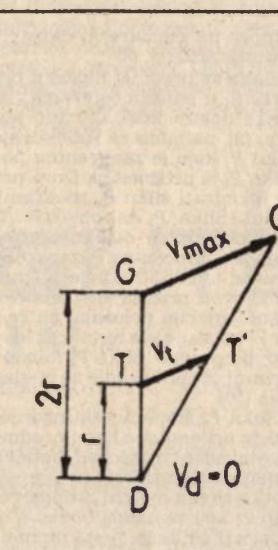

Sl. 4. Shema diferencijalnog mehanizma

4 — kutomjerni mehanizam, 5 — nosač, 6 — Dove prizma, 12 — donji tanjurasti zupčanik, 13 — zupčanik-trkač, 14 — gornji tanjurasti zupčanik, 15 — osovina.

a.

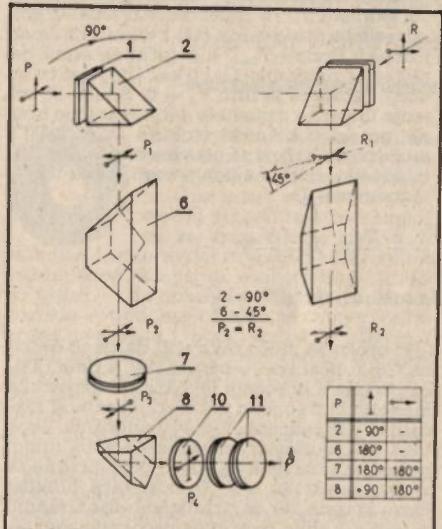

b.

Sl. 5. Kinematska ovisnost zupčanika diferencijala

FORMIRANJE Slike predmeta kroz optički sustav panorame

Sada se može objasniti hod zraka slike predmeta kroz optički sustav panorame od ulaza kroz zaštitno staklo (1) do izlaza iz okulara (11) za predmete koji su raspoređeni u krug od 360°. Za sve te predmete optički sustav panorame, odnosno njen preokretni sustav (pravokutna, Dova i krovna prizma) daje sliku iste orientacije kao i predmet u

Sl. 6. Formiranje slike predmeta kroz optički sustav panorame

odnosu na neprekretni okular, odnosno oko posmatrača, (sl. 6).

Kada se predmet nalazi u pravcu osi okulara, tj. u smjeru motrenja, iz predmeta P zrake dolaze kroz zaštitno staklo (1) i prizmu (2), potpuno se reflektiraju i formiraju sliku P₁ koja je zaokrenuta po visini za 90°. Slika P₁ je predmet za Dova prizmu (6) i ona će formirati sliku P₂ zaokrenuta za 180° po visini. Slika P₂ za objektiv (7) predstavlja predmet, pa će objektiv formirati sliku P₃ koja je u odnosu na P₂ zaokrenuta za 180° po pravcu i visini. Nadalje, slika P₃ je predmet za krovnu prizmu (8) i ona će izvršiti dalju transformaciju položaja, pa će formirati sliku P₄ koja se zaokrenula za još 90° po visini i 180° po pravcu. Slika P₄ nalazi se u žarišnoj ravni objektiva gdje se poklapa s koničnicom (10).

Slika P₄, koju ciljnik motri okularom (11), iste je orientacija kao i predmet P. To znači da navedeni raspored optičkih elemenata daje pravilnu sliku.

Ako se želi motriti predmet R (istog oblika kao P) koji se nalazi bočno u odnosu na položaj osi okulara, pod kutom od 90°, potrebno je zaokrenuti glavu panorame, odnosno pravokutnu prizmu (2) u pravcu predmeta R, koji ima istu orientaciju kao i predmet P. Pravokutna prizma (2) formirat će sliku R, čiji je položaj u usporedbi sa slikom P₄ zaokrenut za 90° po pravcu (R₁ ≠ P₁). Međutim, kako je glava panorame u mehaničkoj svezi s diferencijalnim mehanizmom u kojem se nalazi Dova prizma, prilikom zaokretanja glave panorame za 90°, Dova prizma će se zaokrenuti oko svoje okomite osi, po prav-

cu, samo za 45°. Dova prizma će tako formirati sliku R₂ koja je u odnosu na R₁ zaokrenuta po visini za 180°. Slika R₂ je iste orientacije kao i slika P₂, odnosno R₂ = P₂.

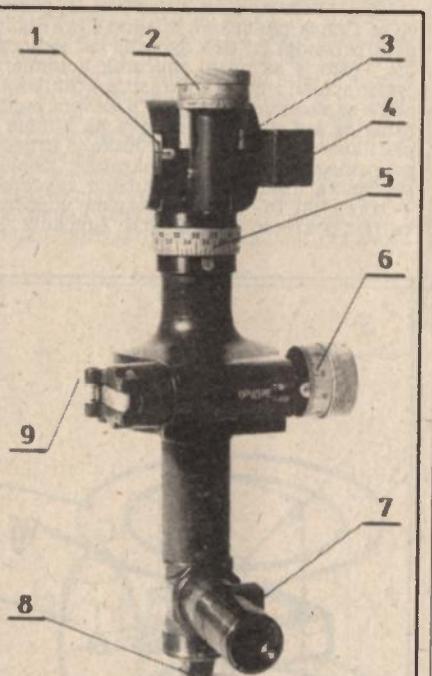
Očevđeno je da pravokutna prizma (2) u glavi panorame s kutomjerom (4) i Dova prizma (6) s diferencijalnim mehanizmom, za sve predmete koji su raspoređeni u krugu od 360° u odnosu na okular, daje uvijek sliku iste orientacije (R₂ = P₂).

Dalja transformacija slike R₂ kroz objektiv (7) i krovnu prizmu (8) obavit će se kao za sliku P₂, pa će ciljnik motriti sliku R₄ = P₄ u žarišnoj ravni objektiva koja je iste orientacije kao i predmet R.

OSNOVNE OPTIČKO-KONSTRUKCIJSKE ZNAČAJKE PANORAME

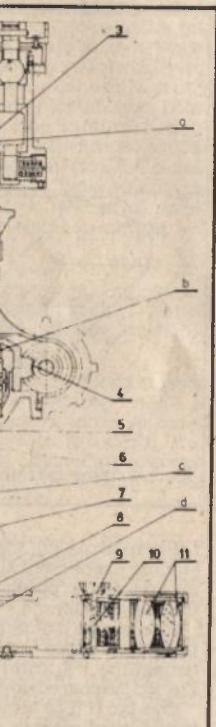
Panorama PG-1M (sl. 7) ima sljedeće optičko-konstruktivne značajke:

- vidno povećanje 4X,
- pole vida 10° 25' (ili 1-86 tisućitih),
- moć razdvajanja 26",
- promjer ulaznog otvora 16 mm,
- promjer izlaznog otvora (pupile) 4 mm,
- udaljenost izlaznog otvora 20 mm,
- periskopičnost 180 mm.

Sl. 7. Panorama PC - 1M

1 i 2 — bubanj i ploča visinske sprave, 3 — visinska sprava, 4 — mehanički ciljnik, 5 i 6 — bubanj i ploča kutomjera, 7 — prozorci za osvjetljenje koničnice, 8 — Zub utvrđivač panorame u daljinu, 9 — utvrđivač kutomjera.

Sl. 8. Presjek panorame M56

a — glava panorame sa visinskim mehanizmom, b — kutomjer sa diferencijalnim mehanizmom, c — tijelo panorame, d — okularna cijev, 1 — zaštitno staklo, 2 — pravouga prizma, 3 — pužni prijenos visinske sprave, 4 — pužni prijenos kutomjera, 5 — nosač Dove prizme, 6 — Dove prizma, 7 — objektiv, 8 — krovna prizma, 9 — prozorci za osvjetljenje koničnice, 10 — koničnica, 11 — okular, 12 i 14 — donji i gornji tanjurasti zupčanik, 13 — zupčanik-trkač, 15 — osovinu trkača.

Glavni sklopovi panorame su slijedeći:
 — glava panorame (a), u kojoj su smješteni zaštitno staklo, pravokutna prizma i visinski mehanizam (pužni prijenos);
 — kutomjer panorame (pužni prijenos), (b), s diferencijalnim mehanizmom i Dove prizmom;
 — tijelo panorame (c), u kojem su smješteni objektiv i krovna prizma;
 — okularna cijev (d), u kojoj su smješteni koničnici sa prozorcima za njeno osvjetljenje i okular.

MARKO PARIZOSKI

*periskop — grčki (peri-oko, kod: skopeo-gledati) — optička sprava za motrenje predmeta koji se nalaze izvan neposrednog područja motrenja.

*panorama — grčki (par — sve, hora — vidi, horama — prizor) — lik prostora koji se vidno obuhvaća bez pomicanja glave; optička sprava koja omogućava motrenje u krugu od 360° po pravcu, a da pritom okular ostane neprekretan.

*Dova (prizma) — engl. (dove — golub, golubica), dove-tail: spajanje u strojarstvu na lastin rep (golubičin rep). Oblik prizme asocira na oblik lastinog, golubičinog repa.

Na slici 8 prikazan je konstruktivni crtež panorame u presjeku, gdje se mogu vidjeti stvarni međusobni razmještaj elemenata optičkog sustava i spojevi mehaničkih dijelova i mehanizama koji omogućuju korištenje panorame tijekom ciljanja i mjerjenja kutnih rastojanja.

MAG FILOZOFIJA

Baterijske svjetiljke tvrtke »Mag Instruments« nešto su više od uspješnog industrijskog proizvoda. One su sociološki fenomen.

U drugom nastavku našeg serijala o izradevinama tvrtke »Mag Instruments« predstavit ćemo baterijske svjetiljke koje čine osnovicu proizvodnog programa.

Riječ je o prijenosnim sustavima s vlastitim izvorom napajanja koji su se kvalitetom nametnuli svjetskom tržištu i milijunima korisnika raznih profila. Pregnućem tvorca »MAG filozofije« (poslovne doktrine u kojoj jedino kvaliteta, kvaliteta i samo kvaliteta stvara tržiste, ali i potrebe kupaca) gospodina Antiona Maglice, porijeklom Hrvata, baterijske svjetiljke sa zaštitnim znakom stiliziranog pantera postale su nešto više o utilitarnog predmeta svakodnevice. Postale su sociološki fenomen. Potkrepu ove, upravo nevjerojatne (ali ne i reklamne teze), nalazimo, između ostalog, i u činjenici da je termin **flashlite** (uobičajeni naziv za baterijsku svjetiljku) u američkoj inačici engleskog jezika tijekom posljednjih tridesetak godina, koliko postoje MAG svjetiljke, zamjenjen novim — **maglite**. Semanticno poštovane je proizvoda uopće s imenom pojedinog proizvoda (situacija u kojoj je svaki deterdžent Radion ili gdje je svaka mineralna voda Radenska) znakovito je za industrijski slabije razvijena društva. Istovremeno, to je vrlo rijedak fenomen, pravo čudo, u industrijski razvijenim društvima.

Baterijska svjetiljka Mag Chager s najvećom svjetlosnom učinkovitošću (32.000 luxa) definitivno je najjači sustav umjetne rasvjete. Veličinom ne odskoče od standardnih MAG svjetiljki (veličina je identična baterijskim svjetiljkama Mag-lite s tri munjine). Standardna oprema ovog »prijenosnog svjetionika« je Mag Charger akumulator, adapter za struju 220/110 V, odnosno za automobilski akumulator (12 V) i nosač za punjenje.

MINI MAG LITE

Sa svega dva AA uloška munjine od 1,5 V kostruktori tvrtke »Mag Instruments« uspjeli su izraditi dimenzijama jednu od najmanjih profesionalnih baterijskih svjetiljki, koja učinkovitošću nadmašuje sve slične izradevine (70 puta je jača od svih dosadašnjih baterijskih svjetiljki istih dimenzija i izvora napajanja). »Mini Mag Lite« nalazi se u operativnoj uporabi u mnogim vojskama svijeta. Praktičnost i svjetlosna snaga omogućuju njezinu ugradnju na snajperske puške i ostalo osobno pješačko oružje (pištolj i revolver). Osim toga, odvrtanjem i odvajanjem glavice svjetiljke i njenom montažom na tijelo može postati izvor svjetla visokog intenziteta ili sijalica.

MINI MAGLITE®

»A-S-T-I-M«

Poduzeće za trgovinu, turizam i ugostiteljstvo p.o.
ZAGREB, Donji prečac 9, tel: 041/229-693

SOLITAIRE

Najmanja baterijska svjetiljka »Mag Instrumentsa«. Pogon je jedna AAA munjina snaga 1,5 V. Konstruirana je kao privjesak za ključeve, a u nedostatu jače pokazat će sve prednosti MAG svjetila.

PRODAVAONICE U HRVATSKOJ KOJE PRODAJU MAG-LITE SVJETILJKE:

Vatrotehna, Marticeva 14b, Zagreb, tel: 041/411-231, 411-813
Vatrotehna, Štrosmajerova 2, Rijeka, tel: 051/424-526, 424-496
Electronic Shop Holer, R. Končara 122, Zagreb, tel: 041/315-110

Plus, Deželićev prilaz 17, Zagreb, tel: 041/277-060
Mach, Trakošćanska 26, Zagreb, tel: 041/339-662
Eurosport, Šubićeva 29, Zagreb, tel: 041/448-499
Autogumi Shop, Koroška 7, Zadar, tel: 057/435-128

TENKOVI ZA 21. STOLJEĆE

Dostignuća suvremene tehnologije, i njezine primjene u borbenim uvjetima, zahtijevalo je napuštanje klasične koncepcije tenka s kupolom, te nametnulo potrebu za laksim borbenim vozilima s vanjskom nadgradnjom oruđa ili ugradnjom iznad tijela vozila.

Korisnici borbenih tenkova postavljaju sve strožije uvjete glede osiguranja posade i brze zamjene oštećenih dijelova tenka. Što se tiče oklopne zaštite, uvijek se traži kompromisno rješenje, jer treba uskladiti zahtjeve koji se odnose na debljinu oklopa, pokretljivost, paljbenu moć i cijenu.

U dostignuća suvremene tehnologije spada čitav niz zaštitnih mjera, od otkrivanja, izbjegavanja i identifikacije, do sposobnosti izdržavanja udara pancirnog projektila. Sve ove mjere se mogu primijeniti i kod konstrukcije novih tenkova s jeftinijim kompromisnim rješenjima gleda pokretljivosti, paljbene moći i cijene.

Napušta se klasična koncepcija tenka s kupolom, a prihvata se koncepcija s laksim vozilom, s vanjskom ugradnjom oruđa ili ugradnjom iznad tijela vozila. Dalje će se kao uvjet postavljati veća paljbena moć tenkovskog naoružanja protiv neprijateljskih tenkova i helikoptera.

U bliskoj budućnosti prednost će još uvijek zadržati top visokog tlaka, iako će biti potrebno povećati kalibr i uvesti nove tipove streljiva.

Zbog osiguranja veće vjerojatnosti opstanka posade i »popravljivosti« oštećenog vozila, bit će potrebno osnovno naoružanje ugraditi tako da se volumen tenka bitno smanji. Ugraditi će se i uređaj za automatsko punjenje topa iz spremnika koji može biti potpuno odvojen od borbenog odjeljenja tenka, njegove posade i vitalnih dijelova. Veliki utjecaj na djelotvornost borbenog tenka ima i njegova sposob-

nost da u svako vrijeme i na svakom mjestu bude borbeno spreman.

TEMELJI KONCEPCIJE BUDUĆIH KONSTRUKCIJA TENKOVA

Postoje tri odstupanja od klasične konstrukcije tenkova, zbog bolje uporabe nove tehnologije izrade dijelova i poboljšanja borbenih značajki tenka.

Prvo je napuštanje razmještaja članova posade u dvije razine (zapovjednik tenka i operator su smješteni na razini koja je iznad razine smještaja vozača) i usvajanje razmještaja članova posade na približno istoj razini. Time se postiže smanjivanje borbenog odjeljenja tenka za 30%.

Drugo, top ili zadnji dio topa (zadnjak i prostor za trzanje i okretanje topom) moraju biti izvan borbenog odjeljenja tenka. Time se smanjuje širina tenka za približno 30%, a kombinacijom smanjivanja ovih dviju veličina (visine i širine) došlo bi do smanjivanja površine prednjeg dijela borbenog odjeljenja tenka za 50%, a to je najoklopljeniji dio tenka. Na taj način, za dati broj članova posade i datu masu i strukturu oklopa, zaštitu prednjeg dijela tenka bi se mogla povećati i do 100%. Nasuprot tomu, za dati stupanj zaštite, prednji dio borbenog odjeljenja tenka bi mogao imati manju masu za 50%, a na bokove tenka bi se mogao postaviti dodatni oklop ili bi se mogao pojačati krov tenka zbog razvoja ubojnih sredstava koja napadaju tenk s gornje strane.

Treće, uvođenje uređaja za automatsko punjenje topa s daljinskim upravljanjem, koji mora biti vrlo pouzdan i

siguran, kako bi prestala potreba za ručnim punjenjem topa.

NAORUŽANJE

Najveća promjena u konstrukciji budućeg tenka je vanjska ugradnja topa.

Jedna od varijanti je ugradnja na vrhu male kupole za dva člana posade, a druga je ugradnja na okretnom postolju s daljinskim upravljanjem. Ovakom ugradnjom je smanjena površina tenka kao cilja. Omogućen je i smještaj posade u manji prostor koji se može bolje zaštiti, a vozač je oslobođen psihološkog opterećenja izoliranosti.

Vanjskom ugradnjom topa odvaja se streljivo od posade. Nekoliko je zemalja u svijetu već izradilo prototipove ovakvih tenkova. Međutim, vanjska ugradnja topa ima i svoje nedostatke: veća je ukupna visina tenka i tenk je manje kompaktan. Ovaj nedostatak može u budućnosti postati i prednost, kada poraste opasnost od napada na tenkove iz zraka, djelovanjem pancirnih projektila u krov tenka. Tada će koristiti vanjska ugradnja topa za postavljanje dopunskog krova, koji bi predstavljao slojevit oklop za zaštitu borbenog odjeljenja tenka.

Tako se neće povećati ukupna visina tenka, a moći će se koristiti već ugrađeni optički uređaji za kružno motrenje iz tenka. Nedostatak vanjske ugradnje topa je, što njegova funkcija ovisi o pravilnom funkcioniranju automata za punjenje topa. Zbog toga se kao optimalno rješenje nameće vanjska ugradnja topa na niskoj kupoli s minimalnom površinom prednjeg dijela.

Osnovno naoružanje će imati isti kalibr koji danas imaju najveći tenkovski topovi (120 i 125 mm), jer će povećana oklopna zaštita zahtijevati relativno velike kalibre topova, iako je učinkovitost pancirnih potkalibarnih projektila velika. U zadnje vrijeme neki tipovi tenkova (M60A2, MBT 70 i AMX30) bili su naoružani lanserima vodenih raket, ali se od toga odustalo u korist topova koji su jeftiniji po jednom projektu i nadmoćniji su u djelovanju neposrednom paljboru (veća brzina gadanja).

Naoružanje tenkova vodenim raketama može biti kao komplementarno naoružanje za djelovanje protiv ciljeva koji su zaklonjeni. Tenkove s vanjskom ugradnjom topa ili kupolom s malom površinom prednjeg dijela bit će vrlo teško otkriti i pogoditi. Njih treba gadati u gornji dio posrednom vratrom vodenim raketama ili projektilima koji se navode u završnom razdoblju leta.

Osim toga, opći trend u razvoju tenkovskih topova usmjeren je na povećanje početne brzine od koje ovisi i povećanje probognosti.

Početna brzina projektila može se povećati na račun većeg odnosa pogonskog punjenja prema masi projektila i uporabom snažnijih pogonskih punjenja (»putujućeg punjenja«), što povećava početnu brzinu pancirnog potkalibarnog projektila s 1500 m/s na 2200 m/s (primjenjuje se u SAD). Već smo ranije pisali da se početna brzina projektila bitno može povećati i uporabom topa s tekućim pogonskim punjenjem, ali to nije do kraja tehnološki rješeno.

Veće početne brzine dale bi položenju putanja i kraće vrijeme leta projektila, pa bi se zbog toga mogao uporabljavati jednostavniji i jeftiniji sustav za upravljanje paljborom.

POGONSKI UREĐAJ

Prevladava mišljenje da tenkovski motori moraju biti dizel, a ne karburatori, rotacijski i plinske turbine.

Relativno jednostrani i kompaktни dizel-motori (kao što su MTU-833 i CV8 »condor« tvrtke »Rolls Royce«) su najbolji za tenkove.

Plinske turbine mogu biti konkurenčne samo ako im se potrošnja goriva smanji.

Specifična snaga suvremenih tenkova je dovoljno velika za vožnju po prosječno neravnom zemljištu.

Međutim, veća specifična snaga ten-

Sl. 1.
Koncept UDES 11 s nepomičnim topom.

Sl. 2.
Koncept UDES 19

Sl. 3.
Koncept UDES 17 s topom podignutim u položaj za gađanje. U prevoznom položaju topa, UDES 17 nalikuje na UDES 11.

je ugraden tako da se ispaljivanje projektila može izvoditi iz nepokretnog položaja (kao kod tenka UDES 11) ili se top može pokretati po visini i pravcu na jednom okretnom postolju (kao kod koncepcije UDES 19). UDES 17 ima nisku siluetu, veliku brzinu gadanja i slobodu pokretanja topa u odnosu na tijelo tenka. Sve tri koncepcije imaju puno zajedničkih značajki. Razmještaj članova posade je isti: zapovjednik na desnoj strani tenka, a operator i vozač jedan iza drugog na lijevoj strani, imaju identične optičke sustave i iste upravljačke uređaje. To su dakle tenkovi s tri člana posade, kojima može upravljati bilo koji od njih.

Zapovjednik tenka i operator imaju stabilizirane optičke sustave u svojim kupolama i komande koje im omogućuju da svaki od njih može otvarati paljbu i upravljati vožnjom.

Koncepcije su identične po kalibru topa, a streljivo je smješteno u dva odvojena spremnika u zadnjem dijelu šasije, gdje je mala vjerojatnost oštećenja tenka. Tenkovi UDES 11, 17 i 19 imaju još neka zajednička tehnička rješenja sa tenkom -S-: motor i transmisijska su smješteni u prednjem dijelu tenka, ventilator i hladnjak u zadnjem dijelu, a gorivo u prednjem dijelu tenka.

Sa svojim nepokretnim topom, UDES 11 je najkompaktniji i najjednostavniji. Ima jednostavan automat za punjenje topa i veliku brzinu paljbe. Površinu prednjeg dijela tenka moguće je smjeriti ugradnjom topa sa strane tijela tenka, čime se štedi prostor koji zauzima cijev topa u borbenom odjeljenju tenka. Međutim, za ovakvo rješenje bio potreban komplikiraniji sustav punjenja streljivom. UDES 19 je jedina od tri koncepcije koja ima vanjski top. Temeljni problem ove koncepcije je konstrukcija automata za punjenje topa koji će prenositi streljivo iz spremnika u zadnjem dijelu tenka do zadnjaka topa.

Sustav je konačno prihvaćen (sl. 2), ispitani je i zadovoljavajuće je izdržao vjerojatna borbena oštećenja. Streljivo je smješteno u dva spremnika u zadnjem dijelu tenka i odvojeno je od borbenog odjeljenja. Za punjenje topa, metak se postavlja u okloppljenu cijev, pričvršćenu za »viljušku« na prstenastom postolju mini-kupole. Zatim se »viljuška« podiže iz tog položaja i donosi okloppljenu cijev u položaj za punjenje topa.

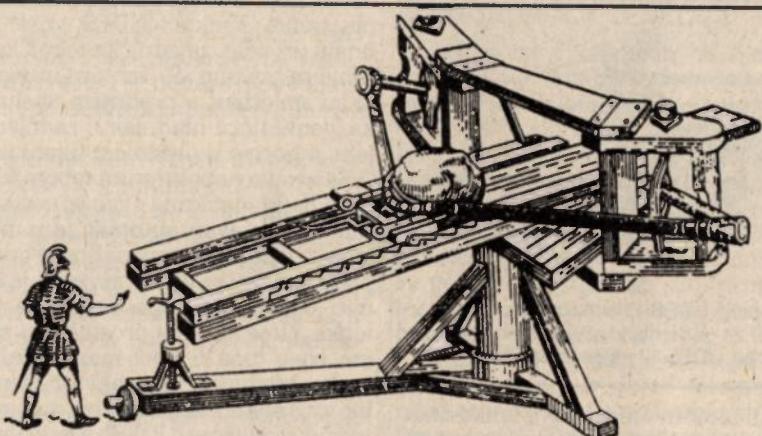
MATO RAGUŽ

(nastavit će se)

GOSPODARI BOJIŠNICE

Prvi počeci razvoja topništva sežu daleko u prošlost. U ondašnjim ratovima različita plemena i narodi počeli su primjenjivati utvrde, te se pojavila potreba da se utvrde razruše i uništi živa sila u kojima se ona nalazila.

Pojava topništva vezana je s početkom primjene fortifikacija — utvrda. Kada su u mnogobrojnim ratovima različita plemena i narodi počeli primjenjivati utvrde, pojavila se potreba da se ut-

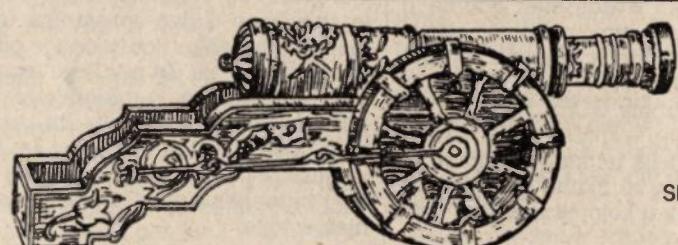
Sl. 1. Balista

vrde razruše i uništi živa sila u kojima se ona nalazila.

Bacačke naprave od prije dvije tisuće godina (sl. 1) predstavljaju prva

početka XIV. pa do sredine XIX. stoljeća.

U početku su topnička oruđa imala drvene cijevi ojačane željeznim obro-

Sl. 2. »Gafonica« Haubica

Sl. 3. Poprečni presjek cijevi topničkog oruđa
1-polje, 2-žljeb, 3-kalibr,
4-bok, 5-dubina žljeba

čima, ali se ubrzo prešlo na mnogo otpornije cijevi od lijevanog željeza i bronce. (sl. 2).

Kanal cijevi ovih oruđa je gladak, cijev se punila sprjeda crnim barutom i kuglama od olova, bronce ili željeza, zvanim »dulad«. Čude nije imalo unutrašnjeg punjenja i djelovalo je neposrednim udarom. Domet je jedva dostizao par stotina metara.

O preciznosti ciljanja i ubojnoj moći nije bilo ni govora. Najvažije je bilo psihološko djelovanje, grmljavinu koja je pratila opaljenje takvog oruđa.

Elevacija cijevi davana je pomoću drvenih podmetača, a oruđa nisu imala ciljnih sprava.

Izrada oruđa bila je individualna, pa je vladalo veliko šarenilo kalibra i rješenja uopće.

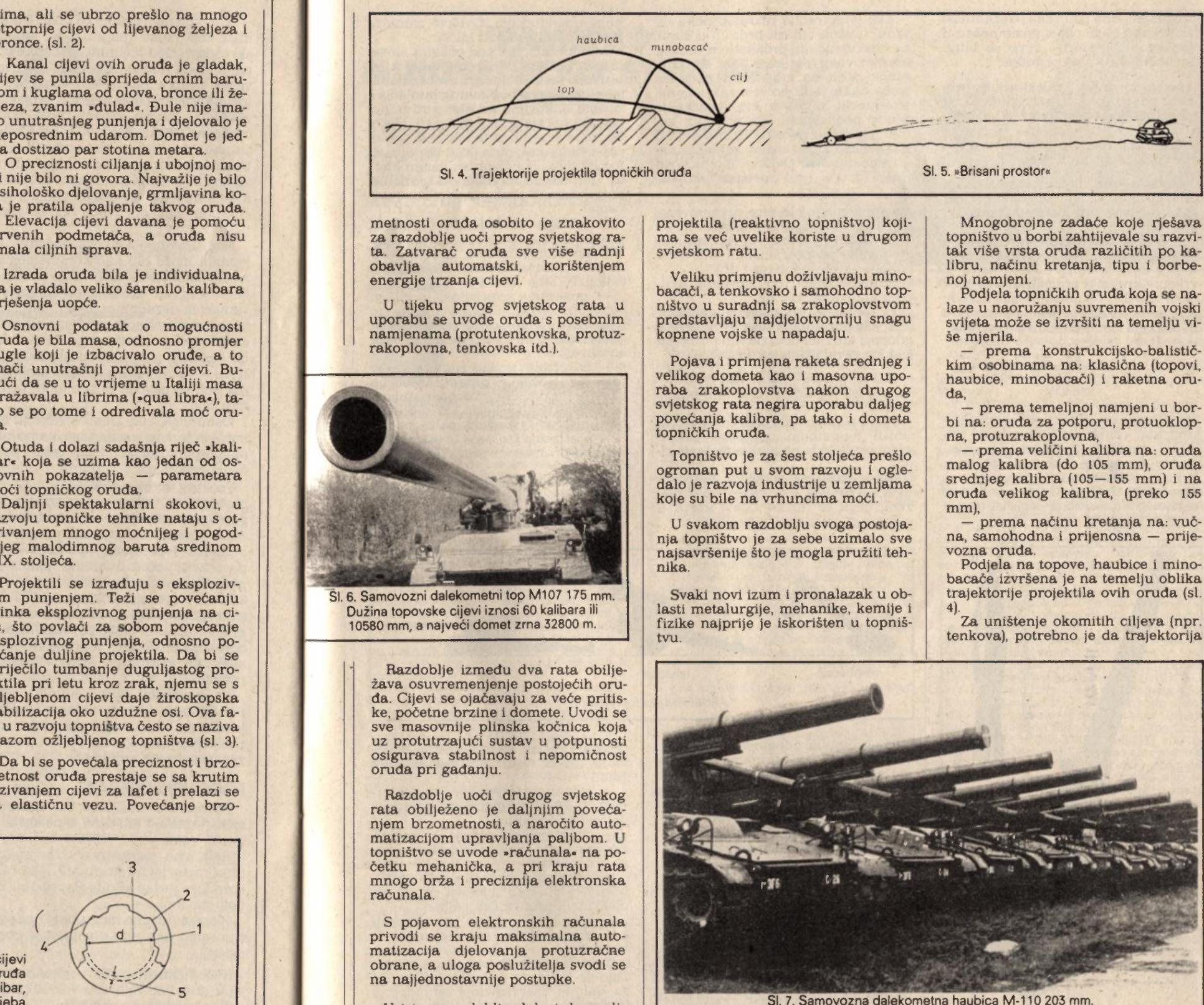
Osnovni podatak o mogućnosti oruđa je bila masa, odnosno promjer kugle koji je izbacivalo oruđe, a to znači unutrašnji promjer cijevi. Budući da se u to vrijeme u Italiji masa izražavala u librima (»qua libra«), tako se po tome i određivala moć oruđa.

Otuda i dolazi sadašnja riječ »kalibr« koja se uzima kao jedan od osnovnih pokazatelja — parametara moći topničkog oruđa.

Daljnji spektakularni skokovi, u razvoju topničke tehnike nataju s otkrivanjem mnogo moćnijeg i pogodnijeg malodimognog baruta sredinom XIX. stoljeća.

Projektili se izraduju s eksplozivnim punjenjem. Teži se povećanju učinka eksplozivnog punjenja na cilju, što povlači za sobom povećanje eksplozivnog punjenja, odnosno povećanje duljine projektila. Da bi se sprječilo tumbanje duguljastog projektila pri letu kroz zrak, njemu se s ožljebljrenom cijevi daje žiroskopska stabilizacija oko uzdužne osi. Ova faza u razvoju topništva često se naziva i fazom ožljebljene topništva (sl. 3).

Da bi se povećala preciznost i brzometnost oruđa prestaje se sa krutim vezivanjem cijevi za lafet i prelazi se na elastičnu vezu. Povećanje brzo-

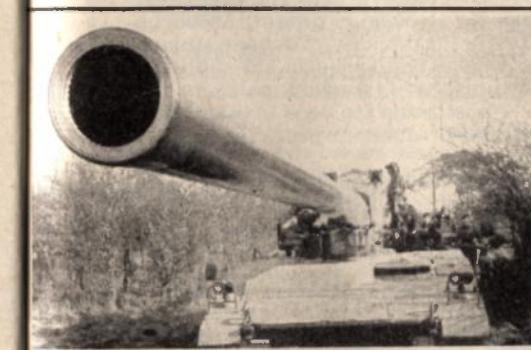

Sl. 4. Trajektorije projektila topničkih oruđa

Sl. 5. »Brisani prostor«

metnosti oruđa osobito je znakovito za razdoblje uoči prvog svjetskog rata. Zatvarač oruđa sve više radnji obavlja automatski, korištenjem energije trzanja cijevi.

U tijeku prvog svjetskog rata u uporabu se uvode oruđa s posebnim namjenama (protutenkovska, protuzrakoplovna, tenkovska itd.).

Sl. 6. Samovozni dalekometni top M107 175 mm.
Dužina topovske cijevi iznosi 60 kalibara ili
10580 mm, a najveći domet zrna 32800 m.

projektila (reaktivno topništvo) koji ma se već uvelike koriste u drugom svjetskom ratu.

Veliku primjenu doživljavaju minobacači, a tenkovska i samohodno topništvo u suradnji sa zrakoplovstvom predstavljaju najdjelotvorniju snagu kopnene vojske u napadaju.

Pojava i primjena raketa srednjeg i velikog dometa, kao i masovna uporaba zrakoplovstva nakon drugog svjetskog rata negira uporabu daljeg povećanja kalibra, pa tako i dometa topničkih oruđa.

Topništvo je za šest stoljeća prešlo ogroman put u svom razvoju i ogledalo je razvoja industrije u zemljama koje su bile na vrhuncima moći.

U svakom razdoblju svoga postojanja topništvo je za sebe uzimalo sve najsvršenije što je mogla pružiti tehnika.

Svaki novi izum i pronađenak u oblasti metalurgije, mehanike, kemijske i fizike najprije je iskorišten u topništvu.

Sl. 7. Samovozna dalekometna haubica M-110 203 mm.
Dužina cijevi iznosi 25 kalibara ili 5140 mm, a najveći domet ispaljenog zrna 16900 m.

Mnogobrojne zadaće koje rješava topništvo u borbi zahtijevale su razvijati više vrsta oruđa različitih po kalibru, načinu kretanja, tipu i borbenoj namjeni.

Podjela topničkih oruđa koja se naže u naoružanju suvremenih vojski svijetlja može se izvršiti na temelju više mjerila.

— prema konstrukcijsko-balističkim osobinama na: klasična (topovi, haubice, minobacači) i raketna oruđa,

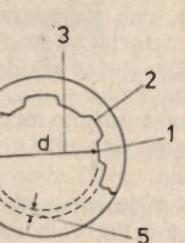
— prema temeljnoj namjeni u borbi na: oruđa za potporu, protuoklopna, protuzrakoplovna,

— prema veličini kalibra na: oruđa malog kalibra (do 105 mm), oruđa srednjeg kalibra (105–155 mm) i na oruđa velikog kalibra, (preko 155 mm),

— prema načinu kretanja na: vučna, samohodna i prijenosna — prijevozna oruđa.

Podjela na topove, haubice i minobacače izvršena je na temelju oblika trajektorije projektila ovih oruđa (sl. 4).

Za uništenje okomitih ciljeva (npr. tenkova), potrebno je da trajektorija

Sl. 3. Poprečni presjek cijevi topničkog oruđa
1-polje, 2-žljeb, 3-kalibr,
4-bok, 5-dubina žljeba

projektila bude položena (»rezantna«) (sl. 5) kako bi se cilj sigurno našao u »brisanom prostoru«, čime se bitno povećava sigurnost pogotka.

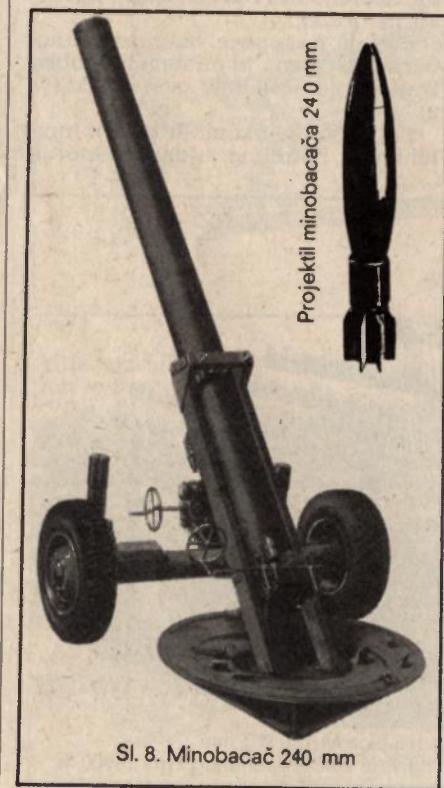
Leteći ovakvom trajektorijom projektil udara u oklop pod kutom koji malo odstupa od 90°, čime se smanjuje opasnost od »rikošeta« (sklizanja projektila po oklopu), a povećava vjerojatnost probora oklopa.

Ovakva trajektorija je svojstvena projektilima velike početne brzine, kakve su u stanju ostvariti oruda koja zovemo topovima (sl. 8).

Topovi su topločni strojevi izuzetno velikog učinka. Ako za primjer uzmeмо pt top 100 mm T-12 kod kojeg je vrijeme kretanja projektila kroz cijev približno 0,01 (S) masa potkalibernog projektila 4,3 kg i početna brzina 1575 m/s, vidjet ćemo da je njegov učinak:

$$N = \frac{m V_0^2}{2 t} = \frac{4,3 \cdot 1575^2}{2 \cdot 0,01 \cdot 1000} = 553 \text{ kN}$$

što je jednako učinku najvećih hidrocentrala. Velike sile koje nastaju prilikom opaljenja zahtijevaju odgovarajuće dimenzije sklopova i dijelova, kako sa stanovišta čvrstoće, tako i sa stanovišta stabilnosti i nepomičnosti u toku gadanja, zbog čega su topovi najteža topnička oruđa.

Projektil minobacača 240 mm

Sl. 9. Podjela topništva

Zbog manjih punjenja imamo niži tlak u cijevi, a tako i manja naprezačna elemenata oruđa, pa su haubice dva i više puta lakše od topova istog kalibra. Domet suvremenih haubica kreće se u granicama od 15 do 20 km.

Imamo oruđa koja po svojim značajkama spadaju i u topove i u haubice.

Tako na primjer ruska »top-haubica« 152 mm ima maksimalnu elevaciju 65° a cilja s 13 različitim punjenja, ima maksimalnu početnu brzinu 655 m/s i domet 17.230 m.

Za ciljanje ukopanog protivnika, ciljeva u uličnim borbama, šumama, na kršovitom zemljištu, a na relativno malim udaljenostima potrebno je oruđe koje cilja moćnim eksplozivnim punjenjem i izuzetno zakrivilje-

nom trajektorijom. Ovakve zahtjeve ispunjava minobacač (sl. 8).

Minobacač cilja pod velikim elevacijama (do 80°) teškim minama, a relativno malim početnim brzinama (80–200 m/s). Zbog malog punjenja i niskim tlakovima svi elementi minobacača su relativno laki i mali. Minobacač je desetak puta lakši od haubice i dvadesetak puta lakši od topa istog kalibra. Jednostavan, lagan i jefitin, minobacač predstavlja jedno od najpogodnijih oruđa za gerilsko ratovanje.

Prema tome, haubice prvenstveno služe za uništavanje zaklonjenih ciljeva, skloništa osmatračnica, ali i za djelovanje po površinskim ciljevima (kolone, zapovjedništva i dr.).

Haubice ciljuju tzv. gornjom grupom kutova od 45–70°.

Za jedan te isti projektil haubica ima više početnih brzina, jer ima mogućnost korištenja različitih punjenja (čak do 13 različitih kombinacija).

Dakle, postoji mogućnost da se jedan te isti cilj uništi različitim punjenjima.

No, u ciljanju važi pravilo da se cilj uništi najmanjim mogućim punjenjem jer je tada najmanje trošenje cijevi.

Masa najvećeg punjenja kod haubica ne prelazi 15% mase projektila, zbog čega se dužine cijevi kreću u granicama od 20 do 30 kalibara.

U razvoju suvremenih topničkih oruđa javljuje se slijedeće smjernice:

- povećanje dometa, kao posljedica povećavanja dubine borbenog potreka i dubine ciljeva na bojištu;

— povećanje preciznosti s ciljem da se poveća učinkovitost ciljanja, što osigurava veću pouzdanost izvršenja borbe zadaće uz što manji utrošak streljiva;

— povećanje brzine gadanja, zbog toga što se očekuje dinamična borba s brzim promjenama borbene situacije, pojava brzih ciljeva, što zahtijeva brzu pripravu i početak paljbe;

— postizanje što veće učinkovitosti na cilju primjenom posebnih projektila;

— povećanje manevarske sposobnosti, kao posljedica brze promjene situacije u suvremenoj borbi, što zahtijeva brzo premještanje vatrenog

"PAMETNO" MINOBACACKO STRELJIVO

Projektili ovog tipa ispaljuju se iz minobacača kalibra 81 mm, dometa 1,5 do 4,5 km kao i svaka druga minobacačka mina, ali se na oklopno sredstvo sama navodi radi čega je opremljena radarem koji radi u milimetarskom području.

MERLIN je spremjan za lansiranje.

Takov način napadaja usložio bi umnogome dosad razvijena sredstva i znatno ih poskupio.

Međutim, imamo odgovor i na ovo pitanje. Riječ je o sredstvima koja su u nas malo poznata. To su »SMART« (»pametni«) projektili koji se ispaljuju, vjerovali ili ne – iz minobacača. Nalime, kod ovog streljiva dobitak je višestruk, a to je:

— povećanje domet učinkovitosti sredstava na daljine preko 4 km;

— primjenjuje se pravi scenarij napadaja odozgo;

— oklopna sredstva neprijatelja možemo gadati iako se nalaze iza nekog prirodnog ili vještačkog zaslona, što dosad nije bio slučaj;

— pri gadanju neprijatelja nije neophodno osigurati optičku vidljivost sredstva koje se gada, a time smanjujemo mogućnost da nas neprijatelj vidi i djeluje po nama.

— povećali smo učinak iznenadenja, jer djelujemo neочекivano, a neprijatelj ne može otkriti mjesto s kojeg je gadan i dolazi do velikog psihičkog opterecenja posade tenkova, a moguće je i nastupanje panike, te je postrojba razbijena,

— dobili smo jeftinije sredstvo od mnogih do sada razvijenih protuoklopnih sustava,

— ova sredstva gotovo da i nije potrebno održavati.

Drugo mjerilo koje ćemo ovdje spomenuti je scenario napadaja samog sredstva.

Sredstva koja se danas najviše koriste u protuoklopnjoj borbi, a to su ručni bacaci, ručni raketni bacaci, bestrajnja oruđa i druga, uglavnom koriste scenarij »izravnog napadaja« ili drugim riječima u cilj udaraju pod najmanjim kutom u odnosu na crtu optičke vidljivosti (ciljanja).

Međutim, ako promatramo neko oklopno sredstvo, odnosno deblinu njegovog oklopa, vidjet ćemo da je on zapravo najdeblji s čeonim stranama, nešto je tanji s bočnim stranama, odzada je još tanji (ako ga uopće ima), a s gornje strane je zapravo najtanji.

Netko će reći – »Gadaj ga tamo gdje je najtanji«. Iz takvog razmišljanja proizašao je novi scenario napadaja na oklopna sredstva i zove se »napadaj odozgo« (top-attack). Za ovaku vrstu napadaja izradena su sredstva koja lete vodoravnom putanjom, a bojna glava im je postavljena pod nekim kutom na uzdužnu os tako da kumulativni mlaz kroz oklop prodire kao da je tenk ili drugo oklopno sredstvo pogodeno odozgo.

Sad nam se nameće pitanje: »Zašto glumiči napadaj odozgo, a stvarno ne gadati odozgo?«

ovo streljivo je jednostavno za rukovanje i ne zahtijeva posebnu izobrazbu poslužitelja minobacača i posebno uvježbanje itd.

Opišimo sad neka sredstva koja su ušla u operativnu primjenu u vojskama Zapadne Europe.

Prvo streljivo ove vrste koje se je pojavilo, bilo je MERLIN u Velikoj Britaniji. To je projektil koji se ispaljuje iz minobacača kalibra 81 mm i dometa je od 1,5 do 4,5 km. Ispaljuje se kao i svaka druga minobacačka mina, ali se na oklopno sredstvo sama navodi radi čega je opremljena radarem koji radi u milimetarskom području (94GHz). Jedina zadaća posade je ispaljiti minu prema oklopnim sredstvima neprijatelja, a mina se sama brine o pogotku. Kao izvor energije sustava za samovodenje koristi termičku bateriju koja se uključuje pri opaljenju i osigurava potrebnu energiju za sve vrijeme leta do susreta s ciljem. Pakira se u hermetiziranu cijev, a proizvođač (British Aerospace Dynamics) jamči rok uporabe od 10 godina. Ovom streljivu točnost navođenja ne smanjuje magla, kiša, noć, a niti jako sunce, kao niti dim koji neprijatelj koristi za zadimljavanje – dake djeluju u svim vremenskim uvjetima.

Švedski SSAB Missiles AB je razvio »SMART« streljivo pod nazivom STRIX kalibra 120 mm u dvije inačice – dometa 4,5 i 7,5 km. Ova mina teži 17,8 kp, a načelo djelovanja bojne glave joj je Hopkinsonov učinak (razara unutrašnji dio oklopa na sitne fragmente velike brzine koji mehanički uništavaju sve pred sobom). Glava za samovodenje je IC i razolucije 1°K, što drugim riječima znači da razlikuje tijelo od okoline ako je toplije samo 1°K, što drugim riječima znači da razlikuje tijelo od okoline ako je toplije samo 1°K i navodi projektil na njega.

Ova dva projektila su pioniri u ovom području, a razvoj ove vrste streljiva se nastavlja. Tako naprimjer, SAD razvijaju projektil pod imenom GRIFFIN koji će biti kalibra 81 mm i koristiti će oko 80% Merlinovih programa za samovodenje.

Razvojem ovakvog projektila pješaštvo koje je opremljeno minobacačima, a done-davno je bilo najnezaštićenije i česta meta oklopnih sredstava, postaje velika opasnost za tenkove i druge oklopnjake, a dosad poznate grupe lovaca tenkova gotovo gube svoj značaj ili će pretrptjeti korjenite promjene.

MIODRAG DEDIĆ

Ovako američki ilustratori vide djelovanje GRIFFIN-a.

TENK ZA POČETNIKE

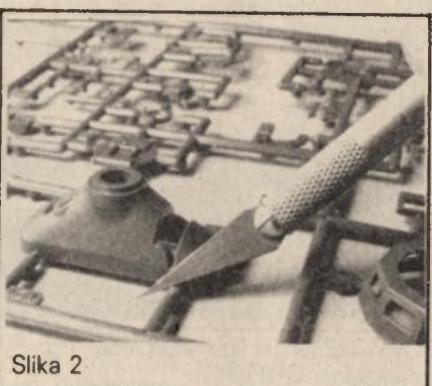
*Što treba činiti da vaše makete ne izgledaju kao plastika
uronjena u ljepilo?*

Za maketara početnika kojem tek predstoji postupno ovlađivanje svim vidovima, i malim tajnama makedarske tehnike, makete tenkova, oklopnjaka, transportnih vojnih vozila i ostale kopnene vojne tehnike posebno su pogodne za postepeno stjecanje makedarske vještine i rutine u ljepljenju, kitanju, detaljiranju i bojanju. Razlozi za tu tvrdnju više su nego očigledni.

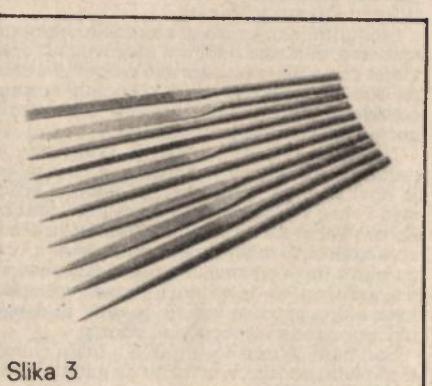
Makete zrakoplova vjerodostojno opisuju sve finese trupa, krila i delikatne linije spajanja pojedinih konstruktivnih dijelova i cjelina identične onim nazočnim na pravom avionu kojeg maketa u minijaturi pokazuje koji osim fascinacije borbenom moći i performansama pobuduje u promatraču i izuzetan estetski doživljaj. Zato je od izuzetne važnosti da se dijelovi makete aviona vrlo precizno obrade prije spajanja ljepljenjem. Po izvršenom slijepljivanju dijelova trupa makete aviona, kao i dijelova konstrukcije krilnih i repnih površina, a često i kućišta pogonskih motora, gotovo uvijek je nužno da se male nepravilnosti na liniji spoja sljepljenih dijelova ili manjih cjelina (trup-krilo) dodatno obrade. To se vrši aplikacijom posebnog kita za polistirensku plastiku (slika 1) (npr. «PLASTO» Revell, «Green Putty» Squadron, a proizvode ga i drugi: Humbrol, Tamiya, Heller) u tankom sloju na »kritično-mjesto spoja. Zatim se, nakon sušenja kitano mjesto obradi vrlo finim brusnim papirom, tako da se nakon sklapanja cijele makete i završnog bojanja posebnim makedarskim

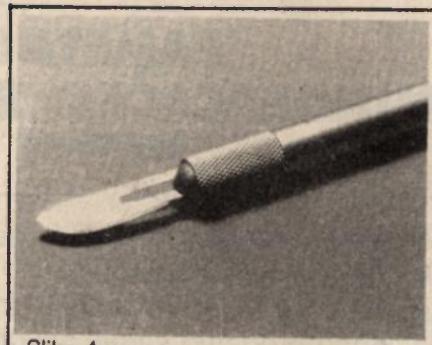
Slika 1

Slika 2

Slika 3

Slika 4

maskirnim mat ili lak bojama, linije spajanja pojedinih dijelova ne mogu niti naslutiti. Tek tada će maketa zrakoplova biti »kao prava«, a ne neuvjerljiva, neozbiljna minijaturna kopija nevješto sklepana od komada plastike spojenih neuredno korištenjem prevelikih količina ljepila. Tenkovi i ostala borbena vozila zbog svoje su specifične namjene »čvrste, robuse i otporne konstrukcije kod koje prevladavaju veliki komadi čeličnih ploča i prilično grubih odjelja. O pravoj estetici tu ne može biti govora, iako je pojam ljepote vrlo relativan (uvijek je jedan tenk »ljepši« od drugog, ako već ne i bolji). Prevladava brutalnost oblika koji grubo zadire u okolini prostora, a stroga funkcionalnost je prioritet. Aerodinamici, čistoći linija i decentnosti oblika tu nema mjesta. Pravi tenkovi su ubojni, pomalo nezgrapni grubijani izradeni ljevanjem, varenjem i zakivanjem gomile čeličnih dijelova. Upravo zbog toga makete tenkova rijetko zahtjevaju znatniju upotrebu kita, i naknadnu finu doradu, koja bi ponekad čak djelovala i neuvjerljivo, previše fino, neautentično. Nešto grublje, nepreciznije ljepljeni spojevi ploha na maketi tenka ne moraju nužno značiti manu, što ne znači da se u tome može pretjerivati. Takve male greške na maketi tenka ne utječu drastično na ukupni »umjetnički dojam, dok bi ta ista greška, nedoradost, na maketi aviona djelovala katastrofalno.

Da bi ste dobili pravu predodžbu o tome kako treba izgledati maketa tenka nakon kvalitetno izvedenog sklapanja (eventualnog kitanja) i bojanja, najbolje je konzultirati stručnu makedarsku i vojnu literaturu koja obiluje vrlo kvalitetnim fotografijama (po mogućnosti u boji) pravog tenka (koji vaša maketa predstavlja) u cijelosti, iz puno različitih rakursa. Od velike koristi će vam biti i fotografije pojedinih interesantnih detalja na tenku, koji često kod maketa nisu uopće, ili nisu dovoljno dobro prezentirani. Tako ćete biti u mogućnosti da, nakon stjecanja odredene vještine, sami od različitih materijala (plastike, zice) izradujete potrebne detalje, te ih dodajući maketi znatno poboljšate njezinu autentičnost.

Nažalost, makedari kod nas nisu u mogućnosti da uživo pogledaju mnogobrojne zanimljive im tipove tenkova i drugih borbenih vozila, i eventualno sami fotografiraju interesantne detalje tih čeličnih grdosija, što je vani relativno lako zahvaljujući dobro opremljenim mnogobrojnim vojnim muzejima i čestim izložbama. Ali zato smo u prilici da na televiziji i u dnevnoj štampi vidimo obilje zanimljivih snimaka raznovrsnog oružanja »istočnog«, uglavnom sovjetskog porijekla. Tako ste u prilici da tokom vremena stvorite solidan fond video-snimaka i fotografija koje će vam prema potrebi pružiti ne samo podatke o zanimljivim konstrukcijskim detaljima tenkova i ostalih oklopnjaka, već i točan prikaz oštećenja nastalih tokom borbe, od onih manjih, pa do fatalnih. Za »zapadnu« borbenu oklopnu tehniku jedino spasonosno rješenje je kupnja ili posudba stručne literature (Squadron Signal-Armor In Action, Osprey-Vanguard, Waffen Arsenal itd.), iako se do nje prilično teško dolazi.

Slika 5

Medusobnim druženjem makedara stječe se široki krug poznanika koje »muče« zajednički problemi i brige, pa ih je kolektivno, među srodnim dušama puno lakše rješavati. Razmjena literature, ideja, informacija i malih makedarskih »tajni učinici« će vaš hobi bogatijim i potpunijim.

Dakle tenk je pravi izbor za »friskog« makedara. U prošlom broju smo dali par savjeta o izboru maketa i njihovog mjerila, te naveli par osnovnih naputaka bitnih za uspješno sklapanje makete. Strpljenje prije svega! Nakon što ste dijelove predvidene za spajanje pažljivo odvojili makedarskim nožićem od okvira (slika 2), i uklonili eventualni suvišak plastike (oprez!), te ih po potrebi dodatno obradili finom turpijicom (slika 3), skalpelom (slika 4) i vrlo finim brusnim papirom, možete pažljivo započeti s ljepljenjem poštjući redoslijed naveden u uputama. Kako makete tenkova sadrže velik broj identičnih dijelova (npr. kotačića, opruga) praktično je da ih nakon obrade, a prije ljepljenja i bojanja spremite zajedno u npr. prazne kutijice za fotofilmove (slika 5) kako se ne bi izgubili. Za ljepljenje se koristi posebno polistirensko ljepilo raznih proizvođača (Revell, Testors, Tamiya, Airfix, Heller, Humbrol), a nalazimo ga pakiranog, u tekućem stanju, u bočicu s četkicom ili iglom za aplikaciju (slika 6), ili kao masu većeg viskoziteta, u tubu (slika 7). Polistirensko ljepilo u tubi predstavlja u biti otopeninu polistirena u klorbenzenu ili acetono-

nu, prozirno je i vrlo viskozno, a nanosi se pažljivim postupnim istiskivanjem iz tube na spojnu plohu plastičnog dijela. Pri ljepljenju dva dijela, nanesite ljepilo na spojnu plohu SAMO JEDNOG dijela, zatim dijelove čvrsto stisnite zajedno i privremeno ih osigurajte od razdvajanja, dok se ljepilo ne osuši, ljepljiva vrpcu, prstenastim gumicama, štipalkama i slično. Ljepilo iz tube je agresivno otapalo sposobno da, u slučaju nanošenja prevelike, nepotrebne količine ljepila, teško ošteti delikatne detalje na sastavnom dijelu, pa čak i da ga deformira do neupotrebljivosti.

Za ljepljenje delikatnijih, finijih dijelova koristi se spomenuto tekuće ljepilo koje sadrži čisto otapalo, a koristi se na slijedeći način. Spojne plohe plastičnih dijelova predviđene za spajanje fino se obrade, da bi prijedložile bez većih zazorova, zatim ih se »na suho« spoji u potreban položaj, i medusobno dobro utvrsti ljepljivom vrpcu da čvrsto prijedloži. Duž linije spajanja spojnih ploha dijelova potrebno je četkicom, ili još bolje finim kistom nanjeti tekuće ljepilo, koje će se uslijed djejanja kapilarne sile uvući u minimalni prostor sudara spojnih ploha, površinski ih otopiti, i nakon izvjesnog vremena trajno i čvrsto vezati.

Nakon par sati ljepljeni spoj je spreman za kozmetičku obradu. Na mjestu spoja stvorene je »var« od istisnutog suvišnog ljepila i otopljenje platične. Ne dirajte ga dok je sveže, već dopustite da se dobro osuši i stvrdne. Zatim ga pažljivo uklonite struganjem tupom stranom makedarskom nožićem i finim brusnim papirom. Na eventualne nepravilnosti spoja nanesite tanak sloj kita, pričekajte par sati da se osuši, te ga fino obradite brusnim papirom. Kit, koji se nanosi malim plosnatim izvijačem ili sličnim odgovarajućim alatom, sadrži otapala, poput ljepila, da bi dobro »zagrizao« u plastiku. Zato, ako je kitanjem potrebno pokriti veće nepravilnosti, kit se nanosi u više tanjih slojeva, pri čemu je važno da se nanešeni sloj kita dobro osuši prije nanošenja slijedećeg sloja kita, a da bi se izbjegla oštećenja okolnih plastičnih ploha uvijanjem i deformiranjem. Ovo navodimo više kao informaciju za makedare brodova i zrakoplova, jer kao što smo spomenuli tenkovi su gotovo »cijepljeni« od kitanja, naročito opsežnijih razmjera.

SOVIJETSKE ZRAČNO-DESANTNE TRUPE

Kao izvredno privlačan dodatak velikom broju maketa sovjetskih borbenih vozila proizvođač DRAGON & ITALERI nudi komplet Br. 339 koji sadrži 60 plastičnih dijelova od kojih možete uz malo truda i puno zadovoljstva sklopiti četiri pripadnika sovjetskih zračno-desantnih postrojbi (u mjerilu 1/35). Četiri sovjetski padobranca možete naoružati bogatim arsenalom pješačkog, protutenkovskog i protuzrakoplovog naoružanja (AK-74, PKM, AKSU, SAM-76, SVD, RPG-18). Njihova bogata oprema sadrži i minijaturne čiturnice, borbene rance, zaštitne maske, pa čak i pancir-prsluke.

DESERT PATROL HUMMER (M998 HMMWV)

Iako oklopljeno transportno terensko vozilo američke proizvodnje, čije su mnogobrojne inačice uspješno učestvovalo u »Pustinjskoj olujii«, privuklo je pažnju ITALERI-a koji ga proizvodi u mjerilu 1/35. Ta malena ali izuzetna maketa sadrži čak 120 sastavnih dijelova uobičajno visoke kvalitete izrade. Nosiva konstrukcija, pogonski motor, mjenjač, amortizeri, sjedala, retrovizori, volan, pokretni kotači, odbojnici, kanistri za gorivo, mitraljez 12,7 mm samo su maleni dio detalja koja ova vanredna maketa sadrži. U operativnoj upotrebi se nalaze mnogobrojne inačice HUMMER-a posebno opremljene protuoklopnim i protuzrakoplovnim naoružanjem.

Opisane makete, boje, ljepilo i ostali makedarski pribor možete kupiti u specijaliziranoj prodavaonici »MACH«, Trakošćanska 26, Zagreb, tel. 041/339-662.

Slika 6

Slika 7

PROTUOKLOPNE MINE VODORAVNOG DJELOVANJA

Namjera je bila proizvesti mine koje se neće postavljati kao klasične PT mine — ukopavanjem na mogući (ili sigurni) pravac nailaska neprijatelja, nego bi se postavljale blizu njega.

Nastojanja Francuske, Njemačke i Velike Britanije u razvijanju protuoklopnih sredstava koja će djelovati kao mine iznenadenja, urođio je plodom.

Namjera je bila proizvesti mine koje se neće postavljati kao klasične PT mine — ukopavanjem na mogući (ili sigurni) pravac nailaska neprijatelja, nego bi se postavljale blizu njega. Takve mine su trebale imati sve osobnosti sredstava za blisku protuoklopnu borbu, bez prisustva čovjeka kao čimbenika koji će odlučivati o uporabi, nego neki elektronički sklop koji će ga u tom poslu zamijeniti. Dalje, takve mine su trebale imati određeno područje djelovanja, a ne djelovati tek pri naganju na nju kao klasične. Zatim, trebale su imati vodoravnu putanju, dok klas-

sične nemaju mogućnost kretanja. Posljednji zahtjev je potrebna probajnost.

Svi ovi zahtjevi su ispunjeni pojavom MACPED programa mina (protuoklopne mine vodoravnog djelovanja). Naine, ove mine imaju sustave motrenja koji ujedno i odabiru cilj, te odlučuju o trenutku lansiranja projektila (mine), a postavljaju se na skrivena mesta (u žbunje, iza kuća i slično — gdje ih posada oklopne vozila neće primijetiti, a postrojbe koje ih podržavaju ne nadaju im se). Takve mine reagiraju samo na veća sredstava (tenkovi, oklopni transporteri, bojna vozila pješaštva, kamioni i sl.) dok na manja vozila ili pješaštvo ne reagiraju.

Ove mine predstavljaju novost u protuoklopnjoj borbi, učinkovitost im je velika, a zbog svojih gabarita i težine, lako se prenose i postavljaju na mesta

gdje se teško otkrivaju dok je poslijedica ovoga svega veliko iznenadenje.

F-1, francuski model mine, ima probajnost od samo 70 mm pod najmanjim kutom od 30° i na daljinu od 40 m. Najveća brzina cilja na koji može djelovati je 60 km/h. Domet joj je od 75 do 100 m. Ima mogućnost motrenja u svim vremenskim uvjetima danju i noću. Ukupna težina joj je 20 kp. Izvor energije kojima je opremljena omogućava joj nezavisan rad od pet puta po 3 do 96 sati, a može se programirati na početak rada do 40 (80) dana. Postavljanje je lako i jednostavno i traje do 5 minuta danju, odnosno do 10 minuta noću.

Cijeli sustav se sastoji od tri dijela i to:

- postolja,
- napadnog dijela (lanser s bojom glavom) i
- sustava za motrenje i nadziranje vatre.

ARGES je druga mina ove vrste, teži 14 kp i ima domet od 2 do 100 m, djeluje na visinama od 0,19 do 1,19 m. Koristi lansirnu cijev od LAW80, a bojna glava je tipa tandem i kalibra je 120 mm (posudena od panzerfausta 3). Sustav je opremljen zvukovnim i IC senzorima, dok udaljenost određuje laserskim mjeracem daljine.

ADDER je još jedna mina izrađena na bazi ručnog raketcnog bacaca LAW80. Opremljena je zvukovnim, seismičkim i IC senzorima za motrenje. Otvaranjem vatre upravlja jednostavno računalno koje možemo programirati i birati jedno od prvih šest vozila na koje će otvarati vatru. Daljina gadanja je oko 200 m, a probajnost je 700 mm. Brzina leta projektila je 240 m/s. Težina LAW80 je 10,5 kp, dok je cijeli sustav nešto teži.

M.D.

ADDER

SVAKA VODA NIJE ZA PIĆE

Filtracija je najvažniji postupak u tehnologiji pripreme vode. Predstavlja postupak kojim se čvrste, netopljive, grubo dispergirane tvari u vodi, prolazom kroz neki porozan materijal, izdvajaju iz vode.

Uprošlom broju pisali smo o dezinfekciji vode, kao jednoj od metoda za popravak vode u posebnim uvjetima. U ovom broju izumljene razne vrste modernih filtera, no većinu njih nije moguće upotrijeljavati u ratnim uvjetima. Zato se, i dan danas, najčešće koristimo jednostavnim priručnim filterima.

Značajke brzih filtera su veće brzine filtracije, mogućnost pranja filtracijskog sloja i veće sposobnosti zadržavanja izfiltriranog taloga. Do danas su izumljene razne vrste modernih filtera, no većinu njih nije moguće upotrijeljavati u ratnim uvjetima. Zato se, i dan danas, najčešće koristimo jednostavnim priručnim filterima.

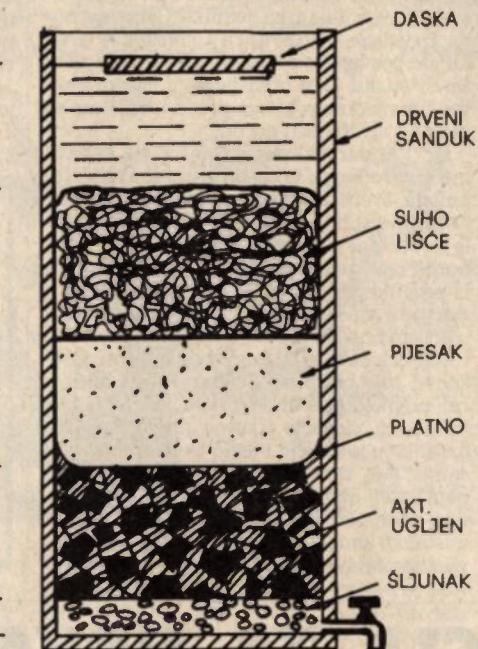
A sada, nekoliko riječi o njihovoj izradi i uporabi. Bačve, razne sanduke, veda i dr. možemo naći u svim gradskim sredinama, zato ćemo ovdje navesti način uporabe istih.

BAČVA — FILTAR OD DRVENOG UGLJENA, PIJESKA I ŠLJUNKA

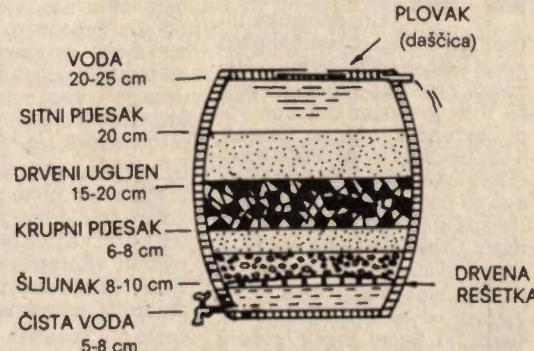
Najprije se bačva dezinficira, obično 5% klornim preparatom, zatim se opere po mogućnosti čistom vodom. Zatim se u bačvu stavi drvena rešetka, a na nju sloj šljunka, debeline 8–10 cm, veličine 3–4 mm. Preko šljunka stavi se sloj krupnog pijeska, debeline 8–8 cm, veličine 1–1,5 cm, na koji dolazi sloj drvenog ugljena, debeline 15–20 cm (komadići ugljena trebaju biti veličine 0,5–3 mm). Na koncu, stavi se sloj pijeska, debeline 20 cm, vrzna veličine 0,5–2 mm. Iznad posljednjeg sloja pijeska (prvi sloj odozgo) nalazi se voda koju filtriramo. Razina vode treba biti 20–25 cm. Iznad sitnog pijeska stavlja se kakva daščica na koju se toči voda, kako se voda ne bi zamutila (pomiješala sa sitnim pijeskom). Kapacitet 1 m³ filtra je 400–800 litara vode na sat. Treba imati u vidu, da vodu koju filtriramo zagaduje materijal za pročišćavanje (pogotovo prvi sloj pijeska). Čim se to primijeti, filtraciju treba prekinuti i zamijeniti materijal za pročišćavanje.

- čvrste netopljive tvari koje, ovisno o specifičnoj težini, plivaju, lebde ili tonu u vodi, a anorganskog su ili organskog podrijetla,
- koloidno dispergiranoj mutnoći,
- boje izazvane koloidnim i otopljenim tvarima, i
- hidroksidne, npr. kod uklanjanja željeza i mangana iz vode.

Razvoj filtracijske tehnike u pripremi vode počeo je s polaganim pješčanim filterima. Međutim, kako se tehnologija vode razvila, to su se zahtjevi u pogledu kvalitete vode i ekonomičnosti postravili. Tako se danas, uglavnom, primjenjuju brzi filteri, koji mogu po svojoj konstrukciji biti ili otvoreni ili zatvoreni, a prema primjeni u pogonu, jednostupnji ili višestupnji. Osnovne

Sl. 1. Kad se zagadi, materijal za filtriranje se ne regenerira, već se zamjenjuje novim. Zagadeni materijal se mora odnijeti u jame, jer je otrovan i radioaktiv.

Sl. 2 Ovdje je prikazan jedan od boljih filtera. Kada se voda propušta kroz taj filter, postaje bistrija, popravljaju joj se okus i miris i postaje bezbojni.

PEROM I MAČEM

Medunarodni aspekt oružanog sukoba u Hrvatskoj objelodani su u dvije knjige časopisa za pravnu teoriju i praksu »Zakonitost«. Svečana promocija ovih vrijednih izdanja održana je 11. lipnja u Domu Hrvatske vojske. Po riječima predsjednika Ustavnog suda Hrvatske, g. Jadranka Crnića, ove dvije knjige posvećene su onima koji su dali život za Hrvatsku. One predstavljaju zbirku konvencija međunarodnoga prava po kojima se ravnaju civilizirani narodi.

Dr. Božidar Bakotić, profesor na katedri međunarodnoga javnog prava pravnog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, jedan je od najzaslužnijih ljudi što su ove knjige ugledale svjetlo dana. »I na ovaj način, dok se vode borbe, pravo može iskazati svoje vrijednosti. U prvoj knjizi nalaze se članci i rasprave o pravnim aspektima rata u Hrvatskoj, dok su u drugoj objavljeni čisti dokumenti međunarodnoga prava, čiji izbor, zbog njihove opsežnosti, nije bio nimalo jednostavan. Iako je rat, po međunarodnom pravu zabranjen, on je moguć. Stoga je i ratno pravo realnost, ono nije u području idealna te ga se ne može samo tako zanemariti, kao što to čini naš neprijatelj. Ratno pravo vodi računa o vojnim potrebama, odnosno u ratnom pravu, uostalom kao i u drugim granama prava dopušteno je sve što nije izričito zabranjeno,

ali kada se prijeđe odredena granica, međunarodno pravne sankcije su spore ali na kraju ipak nužno slijede, što se vidi i iz primjera Srbije. U oružanim sukobima nekada je bilo fair-playa, dok stravična nova oružja, koja su namijenjena isključivo za masovno uništavanje i zastrašivanje mijenjaju sliku ratovanja i samu činjenicu da se rat vodi. Tako i ratno pravo teče usporedno s razvojem čovječanstva.

Cilj ovovremene razvoja ratnog prava jest što je moguće opsežnija zaštita žrtve. Tako ratno pravo i humanitarno pravo postaju istoznačnice.

Mala država, nova država međunarodnoga poretku, teškom mukom može izboriti mjesto u međunarodnoj zajednici, jer velikim silama odgovara status quo zbog stabilnosti i očuvanja njihovih interesa u pojedinim dijelovima svijeta. Pogotovo je hrvatska javnost uočila da u međunarodnoj politici nema sentimentalnosti.

Na predstavljanju ovog vrijednog djela hrvatskog nakladništva bili su nazočni mnogi uglednici hrvatskog javnog života, između ostalih ministar obrane Gojko Šušak, potpredsjednik vlade Milan Ramlić i mnogi drugi.

TOMISLAV LACKOVIĆ

KNJIGA O EKOCIDU

Nedavno je iz tiska izšla prva knjiga koja dokumentirano govori o ekocidu što je tijekom ovog rata izvršen u Lijepoj našoj. Riječ je o izdanju znakovitog naslova »Obzori opstanka«, u nakladi zagrebačke Zelene akcije. Skupina autora opsežno je, u nizu stručnih članaka, objasnila posljedice ratnih razaranja u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na goleme ekološke štete koje su načinjene na teritoriju hrvatske države.

Knjiga »Obzori opstanka« sadrži i niz odabralih fotografija što su ih na ratištima snimili hrvatski foto reporteri.

D. G.

CLF ZA HRVATSKU

New York Times, Chicago Tribune, The Philadelphia Inquirer samo su neki od američkih dnevnika ili tjednika koji su objavili napis o grupi koja je istinu o ratu u Hrvatskoj prenijela preko Atlantika. Riječ je o grupi CLF, koju vodi Zagrepčanin Mario Vuksan, s još nekoliko studenata s američkog sveučilišta Swarthmore koji su podrijetlom iz Hrvatske. Pjesma koja ih je proslavila ima naziv »Croatia's Gotta Be Free« ili, na hrvatskom, »Hrvatska mora biti slobodna« i smatra se jednom od najpopularnijih nastalih od jeseni prošle godine među hrvatskim rokerima i reperima. Pokreća cijelog projekta je Mario Vuksan, 21. godišnji student povijesti umjetnosti i matematike, a pisac pjesme je Njuorčanin Robert Greenwalt

koji također svoje korijene vuče iz Hrvatske. U jesen prošle godine, kada je prvi puta puštena na radiju 101, na zahtjev slušatelja, emitirana je 25 puta u jednom prijepodnevu. Tada počinje njeno osvajanje Hrvatske, na topu 40 omladinskom radiju dosegla je visoko drugo mjesto i kod nas je objavljena na kompilaciji »Rock za Hrvatsku«, a ovih dana CLF se Hrvatskoj predstavlja prvom kazetom i kompakt discom. Na njima su tri različite inačice naslovne pjesme, »European Edit«, »Full Drazy Croatian Mix« i »US Radio Edit«, potom uvodna »Welcome to Croatia« i dvije antologische pjesme britanskog i irskog rocka »Hard Days Night« od Beatlesa i »Sunday Bloody Sunday« koju je CLF uklopio u vlastitu pjesmu »Dubrovnik is Burning«. Kazeta i CD »Croatian«

a's Gotta Be Free« objavljena je i u SAD, a postoji izniman interes publike posebice u Australiji i nekim drugim zemljama. Svu dobit od ovih izdanja, CLF je namijenio humanitarnoj pomoći Hrvatskoj. Na omotu CD-a CLF su otisnuli: »Mi poklanjam...«

T. L.

KROZ MINULA STOLJEĆA

Djelo Furttingera i Radilovića predstavlja važan trenutak hrvatske strip produkcije

Serial »kroz minula stoljeća«, scenariste Zvonimira Furttingera i crtača Julija Radilovića – Julesa, nesumnjivo je jedan od najpopularnijih hrvatskih stripova svih vremena.

Svoj kulturni status, odnosno činjenicu da predstavlja jedan od zaštitnih znakova naše strip produkcije, »Kroz minula stoljeća« duguju trima razlozima. Najvažniji među njima, svakako je kakvoča stripa, zatim privlačnost za sve generacije čitatelja koja se ogleda u čestim reprizama, ali i njegova duljina. Riječ je o 170-ak tabli koje su objavljivane u neprekidnom slijedu.

Najprije na stranicama zagrebačkog omladinskog tjednika »Plavi vjesnik« od 1958. do 1960. godine, a vrlo brzo nakon toga u strip svescima. U međuvremenu, »Kroz minula stoljeća« su pretiskavana u Sloveniji (»Zvitoper«), Herceg-Bosni (»Strip art«, »Male novine«) i Madarskoj. Godine 1986. Furttinger-Radilovićev je strip u cijelosti tiskan u knjizi velikog formata, u nakladi »Prosvjete« iz Zagreba. Naklada je bila rekordnih deset tisuća primjeraka.

»Kroz minula stoljeća« je epska priča o najranijoj povijesti Hrvata. Točnije, od doseljenja do XV. stoljeća. Podijeljena je u tri velike cjeline – Rimljane, Franke i Tatare, a poradi scenariističke kompozicije sastoji se od pet epizoda. Njihovi nazivi jesu: »Neobičan izlet«, »Priča o prstenu«, »Priča o fibuli«, »Priča o strijeli« i »Sjena«.

Naime, strip »Kroz minula stoljeća« započinje u današnjem vremenu. Četiri protagonisti – slikar, profesor povijesti, pjesnik i lječnik – na jednom izletu pronađaju kostur star pet stotina godina, a uz njega nekoliko zanimljivih predmeta iz različitih epoha. Dogovore se da će svaki od njih ponosa ob istražiti povijest jednog od tih predmeta... iz čega su proistekle četiri epizode serijala »Kroz minula stoljeća«, a njima treba pridodati i uvodnu priču »Neobičan izlet«.

U razgovoru za »Glasnik«, Jules Radilović je nastanak serije objasnio sljedećim riječima:

»Kroz minula stoljeća« su nastala po ideji Mladenom Bjažiću, ondašnjeg

ALI OPET SU OSVANULI MIRNI DANI I LJUDI SU POPRAVLJALI ŠTO JE BILO OŠTEĆENO U RATNIM OKRŠAJIMA. FRANCI SU OSTALI U ZEMLJI.

MIR JE ZAVLAĐAO. FRANAČKI KRALJ POMILOVAO JE SVE POBUNJENIKE... PA SAM MIŠLIO...

DA SE OŽENIS S JELENOM, ZAR NE?... TO SAM TI UPRAVO HTIO PREDLOZITI!

urednika »Plavca«. Bjažić je, naime, prema osobnom priznanju, dobivao prigovore da objavljuje samo strane stripove, koji su uglavnom bili niske vrijednosti. I kako bi se obranio od tih takvih prigovora, tražio je od Furttingera i mene – jedan domaći strip. Zvonku nije trebalo puno da smisli ideju o stripu čiji bi glavni junak bila osoba iz hrvatske povijesti...

Scenarij Zvonimira Furttingera za seriju »Kroz minula stoljeća« se samo djelomice oslanjao na vjerodostojne povijesne činjenice i dokumente, ali se njegovim linearnim, akcijskim pričama ne mogu naci zamjerke. U središtu autorove i čitateljeve pozornosti za svaku pojedinu priču nalazi se ljubavna veza. Tako u pozadini sukoba između Hrvata i Rimljana krajem VI. stoljeća na području Salone (današnjeg Solinu) pratimo melodramatske putešestvije Vide, kćerke hrvatskog župana i Mauricia, mladog, ali pravdoljubivog rimskog centuriona. U pozadini ustanaka Hrvata protiv franačke strahovlade, koja je zavladaла poslije smrti Karla Velikog, nalazi se osjećajna priča o knezu Mojmiru i ljepotici Jeleni; dok se ljubav između mladog hrvatskog plemića Braslava i kćerke madarskog feudalca Ilone dogada za vrijeme najezde Tatara u naše krajeve.

Odlican scenariistički predložak naložio je u Juliju Radiloviću odgovarajućeg likovnog oca. Iako je to Radilović bio zapravo prvi veliki crtački projekt, već u njemu je iskazao najveću studoznost. Vrlo savjesno dočaran je izgled naselja, tipografija junaka, oružja koje su upotrebljavali itd.

Ukratko, strip-serija »Kroz minula stoljeća« uspjela je umjetnički uvjerenjivo prikazati duh davnih vremena, a posebice heroizam i požrtvovnost hrvatskih junaka u borbi naroda za slobodu i nezavisnost. Time je ovaj projekt Zvonimira Furttingera i Julija Radilovića zasigurno osigurao svoje mjesto na policama školskih i drugih biblioteka.

Zanimljivo je spomenuti da su autori namjeravali nastaviti s pustolovinama kneza Braslava, od kojih bi se neke, prema Radilovićevom kazivanju, odvijale na europskim dvorovima, ali ih je bolest u tome sprječila. Stoviše, za vrijeme premijernog izlaženja serijala »Kroz minula stoljeća« u »Plavom vjesniku« zadnju epizodu su završili Zdenko Svirčić i Žarko Beker, dok je Radilović bio u prilici da »svoj« završetak uradi nekoliko godina kasnije kad je strip reprizno objavljen u izdanju »Strip-strip«.

VELJKO KRULIĆ

AMBLEMI NAŠIH POSTROJBI

Svaki znak na vojnikovu ramenu ima svoju priču

Vojnička ikonografija počela se stvarati i prije službenog nastanka naše vojske. Poznate su naljepnice »Cro Army« i drugi simboli. Ti su simboli bili vrlo loše vizualno napravljeni i od nekvalitetnog materijala, jer su poslije dva pranjja nestajali s rukava. Netko je imao želju da nešto osmisli, ali nije mogao dobro tehnički izvesti, a treba spomenuti da je riječ bila i o brzoj zaradi.

Jedan od onih koji su uocili nekvalitet tih »pra«-znakova bio je gospodin Mladen Kakša, dizajner i slobodni umjetnik iz Zagreba. Kasnije je i sam počeo izradivati idejna rješenja za ambleme pojedinih postrojbi Hrvatske vojske, od kojih neke prikazujemo u našem listu.

Prije nego što je počeo izradivati znakove za naše vojnike gospodin Kakša se na svoj način borio protiv neprijatelja – umjetnošću. U njemu se sve prelomilo na 50. rođendan, prošle jeseni, kada je u Zagrebu zatulila prva sirena za zračnu uzbunu. Tada je sav onaj unutrašnji užas rata koji je doživljavao nastojao iznjeti na vidjelo. Odlučio se za skulpturu, iako nije kipar i za materijal s kojim nikad nije radio. Na otpadu je pronašao mnogo materijala za koji se odlučio – čelika – i krajem prošle godine bila je gotova skulptura, koja je bila izložena početkom siječnja u sklopu izložbe »Oči istine« u Zagrebu.

Gospodin Kakša ima i ideju za spomenik svim poginulim u domovinskom ratu, koji bi se sastojao od jedne skulpture visoke 15 do 20 metara na mramornom postamentu. Lijevo i desno bi se nalazio zid s imenima ljudi. Prema njegovom mišljenju spomenik bi trebalo postaviti u Slavoniji, a umanjene replike, možda, u drugim dijelovima Hrvatske.

S temeljitim promišljanjem g. Kakša prilazi i izradi amblema za naše vojnike. Tako priča kako su mu nedavno došli vojnici iz baterije haubica 203 mm i zamolili da im napravi znak. Htjeli su obavezno da im ukomponira lovoroze listove. Kad je napravio idejno rješenje, ponovo su se sastali te razgovarali i medusobno napravili nekoliko korekcija dok se konačno nije pojavio onaj pravi znak. I kod izrade drugih zna-

No, gotovo da i nema znaka bez osnovnog elementa vizualnog identiteta Republike Hrvatske – crveno-bijelog grba.

G. Kakša kaže kako baš i nije jednostavno izraditi znak veličine 10 puta 12 centimetara, a da on izgleda atraktivno i vizualno čisto. Jer, bitno je da je poruka znaka jasna, da je informacija čitljiva, za što je ponekad, budući da se znakovi rade u koncu, potrebno uložiti mnogo znanja i truda. No, g. Kakši to uopće nije teško, pa još usput svojim »mušterijama« održi i kratko predavanje o vizualnoj kulturi i dizajnu.

Jasno je da svaki znak ima svoju priču, posebno oni vrlo specifični, koje »smije« nositi samo nekoliko vojnika, koji su zajedno prošli mnoge bitke i naročite dogadaje. Posebna priča nastaje i kod autora znaka, da bi konačno, odredene asocijacije doživjeli i oni koji taj znak promatraju ne znajući stvarnu pozadinu.

NEVEN ANDRILOVIĆ

HARAMIJE

Fitiljača, sjekira, nadak ili buzdovan – sve se to znalo naći u rukama haramija s početka XVII. stoljeća

Siromašeno i razoreno hrvatsko kraljevstvo šesnaestog stoljeća nije bilo u stanju samo finansirati niti organizirati oružani otpor nadajućem Osmanlijskom carstvu. Materijalni teret uzdržavanja za ono vrijeme brojne najamničke vojske snosile su austrijske zemlje dok je hrvatska država iz svojih skromnih prihoda uspjela organizirati tek jednu stalnu pješačku postrojbu poznatu pod nazivom orsaški, zemaljski ili banski haramije. Ustanovio ih je Sabor kad je 8. svibnja 1539. godine donio odluku o novacjenju 300 haramija kojima je glavni zadatak bio borba s manjim pljačkaškim odredima što su iz Turskog carstva prodirali u kraljevstvo. Na početku su se haramije brinule za sigurnost izloženih prometnica, a kasnije bi bivali raspoređeni i u pograničnim utvrđdama. Zbog uštede Sabor ih je po zimi raspuštao da bi ih opet na ljeto novacio, ali u drugoj polovini 16. st. haramije dobivaju stalni značaj i tako ostaje tijekom 17. st.

Sama riječ *haramija* je turorskog ishodišta i korijen joj je u izrazu *harami* što znači činiti nešto grijesno, nedopustivo, nepravedno. U tom smislu haramija znači razbojnik, bandit odnosno hajduk. Međutim, u hrvatskom nazivlju tog doba haramija označava vojnika pješaka obučenog i opremljenog po lokalnom običaju.

Haramije su uglavnom bile smještene u Pokuplju, a manje grupe i na Medvednici te Kalničkom gorju. Njihov broj se s vremenom lagano povećava tako da ih je 1626. godine već 5415. Financirani su iz objedinjenog državnog poreza zvanog »kraljevica« (dica regni) te je u zemaljskom proračunu upravo financiranje haramija bila najveća stavka. No i to je za osiromašenu Hrvatsku bio veliki teret pa se od 1638. godine kralj odriče polovice svojih tridesetkih prihoda ostvarenih u Slavoniji i Hrvatskoj upravi radi sufinciranja sve brojnijih orsaških haramija.

Na našoj ilustraciji rekonstruirali smo izgled haramije iz oko 1600. godine. Njihova oprema i odora sasvim je naličovala onoj mađarskih kao i poljskih pješaka tog vremena o čemu nam svjedoči razmjerno velik broj ikonografskih prikaza. Istina, ni za jednog od nama poznatih prikaza hrvatsko-ugarskih pješaka ne možemo sa sigurnošću reći da se odnosi upravo na hrvatske haramije, ali, poznavajući važeće estetske i funkcionalne kriterije, možemo pouzdano utvrditi njihovu međusobnu sličnost.

Osnovno oružje ovih pješaka još od njihovog samog početka bila je duga puška s mehanizmom na fitilj. Puška se često javlja kod spomena haramija, bilo izravno bilo neizravno. Tako 1558. godine Ivan Lenković izvještava kralja Ferdinanda kako su »haramije Njegovog veličanstva ustrijele 25 Turaka«.

Izgled tih fitiljača se vremenom mijenja. Sam mehanizam postajao je sve savršeniji, cijev takoder, a drveni kundak koji je u prvoj polovini 16. st. bio vrlo jednostavan i izgledao kao običan produžetak cijevi da bi u drugoj polovini 16. st. dobio izgled jako savinute pištoljske drške, na prijelazu iz 16. u 17. st. imao oblik svojstven musketama. Muskete se javljaju krajem 16. st. kao znatno usavršene fitiljače. Lakše su od starih pušaka, a njihov kundak ima oso-

beni »vrat«, udubljenje za dlan i palac dok su mu krajevi blago zavinuti prema van. Takav oblik puške znatno je pogodniji za ciljanje i gadanje.

Vojnici naoružani musketama nosili su jedan širi kožni remen preko ramena – *bandolir* o kojem su vješali 10 do 12 drvenih posudica koje su sadržavale barut za jedno punjenje. Uporabom tih posudica povećavala se brzina paljbe, a postizala se preciznost kod ubacivanja dostatne količine baruta u cijev. Velika količina baruta mogla je oštetiti pušku, a premala bi uzrokovala nedovoljan domet zrna.

Kugle su nosili u kesici na kraju bandolira gdje su još omotavali rezervni fitilj i pričvršćivali posudicu ili rog za barut. U našim je krajevima rog za barut izgleda bio češci od posudica, a prvotno je služio za nasipanje baruta na načršnik, ne u cijev. Jedan takav lijepo graviran rog čuva se u Hrvatskom povjesnom muzeju.

Na njemu je natpis: STAKO (Stanko) PUSKAR (puškar) 1601. Uz sve to imali su i jedan štap s vilicom za lakše gadanje.

Osim spomenutih musketa haramije odnosno hajduci, jančari, uskoci i drugi različito nazivani rodovi hrvatsko-ugarskih pješaka, upotrebljavali su i hladno oružje. Prije svega sablje koje su uglavnom nalikovale konjaničkim hrvatskim sabljama tog doba, ali s nešto kraćim i širim siećivom. Bilo je i različitih vrsta tesaka – kratkih pješačkih sablji s drškom raznolikog oblika. Među njima se osobito ističu tesaci za strijelce koji su uz ušće korica imali jedno spremište za puščane fišake. Sudeći po ikonografskim prikazima rado su nosili i sjekire na dugim nasadima te po svojim prilici i nadake ili buzdovane.

TOMISLAV ARAUCA

PROFESSIONALNOST BEZ OSOBNOSTI

Prvi album »ET«-a prenosi rep na naše prostore u neprerađenom obliku

Prvi album zagrebačke rap-skupine »ET« nedvojbeno je najnestrpljivije iščekivan hrvatski pop-proizvod u posljednjih godinu dana. Osnovni je razlog tomu sva kako u izuzetnom uspjehu pjesme »Molitva za mir«. Ta je pjesma svojim nepatvorenim domoljubljem, antiratnim tekstom, lišenim prevelikog broja fraz, te vještim spajanjem u svijetu danas nevjerojatno popularnoga rapa sa široko prihvatljivim pop-frazama i zaraznim refrenom napravila od anonimne skupine prvorazrednu nacionalnu atrakciju. Tomu su pripomogli i promišljeni medijski potezi skupine (glamuroznost, tjelehranitelji, plesne skupine, intriganti tv-nastupi...), čime je posredno dokazano da neki od osnovnih postulata pop-promidžbe i pop-industrije ne prestaju funkcionirati ni u doba najžešćih bombardiranja. »Molitva za mir« je također promovirala novu članicu skupine, Vannu, čiji su doista prekrasan, visoki glas mnogi nadarivali najprobranijim epitetima, pa stoga nije čud-

no što su prvi primjeri prvog albuma »ET«-a netragom nestali iz zagrebačkih prodavaonica istog dana kada su se u njima i pojavili. Nažalost, posve »mirnodopski« zamišljen album, objavljen u produkciji zagrebačkog »Orfeja«, nije u potpunosti zadovoljio očekivanja. Pripe svega, dečki koji se skrivaju iza pomno smislenih pseudonima DaReal, Boytronic i SkyRocker, te njihova primadona Vanna, pokušali su prenijeti rap u naše prostore u gotovo neprerađenom obliku. Rap kao ponajprije rudimentarni izraz američkih crnaca u našim uvjetima ne može biti ciljem, nego samo osnovom, sredstvom glazbenoga iskaza. Kao cilj redovito se svodi na puku repeticiju. Jednostavnije rečeno, »ET« su pokazali da su ovu žanrovski strogo definiranu glazbenu vrstu više nego temeljito proučili, ali joj nisu uspjeli udahnuti nešto svoje. Pritom nije pomoglo ni nekoliko tekstova na hrvatskom koji su manje – više opterećeni općim mjestima zagrebačke mladežačke svakodnevice. Nadalje, osim »Molitve

za mir« koje smo se već poprilično naslušali, na ovome albumu nema pjesme koja se na prvo slušanje može »zajlepiti za uho«. Drugim riječima, albumu nedostaje hit koji je imperativ svakog ambicioznijeg pop-projekta. No, ono što posebno zacduje jest posvemašnje minoriziranje Vanninih glazbenih mogućnosti, tako da se doprinos »hrvatske Mariah Carey« gotovo sveo na mjestičnu potporu ne narocito pjevačko-govorničkog umijeća DeReala i Boytronica. Ipak, mora se priznati, »ET« su pod producentskom palicom Tome Johannesa In Der Muhlena u producijsko-tehnološkom smislu ostvarili dojmljivu zvučnu sliku koju se ne bi posramili ni veliki svjetski rap-izvodači, iako su uvjeti u kojima je album sniman bili daleko od idealnih.

Zaključak se nameće sam, »ET« su snimili album uz koji će se plesati, ali koji, čini se, ni izdaleka ne predstavlja optimum njihovih mogućnosti. »Molitva za mir« ostaje njihovom najboljom pjesmom.

NEVEN KEPEŠKI

ŽIVJETI S RATOM PROTIV RATA

Izložba u Hrvatskom povijesnom muzeju

Zložba se sastoji od triju cjelina. Prva je od njih krug rata, u kojem kao u najdubljem paklenom krugu ružni predmeti (od dijelova oružja do ostatka zrakoplova) i tužne fotografije na simboličan način predstavljaju svu pustoš, duhovnu i materijalnu, kao i dehumanizaciju svih dimenzija ljudskosti koju nam je »pružio« ovaj nametnuti rat. Druga cjelina posvećena je upravo onim naporima duha kojima se Hrvatska branila od kaosa,

kojima je pružala otpor nečovječnosti i promicala, jednako kroz djelovanje umjetnika kao i kroz mukotrpno uspostavljanje civilnih oblika života, stvarne i humane vrijednosti; to je dakle drugi krug, krug otpora razaranju čovjeka. Konačno u trećoj cjelini, zamišljenoj kao krug mira, sadržani su znakovni obnovi i budućnosti: ponovno podignuti gradovi, smijeh djece u školi, život bez straha...

Veliki broj dojmljivih plakata i fotografija

MELODRAMSKA MELODRAMA

S »Gospodarom plime« gledateljstvo je dobilo ono čemu se i nadalo

Zbog mučnih dogadaja koje je proživio u djetinjstvu, Tom Wing (Nick Nolte) postao je vječno nesretan i nezadovoljan čovjek. Razdire ga mržnja prema majci, a njegov brak je već dugo u krizi. Kad njegova sestra blizanka, inače poznata njujorška pjesnikinja, pokuša počiniti samoubojstvo, tada Tom odlazi u New York da bi joj pomogao. Sestrina psihiyatrica (Barbra Streisand) traži od Toma da se prisjeti djetinjstva i svih onih strašnih dogadaja koji su njegovu sestru učinili duševnim invalidom. Tom je u početku vrlo nepristupačan, no postupno se počinje povjeravati rezolutnoj psihiyatrici. Otkrivajući dugo potiskivane obiteljske tajne, Tom se uspijeva osloboditi i vlastitih frustracija. Stoviše, zaljubljuje se u psihiyatricu i proživljava s njom kratku, ali relaksirajuću ljetnu romaniju, koja će se još dugo sjećati.

Da je melodrama »Gospodar plime« kojim slučajem pobjedila u ovogodišnjoj utrci za glavnog Oscara, bilo bi to prvi put u povijesti ove nagrade da je najboljim proglašeno ostvarenje jedne redateljice. Barbra Streisand, redateljica »Gospodara plime«, pre-

dobro poznaje holivudske nefleksibilnosti, pa se zbog neuspjeha nije pretjerano uzrujava. A zašto i bi, kad je »Gospodar plime« osvojio publiku i zaradio popriličnu kolicičnu novcu. Svestrano talentiranoj Barbi trebalo je gotovo deset godina da po drugi put uzme redateljski megafon u ruke (njezin prevenac, mjuzikl »Yentl«, snimljen je 1983. godine). Kao glumica Barbra je posljednji put nastupila 1987. godine u sudskoj drami »Luda Martina Ritta. Kritika je prema njoj bila krvnički raspoložena, a neki zlobnici je napisao: »Ima je u svakom kadru, stoviše, ponekad pored nje ima i netko tko s njom razgovara«. Streisandica je očito dobro naučila lekciju, pa je u »Gospodaru plime« središnje mjesto prepustila drugoj osobi, osebujnog glumca Nicku Nolteu. Nolte je sjajno odigradio ciničnog, duševno ranjenog Toma Winga i za tu ulogu dobio nagradu kritike »Zlatni globus«, a mnogi su vjerovali da će se u njegovim rukama naći i zlatni akademijin kipic. Za Noltea je 1991. godina bila jedna od najuspješnijih u karijeri: osim u »Gospodaru plime«, glumio je u još jednom velikom ovogodišnjem hitu, sjajnom trileru »Cape Fear«, uz Roberta De Nira i Jessicu Lange.

Oni koji jadikuju nad današnjom kinematografijom koja, po njima, ne nudi ništa drugo osim nasilja i morbidnosti, konačno mogu malo odahnuti. »Gospodar plime« nudi povratak emocionalnosti, nježnosti, jednostavno, ljubavnoj prići. Naravno, sve je zacijenjeno lijepim morskim krajobrazom, prikladnom glazbom, prekrasnom mekom fotografijom. Barbra Streisand je cijelu priču režirala vrlo konvencionalno, znajući dobro što gledatelji(ce) očekuju od jedne melodrame, pa nije moglo proći ni bez zrnca sentimentalnosti i patetike. Iako bi se Barbi Streisand moglo prigovoriti na dramaturškoj nekonistentnosti priče i ne do kraja definiranim odnosima među likovima (naročito je ostao visjeti u zraku Tomov odnos prema majci), »Gospodar plime« je gledljivo i opuštače djele, što drugim riječima znači da nakon projekcije neće biti previše nezadovoljnih. Od ovakvog tipa melodrame više ne treba ni očekivati.

MARINA DIMIT

odaje svu strahotu ovog rata, ali nam daje nadu u konačnu pobjedu, jer uza sve strahote, koje su pratile barbarsku agresiju na Republiku Hrvatsku, muze ipak nisu zaštitile što je i dokazom upornosti, sposobnosti i vrijednog stvaralaštva hrvatskog naroda.

T. L.

DANCI IZ ZAPREŠIĆA

Pravedno je da športska odličja osvajaju oni koji im se znaju iskreno veseliti

Gotovo da je nemoguće i previdjeti koliko će nestajanje Jugoslavije i njezinih športskih predstavnika oplemeniti športska zbivanja u svijetu. Primjerice, daska nogometna momčad vjerojatno nikad ne bi postala prvakom Europe da Jugosloveni još igraju nogomet. Naime, kad je svijet napokon odlučio neigrati više s Jugoslavijom (a danas se točno vidi kako s njom i njezinim nezakonitim naslijednicima doslovno "nema igre"), tada su se Danci iznenadno našli na nogometnom prvenstvu Europe

u Švedskoj kako bi svojom naznacu pridionjeli parnosti broja sudionika.

Spočetka se zbivalo ono očekivano. Pošten nogometni zaljubljenik jedva se mogao oduprijeti verbalnom teroru onih poznavatelja športa koji svoje znanje ute-meluju na posve banalnoj navadi vječitog navijanja za favorite (prema rječniku tudića: momčad za koju postoji opravdana nuda da će pobijediti).

Kad su se u polufinalu umjesto Francuza i Engleza našli Švedani i Danci, sve je još uvijek izgledalo normalno. Naime, nitko od spomenutih znalaca ne tvrdi kako iznenadenja nisu moguća

Iznenadenja su moguća, samo što se ne dogadaju, tako da je riječ tek o zaobilaznom putu prema očekivanom kraju (po tomu šport nalikuje ljubavlju) — umjetne prepreke jačaju zadovoljstvo konačnim ishodom).

Dručije kazano, Nijemci su trebali napraviti Švedane koji bi jakim otporom neprijepono boljoj momčadi pomogli gledateljstvu vidjeti dobru utakmicu očitujući i na taj način svoju go-stoljubivost. Sto se pak tiče Danaca, oni ne bi smjeli dopustiti primiti prerano previše zgoditaka od Nizozemaca (o njihovoj ubojitosti govorila je činjenica da su

čak i Nijemcima uvalili tri komada), kako ne bi visokim nogometnim rezultatom narušili ugled europskog polufinala.

I doista su Nijemci pobjedili Švedane. Poduprt športskim javnim mnenjem, koje je odjednom uz ostvareni poslovni uspjeh koji prati sve dobro organizirane velike nogometne priredbe zahtjelo i onaj najviši natjecateljski domet, švedski sastav je ipak bio preslab da bi ugrozio pobjedu njemačkog nogometnog stroja.

No, Nizozemci nisu do-spjeli preko Danaca u toliko iščekivano finale. Poka-

zalo se da su Danci vrlo čudnovata momčad. Kad god bi visokim nabačajima pred njihova vrata Nizozemci pokušali stogod napraviti, onaj ogromni Schmeichel bi izašao po loptu i zgrabio ju gazeći sve živo pred sobom. Kad bi pak "Tulipani" navaljivali s boka, odbijali bi se od pravih zidina danskih obrambenih igrača. Milijunsko je gledateljstvo vidjelo iščašeno koljeno Hendrika Anderssena, igrača pored kojeg nijedan Nizozemac tijekom igre nije uspio proći. Dok su ga iznosili s travnjaka na njegovom se licu vidjelo nešto više od bolne grimase ozljedenika — bio je to izraz lica čovjeka koji je razočaran činjenicom da tijelo ponekad ne može udovoljiti zahtjevima duha. "Pobjednički duh" — koliko god se isprava činilo da ova metafizička utvara nema nikakve veze s nogoloptanjem, ipak je to kakvo-tako pribježiste onomu koji ne umije drukčije objasniti pobjedu Danaca nad Nizozemicima. Momčad koja se sastala tek nekoliko dana prije natjecanja samog, bez ikakvih posebnih priprema (bilo tjelesnih bilo taktičkih) uspjela je nadvisiti ponovo pripremanu ekipu dosadašnjih europskih nogometnih prvaka.

Finalna utakmica se sve-jedno činila formalnošću. Kad jedna momčad, poput Nijemaca, vazda sretno pobjediće, onda to pobjedivanje više nema nikakve veze sa srećom. Nasuprot njemačkoj momčadi koja je u polufinalu i finale ušla ojačana povratkom dvojice vrlo važnih prizdravljenih igrača, stajali su Danci sa sedam-osam ozljedenika.

Za onoga koji zna kako je europski nogomet trkalački šport (gotovo koliko i trčanje samo), nije bilo nikakve sumnje glede pobjednika. No, kad su dansi igrači zabilježili zgoditak, sve se činilo kao da je riječ o filmu koji smo već gledali u polufinalu. S drugim njihovim probacivanjem lopte kroz njemačke vratnice sve je već bilo jasno.

Bilo je najzanimljivije od svega vidjeti način na koji

su Danci proslavili posve zaslужenu europsku nogometnu krunu. U dijelu gledališta koje je u stadionu u Göteborgu bilo namijenjeno počasnim gostima danski su političari slavili put igraca samih. Učas je zanemarena ona diplomatska stega koja nalaže jedva diskretno pokazivanje raspoloženja. U samoj Danskoj nastala je prava ludnica. Ne samo što je većina Danaca nadvislila skromne zahtjeve zapadnoeuropskog urbanog društvenog života upoznavajući se napokon sa svojim susjedima, nego se i svekolika nacija našla u nekoj vrsti kolektivnog transa. Prostrane ulice su odjednom postale tjesne. Doista je pravedno da titule osvajaju oni koji im se znaju tako iskreno veseliti

Unas se istodobno igralo finale nogometnog kupa. Inker iz Zaprešića je bez osobitih problema svladao Hašk-Gradanski. Čovjek sklon cinizmu bi rekao kako klub čije ime vjerojatno nikad nije uzviknuo nijedan njegov navijač ne može ni pobijediti, no nije problem u imenu. Naprosto valja shvatiti kako je prvoligaš iz Maksimira po nogometnoj snazi treći zagrebački klub.

Teško je usporediti onaj nogomet iz Švedske s našim. Jedino je sigurno da su im pravila jednak, a sudaci po brzini kojom se u nas prebacuje igra od jednih vratnica do drugih pita-

od šesnaesteraca. Naši igrači se nevoljko primiču zastavicama u ugлу igrališta kao da je za njih privezana kakva krvožedna zvijer, a lopta uvijek nekako poskoči preko noge.

Ipak sve nije tako lošo kao što izgleda. Naime, ako naši nogometni klubovi nisu trenutačno isuviše jaki, to ne mora ništa značiti za nacionalnu momčad. Talijani imaju daleko najjaču nogometnu ligu, a i španjolska nije nipošto loša, pa ipak ni jednih ni drugih nije bilo u Švedskoj. Valja nam se raspitati kako to rade Danci sa svojih pedesetak nogometnih profesionalaca. I uopće, ne bi smjeli dopustiti da od nestanka Jugoslavije itko ima više koristi od nas samih.

VEDRAN KUKAVICA

EPIGEL®

OZLJEDE KOŽE ILI RANE SU BOLNE, MOGU SE UPALITI I ZAGNOJITI. OMETAJU VAS U SVAKODNEVNU POSLU.

EPIGEL — ŽELE ZA RANE BRZO I LAKO ZA-JELJUJE RANE, TE SPRJEČAVA NASTAJANJE OŽILJAKA.

ZA VAŠU KUĆNU APOTEKU.
EPIGEL ŽELE.

favora

Na Izvoru zdravlja

Jelačić sa svojim Hrvatima kod Schwechata

BAN JELAČIĆ VODI HRVATE

Hrvatska ratna povijest (XIII.)

U protekla smo dva nastavka govorili o legendarnim doživljajima i slavnim borbama Trenkovih pandura, hrvatskih ratnika koji su svojom smjelošću i poznavanjem ratne vještine zadržali čitavu tadašnju Europu. No, hrvatski se vojnički genij dokazao i u drugim ratovima, širom europskog kontinenta, pa tako i za vrijeme napoleonskih ratova, te, poglavito, za vrijeme revolucije 1848./49. godine, kada je Hrvate vodio glasoviti ban Josip Jelačić.

Hrvatski su se vojnici tijekom napoleonskih ratova borili na obje strane. Dakle, u austrijskoj vojsci, što je bilo i očekivano, zbog povezanosti austrijskog i hrvatskog kraljevstva, ali i u postrojbama koje su vodili Napoleonovi časnici, gdje su slobili kao hrvanski ratnici. Jednom su prigodom, tijekom borbi u Rusiji, spasili i život francuskog vladara. Poznata je i čuvena Napoleonova uzrečica - "Dajte mi 100.000 Hrvata i osvojiti ću svijet!", koja najbolje govori kakvo je bilo mišljenje o hrvatskim vojnicima u to doba.

Što se tiče austrijskih postrojbi u kojima su se borili hrvatski vojnici, njih je bilo duž

Iako su stoljećima ratovali pod tudinskim zastavama, Hrvati su uvijek štovali svoju

čitave Europe u doba napoleonskih ratova. Na Rajni su zapovednici hrvatskih pukovnija bili carski general Wurmser, general Josua od Koburga, nadvojvoda Karlo i mnogi drugi, a ratovali su i kod Weissenburga, Pirmasena, Kaiserslauternta, Mantove, Genove, Rivolija, u dolini Aflige, te u talijanskim zemljama, sve do Napulja. Ratovali su i zajedno s Rusima, kada su ih vodili Korzakov i Suvorov. Tom prigodom istakao se husarski pukovnik Vinko barun Knežević od Sv. Helene, kojeg je pohvalio osobno maršal Suvorov.

U borbama protiv Francuza dokazali su se brojni hrvatski časnici, među kojima i generali Davidović, Gvozdenović i Radivojević. Godine 1809. hrvatski su borci bili osobito zapaženi u bitki za klanac Predil i Malborghetto, u borbama protiv maršala Mortonta u južnoj Hrvatskoj i u bitkama kod Asperna i Wagrama, gdje ih je vodio general Filip barun Vukasović.

POD HRVATSKIM STIJEGLJOM

Iako su stoljećima ratovali pod tudinskim zastavama, Hrvati su uvijek štovali svoju

trobojnicu. U doba vojne protiv Madarske, 1848. i 1849. godine, ukazala se prilika da hrvatske postrojbe ratuju pod svojim stijegom, i da pod njim pobeduju. Vodio ih je hrvatski ban Josip grof Jelačić. To je razdoblje naše narodne povijesti posebno važno i zanimljivo, jer tu nakon mnogo stoljeća nastupa Hrvatska vojska sasvim samostalno pod hrvatskom zastavom, pod svojim vojskovodom, i postiže velike uspjehe, piše dr. Slavko Pavčić, znameniti hrvatski vojni povjesničar.

On je situaciju u kojoj se carstvo našlo ovako opisao: "Car Ferdinand bio je prisiljen ostaviti Beč, te je pošao u Olomuc. U Beču preuzeo vlast revolucionarni odbor. Energični ministar rata grof Latour bude obješen na stupu pred zgradom ministarstva rata. Temelji su se monarhije tresli. Na jugozapadu se ona bori za svoj položaj u Italiji. Monarhija se bori za svoj položaj i u srednjem Podunavlju. Ona se bori za svoj opstanak. U toj teškoj borbi, u kojoj su i Nijemci u njemačkim pokrajinama carevine Austrije ustali protiv zakonitog cara, kad je u Pragu buktila teška revolucija, kad je 15. ožujka 1848. Koshut Lajos, madarski politički voda zatražio od cara posebnim zahtjevi-

ma samostalni položaj Madarske, koji mu je i odobren, nalaze se Hrvati uz svog zakonitog vladara. Oni se vežu uz Beč, uz dinastiju, i neće da nastupaju skupa s Madarima, koji nisu priznavali njihovih starih zakonitih prava i državnu samostalnost. Hrvati godine 1848. igraju veliku ulogu."

Klijuci problem za Hrvatsku bio je upravo to nepriznavanje državne neovisnosti hrvatskog kraljevstva od strane Madara. Naravno, tu je situaciju razriješila oružana sila. Ban Josip Jelačić okupio je svoju vojsku, krajšnike i dobrovoljce, njih oko 40.000 i pomogao caru. Jelačić je 14. rujna 1848. s vojskom upao u Madarsku. Dana 3. listopada car je raspustio madarsku skupštinu i imenovao je grofa Jelačića svojim namjesnikom u Budimpeštu, u kojoj je plamtila pobuna. Tri dana kasnije do pobune je došlo i u Beču, gdje se polovica vojske stavila na stranu pobunjenika, a druga polovica odlazi iz prijestolnice i ide u susret Jelačićevim postrojbama.

U trenutku bečkog ustanka ban Jelačić nalazi se između rijeke Rabe i Bratislave u Slovačkoj. Dana 9. listopada nalazio se dvadeset kilometara od Beča, spremjan na intervenciju. Ipak, do upada u Beč ne dolazi odmah. Car je 17. listopada imenovao feldmarsala grofa Windischgrätz-a vrhovnim zapovjednikom austrijskih satnji, pa je on zauzećem mostova kod Kremsa i Steina povezao svoje i hrvatske snage. Windischgrätz nije odmah ušao i Beč, nego je stalno pregovarao s pobunjenicima. Ipak, 29. listopada započele su borce u predgradima. Ustanici su čekali pomoći iz Madarske, koji su zaista stigli nadomak Beču, ali ih je u velikoj bitki porazio kod Svehra Jelačić sa svojom vojskom. Borba hrvatske protiv madarske vojske trajala je od devet sati ujutro do jedan poslije podne. Tog je dana i Windischgrätz ušao u Beč, preuzevši vlast i likvidiravši pobunjenike. Tako je Beč bio spašen.

Nedugo zatim, 2. prosinca 1848., na prijestolje je stupio mladi car Franjo Josip I., u dobi od 18 godina. Situacija u Madarskoj još uvjek nije bila pod nadzorom cara i zakonitih tijela. Stoga je Josip Jelačić 3. siječnja 1849. usao s hrvatskom vojskom u Budimpeštu. No, to nije bio kraj rata i pobune u Madarskoj. Borbe su buknule u Sedmogradskoj, a u travnju Madari opet ulaze u Budimpeštu. Sukobi su bili vrlo žestoki, pa je car Franjo Josip I. sklopio pogodbu s ruskim vojskom o vojnoj pomoći. Tako su se Austrijanci, Hrvati u Rusi zajedno borili protiv pobunjenih Madara. Borbe su potrajale sve do kolovoza 1848. kada je Koshut zapovjedništvo nad madarskim honvedima predao generalu Görgeju, koji se predao ruskoj vojsci s 20.000 pješaka, 2000 konjanika i 130 topova. Preduzima bila je velika uvreda austrijskom caru.

Iako je jasno da su Hrvati i osobno ban Josip Jelačić odigrali veliku ulogu u slamanju ustanka 1848./49. godine, koji je ugrozio i Beč i Budimpeštu, oni za to nisu uopće bili nagrađeni. Stoviše, nastavljeno je osporavanje hrvatske državne samostalnosti i neovisnosti.

NA DRUGIM RATIŠTIMA

Kao i u svim ratima, tako su se i tijekom prošlog stoljeća istaknuti hrvatski muževi tukli po ratističima udaljenim od domovine. Primjerice, hrvatske su satnije sudjelovale 1866. godine u bici kod Königgrätz-a, dok su se postrojbe general-majora Grivičića borile kod Tratenaua, gdje su potučeni Prusici.

Hrvatski mornari sudjelovali su 1864. u pomorskim borbama oko danskog poluotoka Jütlanda, a pod zapovjedništvom admirala Tegethoffa. Bio je to znameniti rat za pokrajinu Schleswig-Holstein. Mornari su su-

Josip grof Jelačić

djelovali i u gušenju tzv. bokserskog ustanka u Kini, gdje je Hrvatima, kao i čitavoj drugoj europskoj vojski, zapovjedao general-feldmarsal Waldersee.

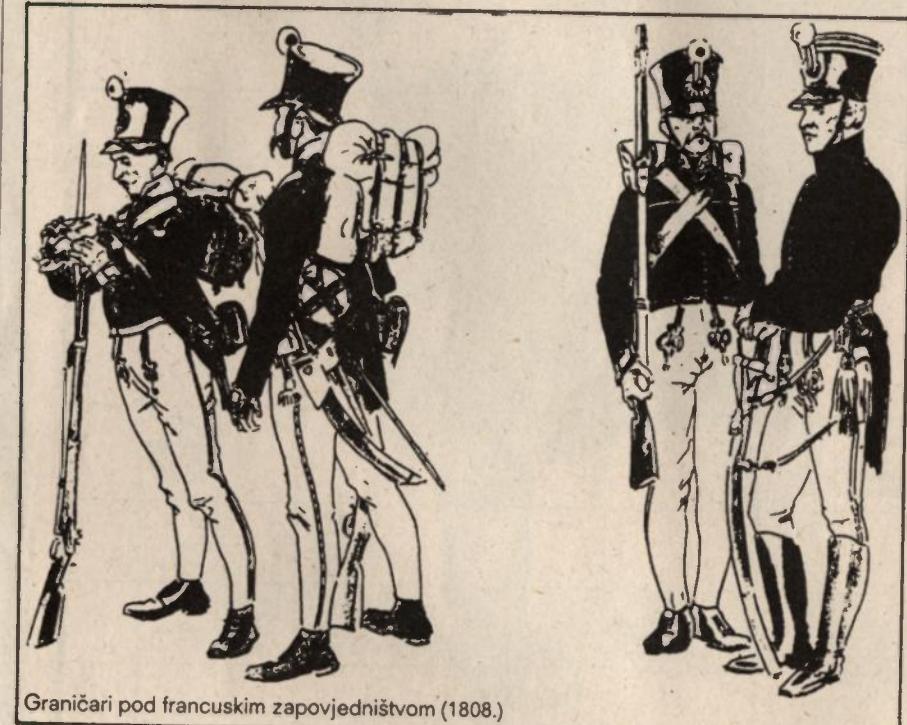
Hrvatske postrojbe bile su u prvom planu i tijekom aneksije Bosne i Hercegovine austrijskom carstvu, koje je provedeno 1878. godine. O političko-vojnoj situaciji gledajući okupacije Herceg Bosne povjesničar Pavičić je zapisao slijedeće: "Okupacija je uslijedila, da se napokon smiri područje Bosne i Hercegovine, osobito nakon ustanaka bosanskih begova protiv reformi, koje je Visoka porta po Omer Latas-paši počela provoditi u zemljama. Osmanlijska carevina nije bila kada sama srediti prilike u Bosni i Hercegovini i uvesti zakon i reforme, koji bi udovoljili narod te zemlje. Mandat, koji je dobila Austro-Ugarska, odjeknuo je radosno kod hrvatskog naroda, koji je ujek isticao svoja prava na Bosnu i Hercegovinu i smatrao je djelom svog područja, što ona doista i jest."

Poznato je da su gotovo sve hrvatske pučkotine sudjelovale u okupaciji Bosne i Hercegovine. Sudjelovale su 16, 53, 70, 78, 79. pješačka pukovnija, te dalmatinska 22. i 23. pukovnija, svezkupno, u zauzeću Bosne i Hercegovine sudjelovale su postrojbe 13. vojnog zbra odnosno 6.7. i 20. divizija, te 18. divizija koja je isla iz južne Hrvatske u Hercegovinu. Statički rečeno, Beč je za taj pothvat odredio 56 pješačkih bojnih, 12 tehničkih satnija, 14 satnija konjaništva, 112 topova i četiri privremena mosta, što je sve zajedno brojalo 72.713 vojnika i 13.313 konja. U ovu ratnu operaciju bile su uključene i posade tvrdava Stara Gradiška i Slavonski Brod, kao i posade u Dalmaciji.

O tome kako je zauzeta Herceg Bosna, pišat ćećemo slijedećim nastavcima našeg feljtona o hrvatskoj ratnoj povijesti.

(Nastavit će se.)

Priredio DUBRAVKO GRAKALIĆ

Graničari pod francuskim zapovjedništvom (1808.)

križaljka

AUTOR: IVO MARAŠ	ODVAŽITI SE	OČUJAKA- TI, NAMIG- VATI	OBRADEN MOTIKOM	PRELIVEN COKOLADOM	POLETI	PRIKUPI- TI NOŠE- NJEM	IMENJAK- INA KO- SA, KASA KOMAZE- CA
KRUTA, UKRU- CENA							
ODGAJAČ SOKO- LOVA							
UBIJENI, UCMEK- ANI							
MJESTO ZA OD- LAGANJE SMEĆA							
SUSJE- DNA DR- ZAVA							
IME PJEVĀCICE TURNER				Elliott Ness OCRT			
IVAN RAOS		MIRAZ		PRIVUČI			
DRVENA SEDLA					OGGRANI- ČENJA		
VRSTA ALKOHOLA (mn.)				LITRA			
IVAN GUDELJ OPĆI PODACI	Society of Chemical Industry IZLUDNA CETINARA (uman.)			GRAD NA SANI			
GRAVIT- ACIJA	NAROD- NO SVE- UČILISTE IRAZ IZ LATIN- SKOG	UBLAŽ- IVAČI UDARA CIGLA			OSOBNA ZAMJE- NICA	EGIPAT- SKI BOG SUNCA	OZNAKA ZA TEMPO (gl.)
MILODAR (u crkvi)					POŠJE- DOVATI	MASNO- ZACES- LIJAN	DIZALO
NAMOĆITI						ŽENSKO IME	PERZUA- NISTIKA
VRSTA PLINA (mn.)							
OPAS- NOST, HAZARD							
NAŠA GLUMICA							
TALI- ANSKI NOVAC							
STRAGA, DOZADA							
VELIK ZAKRV- LJEN NOŽ							
ODAŠ- LIJATI							

HRVATSKI VOJNIK

Trgovina poljoprivrednim i
prehrambenim proizvodima
Proizvodnja i trgovina cvijećem

Gajeva 5, Zagreb
Telefon: 041/43 51 60,
43 34 68, 42 80 11
Telefax: 041/41 66 80

agrokor

**HRVATSKI
VOJNIK**